

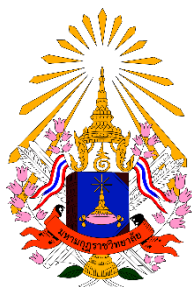
รายงานการวิจัย

การพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระนักเผยแผ่
พระพุทธศาสนาแม่น้ำโขง
NETWORK DEVELOPMENT AND STRENGTHENING OF MEKONG
BUDDHIST MONKS

อุเทน ลาพิงค์
พระมหาฉัตรชัย สุนตตชโย (มุลสาร)
พระอธิวัฒน์ รตนวณฺโณ (ธรรมวัฒน์ศิริ)

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (ววน.)
สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2566

ลิขสิทธิ์นี้เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รายงานการวิจัย

การพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระนักเผยแผ่
พระพุทธศาสนาแม่น้ำโขง
NETWORK DEVELOPMENT AND STRENGTHENING OF MEKONG
BUDDHIST MONKS

อุเทน ลาพิงค์
พระมหาฉัตรชัย สุธตตชโย (มุลสาร)
พระอธิวัฒน์ รตนวณฺโณ (ธรรมวัฒน์ศิริ)

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (ววน.)
สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2566

ลิขสิทธิ์นี้เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษากิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่าย และสร้างความเข้มแข็งของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาหมู่บ้านน้ำโขง 2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาหมู่บ้านน้ำโขง และ 3. เพื่อสร้างกลไกการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาหมู่บ้านน้ำโขง เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ทั้งวิจัยเชิงปริมาณและวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ข้อมูลเชิงปริมาณนั้นทำการเก็บแบบสอบถามพระสังฆาธิการ อาทิ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส เลขานุการ และบุคลากรที่ปฏิบัติงาน เป็นต้น ในเขตพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่ จำนวน 313 รูป/คน วิเคราะห์ด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิจัยเชิงคุณภาพเลือกกลุ่มตัวอย่างการวิจัยโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คือ ผู้บริหารปกครองคณะสงฆ์ พระสงฆ์นักพัฒนา และพระสงฆ์นักเผยแผ่ที่มีชื่อเสียงของจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 10 รูป/คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ประกอบกับการสนทนากลุ่ม เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์เชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า **1. กิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาหมู่บ้านน้ำโขง** พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อายุ 31-40 ปี จำนวน 135 รูป คิดเป็นร้อยละ 43.0 มีพรรษาอยู่ที่ 21-25 พรรษามากที่สุด จำนวน 62 รูป คิดเป็นร้อยละ 19.7 ศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีมากที่สุด จำนวน 132 รูป คิดเป็นร้อยละ 42.2 ศึกษาพระปริยัติธรรม นักรธรรมชั้นเอกมากที่สุด จำนวน 223 รูป คิดเป็นร้อยละ 71.1 ศึกษาพระปริยัติธรรมบาลี เปรียญธรรม 4-5 ประโยคมากที่สุดจำนวน 115 รูป คิดเป็นร้อยละ 36.7 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งการปกครอง จำนวน 110 รูป คิดเป็นร้อยละ 35.0 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลกิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมู่บ้านน้ำโขง พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบสอบถามมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.67 อยู่ในระดับดี และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.61 ต่อกิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่าย อาทิ เครือข่ายมีความเชื่อมโยงร่วมมือกัน มีการสนับสนุนและเปลี่ยนองค์ความรู้และมีส่วนร่วมที่ดีต่อกัน **2. แนวทางการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาหมู่บ้านน้ำโขง** พบว่า มีการบริหารงานด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่ 1. หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการบริหารการพัฒนาเครือข่าย อาทิเช่น หลัก อปปริหานิยธรรม 7 2. แนวทางการจัดการเครือข่าย 3. องค์ประกอบการพัฒนาเครือข่าย ได้แก่ 1) มีการรับรู้ที่เหมือนกัน 2) การมีมุมมองที่เหมือนกัน 3) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน 4) มีความสนใจหรือผลประโยชน์ร่วมกัน 5) การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่าย 6) มีการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน 7) การเกื้อหนุนพึ่งพากัน 8) มีปฏิสัมพันธ์ในเชิงแลกเปลี่ยน และ **3. การสร้างกลไกการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาหมู่บ้านน้ำโขง** พบว่ามีกลไกดังนี้คือ 1) กลไกการสื่อสารรูปแบบออนไลน์ที่ทันสมัย 2) กลไกการประชุมแลกเปลี่ยนและทำกิจกรรมร่วมกันของเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง 3) กลไกการพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์นักเผยแผ่หมู่บ้านน้ำโขง และ 4) กลไกนวัตกรรมทางความคิดประเด็นการสื่อสารเผยแพร่รูปแบบใหม่ ๆ ข้อเสนอแนะจากการวิจัย สถาบันการศึกษาคณะ

สงฆ์ไทยควรมีส่งเสริมฝึกอบรมพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น และมหาเถรสมาคมควรมีการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้มากขึ้น

คำสำคัญ : 1. การพัฒนาเครือข่าย 2. การสร้างความเข้มแข็ง 3. พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา
4. กลุ่มแม่น้ำโขง

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1. To study the activities and participation in the network development and strengthening of the Buddhism in Mekong Region. 2. To study the approaches for network development and strengthening of monks and missionaries Buddhism in Mekong Region; and 3. To create mechanisms for network development and strengthening of monks and missionaries of Buddhism in Buddhism in Mekong Region. It is a mixed method research both quantitative research and qualitative research sample by purposive sampling method. The quantitative data were collected questionnaires of monks such as abbots, vice abbots, assistant abbots, secretaries, and working personnel, etc., in the area of Chiang Mai municipality, amounting to 313 photos/person, analyzed by computer statistical methods to find percentage, mean and deviation. standard ben the qualitative research selected the research samples by purposive random sampling, namely, the Sangha administrators. developer monk and famous missionary monks of Chiang Mai, 10 photographs/person, using interview forms. together with group conversations It is a tool for collecting information. Descriptive analysis the results of the research were as follows: The study of activities and participation in network development and strengthening of Buddhist monks in the Mekong Basin. It was found that most of the respondents were 31-40 years old, 135 photos, representing 43.0%, having the most 21-25 years of age, 62 photos, representing 19.7%, studying at the bachelor's degree the most, 132 photos. was 42.2 percent studying the Scriptures Most of the 223 monks, representing 71.1 percent, studied the Pali Scriptures, 4-5 sentences, the greatest number of 115 monks, representing 36.7 percent. Most of the respondents did not have administrative positions, 110 monks, representing 35.0 percent. The results of the analysis of activities and participation in network development and strengthening of monks, Buddhist missionaries Mekong River Basin found that the opinion level of the respondents had an average of 3.67. good level and there were a standard deviation of 0.61 on activities and participation in the development of the network. For example, the network is connected and cooperated. There is support and exchange of knowledge and good relationships with each other. A study of the approaches for network development and strengthening of Buddhism in Mekong Region found that there were 3 components of administration: 1. Buddhist principles used in network development management such as Aparihani Dharma 7 2. Network Management Approaches 3. Network Development Components: 1) have common perceptions 2) have common views 3) have common visions 4) have common interests or interests together 5) participation

of all members in the network; 6) mutual reinforcement; 7) interdependent support; 8) exchange interaction; and Creation of mechanisms for network development and strengthening of Buddhist missionaries of the Mekong River Basin. It was found that there are the following mechanisms: 1) a modern online communication mechanism, 2) a mechanism for continual meetings, exchanges and joint activities of the network, 3) a mechanism for developing the potential of Mekong monks and missionaries, and 4) Mechanisms for innovative ideas, communication issues, dissemination of new forms, recommendations from research. Thai Sangha educational institutes should promote the training of more Buddhist missionaries. And the Sangha Council should develop a network and strengthen the monks who spread Buddhism more.

Keywords: 1. Network Development 2. Strengthening 3. Buddhist Monks 4. Mekong Region

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความเมตตาจากพระมหาวิเศษ เสาะพบตีรศ.ดร. ที่ปรึกษาโครงการที่ได้ให้คำแนะนำ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องมาโดยตลอด จนโครงการวิจัยเล่มนี้ เสร็จสมบูรณ์

ขอกราบขอบพระคุณ อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย รองอธิการบดี วิทยาเขตล้านนา ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยญาณสังวร และผู้บริหารทุกท่านที่ให้โอกาสและการ สนับสนุนทุนการวิจัย ตลอดจนให้กำลังใจ ทำให้คณะผู้วิจัยสามารถทำวิจัยสำเร็จได้ด้วยดี

กราบขอบพระคุณเครือข่ายพระสงฆ์นักเผยแผ่กลุ่มแม่น้ำโขง MonkChat จากมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต ล้านนาผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน ที่กรุณาสละเวลาให้ข้อมูลวิจัยอันเป็นประโยชน์ที่สำคัญต่อการวิจัยมาด้วย ความเคารพ

ขอขอบคุณคณาจารย์สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญาทุกท่านที่เป็นกัลยาณมิตรที่ดี ช่วยเหลือในการจัดเก็บข้อมูล ตลอดจนคณาจารย์และเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ซึ่งได้อำนวยความสะดวกในการดำเนินงานและช่วยวิเคราะห์ข้อมูลแก่คณะผู้วิจัย เป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณ พระมหาวิรุธ วโรจโน, ผศ.ดร.และ รศ.ดร.ศรีศักดิ์ สุนทรไชย ที่ได้ เมตตานูเคราะห์เสียสละเวลาอ่านและตรวจรายงานการวิจัยเรื่องนี้ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ แก่ คณะผู้วิจัยในครั้งนี้ นอกจากนั้น คณะผู้วิจัยขอขอบคุณพระนักศึกษา, พระสงฆ์กลุ่มแม่น้ำโขง และ ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้เสียสละเวลาในการตอบแบบสอบถามและให้สัมภาษณ์ ทำให้ได้ข้อมูลที่เป็น ประโยชน์อย่างมากต่อการศึกษาวิจัยครั้งนี้

ผู้วิจัยหวังว่า รายงานวิจัยฉบับนี้คงจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้ที่สนใจจะ ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องเช่นเดียวกันนี้ต่อไป

ผศ.ดร.อุเทน ลาพิงค์
หัวหน้าโครงการวิจัย และคณะ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญรูปภาพ	ณ
บทที่	
1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย	2
1.3 ขอบเขตของการวิจัย	3
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
1.5 คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	5
2 แนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย การสร้างเครือข่าย และเครือข่ายสังคม	6
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	28
2.3 กิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน	42
2.4 แนวคิดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่แม่ข่าย	44
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	49
2.6 สรุปกรอบแนวความคิด	52
3 วิธีดำเนินการวิจัย	53
3.1 การกำหนดพื้นที่การวิจัย	53
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	53
3.3 ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย	54
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย	55
3.5 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	56
3.6 ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล	58
3.7 การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผล	58
3.8 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	60

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	61
ตอนที่ 1 กิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็ง ของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาหมู่บ้านน้ำโจง	61
ตอนที่ 2 แนวทางการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์ พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาหมู่บ้านน้ำโจง	71
ตอนที่ 3 กลไกการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่ พระพุทธศาสนาหมู่บ้านน้ำโจง	74
5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	77
5.1 สรุปผลการวิจัย	77
5.2 อภิปรายผลการวิจัย	78
5.3 ข้อเสนอแนะ	80
บรรณานุกรม	82
ภาคผนวก	86
ภาคผนวก ก ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	87
ภาคผนวก ข แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	98
ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	102
ประวัตินักวิจัย	124

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.1 การวิเคราะห์กิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่าย และสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา กลุ่มแม่น้ำโขง จำแนกตามอายุ	62
ตารางที่ 4.2 การวิเคราะห์กิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายและ สร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา กลุ่มแม่น้ำโขง จำแนกตามพรรษา	63
ตารางที่ 4.3 การวิเคราะห์กิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายและ สร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา กลุ่มแม่น้ำโขง จำแนกตามการศึกษา	64
ตารางที่ 4.4 การวิเคราะห์กิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่าย และสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา กลุ่มแม่น้ำโขง จำแนกตามพระปริยัติธรรม	65
ตารางที่ 4.5 การวิเคราะห์กิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่าย และสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา กลุ่มแม่น้ำโขง จำแนกตามพระปริยัติธรรมบาลี	66
ตารางที่ 4.6 วิเคราะห์กิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายและ สร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา กลุ่มแม่น้ำโขง จำแนกตามตำแหน่งการปกครอง	67
ตารางที่ 4.7 กิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็ง ของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา กลุ่มแม่น้ำโขง	68

สารบัญภาพ

ภาพที่

หน้า

2.1 กรอบแนวคิดและขั้นตอนการวิจัย

52

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีความสำคัญเนื่องจากทำให้พระพุทธศาสนา ขยายวงกว้างออกไปให้แพร่หลาย ได้แก่ การดำเนินการเพื่อให้หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเผยแผ่ออกไป ทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัย น้อมนำหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาไป ประพฤติ ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 15 ตรี ได้กล่าวถึงอำนาจหน้าที่ ของมหาเถรสมาคมไว้ดังนี้ 1. ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม 2. ปกครองและ กำหนดการบรรพชาสามเณร 3. ควบคุมและส่งเสริมศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ 4. รักษาหลักพระธรรมวินัยของศาสนา 5. ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่น และเพื่อบรรลุ เป้าหมายตามภารกิจของคณะสงฆ์ที่กำหนดไว้

ลุ่มแม่น้ำโขงสามารถแบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 ส่วน คือ ลุ่มน้ำโขงตอนบน (Upper Mekong Basin) และลุ่มน้ำโขงตอนล่าง (Lower Mekong Basin) โดยลุ่มน้ำโขงตอนบนเริ่มตั้งแต่ต้นกำเนิดของแม่น้ำโขงในประเทศทิเบต และประเทศจีน ส่วนลุ่มน้ำโขงตอนล่างเริ่มตั้งแต่มณฑลยูนนานในประเทศจีนไหลผ่านประเทศ เมียนมาร์ ไทย ลาว กัมพูชา และเวียดนาม ก่อนลงสู่ทะเลจีนใต้ ดินแดนแห่งลุ่มแม่น้ำโขงมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันในเชิงสังคม วัฒนธรรมมีตั้งแต่อดีตกาล บริเวณแห่งนี้เป็นที่กำเนิดของอาณาจักรใหญ่น้อย มีนครรัฐมากมายมีความหลากหลายทางนิเวศวิทยา ด้วยความสัมพันธ์หลายรูปแบบ ทั้งความกลมกลืนทางด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี การปกครอง และภูมิปัญญา ดินแดนแห่งนี้จึงเป็นแหล่งอารยธรรมที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งของโลก คนไทยในลุ่มน้ำโขงเคารพนับถือพระพุทธศาสนา นิกายหินยานหรือเถรวาทและเริ่มเผยแผ่เข้ามาในดินแดนสุวรรณภูมิ ต่อมาในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช กษัตริย์แห่งแคว้นมคธในอินเดียโบราณทรงอุปถัมภ์การส่งคายนาคครั้งที่ 3 ณ พระนครปาฏลีบุตร เมื่อราว พ.ศ. 300 และพระองค์ได้ทรงส่งพระโสณเถระ กับพระอุตตร เเถระ (นันทนา ขุนภักดี, 2530) เป็นสมณทูตมาเผยแผ่พระพุทธศาสนายังดินแดนสุวรรณภูมิ คนไทยที่อาศัยอยู่บริเวณนี้ก็น้อมเอาพระพุทธศานานิกายหินยานกันอย่างแพร่หลาย ดังที่ปรากฏเห็นจากพระปฐมเจดีย์และพระคัมภีร์ พระไตรปิฎกภาษาบาลี อันเป็นหลักคำสอนของพระพุทธศานานิกายหินยาน ซึ่งคนไทยสมัยนั้นนับถือพระพุทธศาสนามาตั้งแต่สมัยอาณาจักรอัยลาว เมื่อราวปี พ.ศ. 620 โดยพระเจ้าเม่งตี้กษัตริย์จีนได้นำศาสนาพุทธนิกายมหายาน หรืออาจารย์วาทมาเผยแผ่ในอาณาจักรอัยลาวทำให้คนไทยได้นับถือ

ศาสนาพุทธอย่างแพร่หลาย ดังจะเห็นได้จากการศึกษาพระธรรมโดยใช้ภาษาสันสกฤต จากหลักฐานบันทึกการถือเอาพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติเมื่อพ่อขุนรามคำแหงมหาราชเสด็จขึ้นครองราชย์ในปี พ.ศ. 1822 พระองค์ทรงสถาปนาพระพุทธศาสนาแบบลังกาวงศ์ที่ทรงเลื่อมใสศรัทธา ได้อาราธนาพระมหาเถรสังฆราชจากเมืองนครศรีธรรมราช เข้ามาพำนัก ณ วัดอรัญญิก ในกรุงสุโขทัย พระพุทธศาสนาแบบลังกาวงศ์ก็เจริญรุ่งเรืองตั้งแต่นั้นมา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2548) พระพุทธศาสนา ในชาติลุ่มน้ำโขง สำคัญต่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน การสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง ถือว่าเป็นส่วนสำคัญนานาชาติน้ำโขง ไทย ลาว กัมพูชา เมียนมา เวียดนาม และ จีน เรื่องของพระพุทธศาสนาถือว่ามีความสำคัญต่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ในช่วงปลายปี 2558 (กอสสิทธิ์ กองโหม, 2564 (ออนไลน์)) เป็นต้นมา เนื่องจากศาสนาถูกจัดอยู่ในเสาหลักเรื่องประชาคมทางสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนด้วย เพราะประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขงนับถือศาสนาพุทธ อีกทั้งยังมีพรมแดนประเทศเชื่อมติดกันจึงมีวิถีชีวิตด้านภาษาคลายกัน สร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง

ดังนั้นการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญเป็นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ระหว่างพระสงฆ์ในประเทศ แถบลุ่มน้ำโขงการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญเป็นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างพระสงฆ์ในประเทศ แถบลุ่มน้ำโขง เพื่อศึกษากิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาแถบลุ่มน้ำโขง เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์ฯ และเพื่อสร้างกลไกการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์ฯ สามารถพัฒนาก่อให้เกิดความร่วมมือ อีกทั้งยังสร้างพลังให้แก่เครือข่ายและส่งเสริมคุณภาพจิตใจของประชาชนจะส่งผลให้คนในสังคมและชุมชนเกิดความสงบสุข สามารถดำเนินชีวิตที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีได้

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษากิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาแถบลุ่มน้ำโขง

1.2.2 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาแถบลุ่มน้ำโขง

1.2.3 เพื่อสร้างกลไกการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาแถบลุ่มน้ำโขง

1.3 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการในรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) คณะผู้วิจัยมุ่งเน้นการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในทางปฏิบัติ โดยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ดังนี้

1.3.1 ขอบเขตด้านประชากร

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาจากประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างพระสงฆ์ระดับ พระสังฆาธิการ อาทิ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส เลขานุการ และบุคลากรที่ปฏิบัติงาน เป็นต้น ในเขตพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่ จำนวน 313 รูป/คน โดยวิธีการเลือกเฉพาะแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คัดเลือกจาก พระสงฆ์ระดับ พระสังฆาธิการ อาทิ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส เลขานุการ และบุคลากรที่ปฏิบัติงานในเขตพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่ และอาศัยสูตรการกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่จะดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงสำรวจจากจำนวนของพระสงฆ์และบุคลากรที่ปฏิบัติงานในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ จำนวนทั้งสิ้น 1,442 (อ้างอิงข้อมูลจากสถิติของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ ปี 2563) โดยใช้สูตรคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมของ Taro Yamane และกำหนดขอบเขตความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 สามารถ คำนวณหากลุ่มตัวอย่างได้ จำนวน 313 รูป/คน

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาจากกลุ่มเป้าหมายพระสงฆ์นักเผยแผ่พระพุทธศาสนาแม่ข่าย อาทิ ผู้บริหารปกครองคณะสงฆ์ พระสงฆ์นักพัฒนา และพระสงฆ์นักเผยแผ่ที่มีชื่อเสียงของจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 10 รูป/คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คัดเลือกจากผู้ที่มีความรู้ประสบการณ์

1.3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

คณะผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ อายุ พรรษา การศึกษาทางโลก การศึกษาทางธรรม ตำแหน่งทางคณะสงฆ์ ประสบการณ์การเผยแผ่ และการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาแม่ข่าย

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ 2.1 การวิเคราะห์ศึกษากิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาแม่ข่าย 2.2 แนวทางการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาแม่ข่าย และ 2.3 การสร้างกลไกการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาแม่ข่าย

1.3.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

คณะผู้วิจัยได้กำหนดบริบทพื้นที่วิจัยและศึกษาข้อมูลภาคสนามการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ลุ่มแม่น้ำโขง โดยดำเนินการวิจัยในจังหวัดเชียงใหม่ อาทิ พื้นที่ที่มีการบูรณาการความร่วมมือด้านวิชาการระหว่าง 2 สถาบันการศึกษาของพระสงฆ์ไทย คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา คณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

1.3.4 ขอบเขตด้านเวลา

คณะผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลาในการดำเนินงานเป็นระยะเวลา 12 เดือน ตั้งแต่ 30 กันยายน 2565 – 30 กันยายน 2566

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การพัฒนาเครือข่าย หมายถึง การพัฒนาเครือข่ายพระสงฆ์ ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา คณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ในการพัฒนาเพื่อนำไปสู่จุดหมายและส่งเสริมเครือข่ายเพื่อดำเนินกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ลุ่มแม่น้ำโขงอย่างต่อเนื่องระยะยาว

การสร้างความเข้มแข็ง หมายถึง การสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม ร่วมทั้งการสร้างสภาพแวดล้อมให้ระหว่างองค์กรร่วมคิด ร่วมทำ และมีการเรียนรู้เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันอันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว ระหว่างพระสงฆ์ ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา คณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

พระสงฆ์นักเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง พระสงฆ์ผู้ปฏิบัติหน้าที่เผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัย น้อมนำหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก

ลุ่มแม่น้ำโขง ในงานวิจัย นี้มี 5 ประเทศ ได้แก่ เมียนมาร์ ไทย ลาว กัมพูชา และเวียดนาม

1.5 ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย

1.4.1 ได้องค์ความรู้เชิงวิชาการ ได้ข้อมูลหรือองค์ความรู้ใหม่จากการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ลุ่มแม่น้ำโขง

1.4.2 เกิดประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม ได้ข้อมูลแนวทางการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ลุ่มแม่น้ำโขง

1.4.3 ได้ประโยชน์เชิงนโยบาย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา คณะสงฆ์อำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ และสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ ได้แนวทางในการกำหนดกิจกรรมและนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและรายได้ให้กับชุมชนและจังหวัดต่อไป

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาในลุ่มแม่น้ำโขง” ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีสาระสำคัญที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาจัดทำกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย การสร้างเครือข่าย และเครือข่ายสังคม
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- 2.3 กิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน
- 2.4 พระพุทธศาสนาในลุ่มแม่น้ำโขง
- 2.5 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.6 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย
- 2.7 สรุปกรอบแนวความคิด

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายการสร้างเครือข่ายและเครือข่ายสังคม

แนวคิดเกี่ยวกับ “เครือข่าย” ได้รับความนิยมนอย่างแพร่หลายทั้งในแวดวงงานพัฒนาและภาคธุรกิจ ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากสาเหตุ 3 ประการคือ ภาวะการแข่งขันแบบใหม่ (New Competition) ในยุคการค้าใหม่ทำให้ไม่สามารถใช้โครงสร้างและการบริหารจัดการแบบเก่า ซึ่งเป็นแบบอำนาจตามลำดับชั้น (Hierarchical) ได้อีกต่อไป อำนาจแนวดิ่งไม่อาจนำองค์กรให้ไปสู่เป้าหมายในยุคใหม่นี้ได้จึงต้องมีการปรับความสัมพันธ์ให้เป็นแนวนอน ให้เป็น “เครือข่าย” ประการที่สองความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีข่าวสาร (IT) ทำให้องค์กรต่าง ๆ สามารถปรับตัวเองและมีปฏิสัมพันธ์กับองค์กรอื่น ๆ ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ และประการสุดท้ายความก้าวหน้าทางวิชาการที่ก่อให้เกิดเครื่องมือในการวิเคราะห์โครงสร้างสังคมในลักษณะที่เป็นเครือข่ายและองค์กรต่าง ๆ ล้วนมีลักษณะเป็นเครือข่ายทั้งภายในตัวมันเองและในความสัมพันธ์ กับองค์กรภายนอก (เสรีพงศ์พิศ, 2548: 33-34)

ด้วยเหตุนี้คำว่า “เครือข่าย” จึงถูกนำไปใช้ในทฤษฎีการซึ่งมีผลทำให้การนิยามความหมายของเครือข่ายมีความหลากหลายตามไปด้วย แต่ไม่ว่าจะถูกนำไปประยุกต์ใช้ในวงการใดก็ตามก็มักจะมีนัยสำคัญเกี่ยวข้องกับความหมายตามรูปศัพท์เดิมอยู่เสมอ นั่นคือ “การเชื่อมต่อเชื่อมโยง” “ความสัมพันธ์” และ “การติดต่อสื่อสาร” ภายใต “วัตถุประสงค์หรือข้อตกลง” อย่างใดอย่างหนึ่ง

ร่วมกันอย่างเป็นระบบมีเป้าหมาย ซึ่งทำให้การเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายเท่ากับการเชื่อมโยงหลาย ๆ ระบบย่อยให้รวมกันขึ้นมาใหม่เป็นอีกหนึ่งระบบของหน่วยสมาชิกทุกหน่วยงานที่เข้ามาร่วมกัน

2.1.1 ความหมายของเครือข่าย

(Network) Mitchell (1968: 2) ได้ให้ความหมายว่า เครือข่ายหมายถึงความสัมพันธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมระหว่างบุคคลหนึ่งกับบุคคลอื่น ๆ ที่อยู่รอบข้างลักษณะของความสัมพันธ์นี้สามารถนำมาอธิบายถึงพฤติกรรมของบุคคลที่อยู่ในเครือข่ายนั้นได้เครือข่ายจึงเป็นกรอบแนวความคิดที่ใช้ในการศึกษาถึงความสัมพันธ์ตลอดจนพฤติกรรมของบุคคลต่าง ๆ ที่อยู่ในสังคม

Starkey (1997:14) ได้ให้ความหมายของคำว่า “เครือข่าย” (Network) คือการรวมกลุ่มของปัจเจกชน หรือองค์การโดยสมัครใจโดยมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารหรือดำเนินกิจกรรมร่วมกันในขณะที่แต่ละองค์การก็มีการจัดการของตัวเองอย่างเต็มที่ที่กล่าวคือเครือข่ายไม่ได้มีผลต่อการปกครองตนเอง (Autonomy) และอิสระ (Interdependence) ของสมาชิก

Miles and Snow (นฤมล นิราทร, 2543:1) ได้เสนอว่า เครือข่าย (Networked Organization) เป็นกลุ่มองค์การทางธุรกิจ ผู้เชี่ยวชาญหรือบุคคลซึ่งประสานกันด้วยกลไกทางการตลาดมากกว่าสายการบังคับบัญชาแบบดั้งเดิม

กาญจนา แก้วเทพ (2538: 60-61) ให้ความหมายว่า “เครือข่าย” คือรูปแบบหนึ่งของการประสานงานของบุคคลกลุ่มหรือหลายองค์การหลาย ๆ องค์การที่ต่างก็มีทรัพยากรเป้าหมายมีวิธีการทำงานและมีกลุ่มเป้าหมายของตัวเองบุคคลหรือกลุ่มเหล่านี้ได้เข้ามาประสานงานกันอย่างมีระยะเวลานานพอสมควรแม้ว่าจะไม่มีกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอก็ตามแต่ก็จะมีการวางรากฐานเอาไว้เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีความต้องการที่จะขอความช่วยเหลือหรือขอความร่วมมือจากกลุ่มอื่น ๆ เพื่อแก้ปัญหาที่สามารถติดต่อไปได้เป็นการเข้าร่วมเป็นองค์การเครือข่ายแม้ว่าองค์การเหล่านี้จะมีบางสิ่งบางอย่างร่วมกัน เช่นมีเป้าหมายร่วมกันมีประโยชน์ร่วมกันองค์การเหล่านี้ก็ยังคงความเป็นเอกเทศอยู่เพราะการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายเป็นการเข้าร่วมเพียงบางส่วนขององค์การเท่านั้น

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543: 28) กล่าวว่า เครือข่าย หมายถึง การที่ปัจเจกบุคคลองค์การหน่วยงานหรือสถาบันใด ๆ ได้ตกลงที่จะประสานเชื่อมโยงเข้าหากัน ภายใต้วัตถุประสงค์หรือข้อตกลงอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันอย่างเป็นระบบโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน

นฤมล นิราทร (2543:43) กล่าวถึงเครือข่ายว่าการทำงานที่รูปแบบการประสานงานของกลุ่มคนหรือองค์การที่สมัครใจแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกันให้ความช่วยเหลือระหว่างกันจึงอาจกล่าวได้ว่าเครือข่ายเป็นการทำงานที่เป็นรูปแบบความร่วมมือหรือการพึ่งพาอาศัยกัน

พิมพ์วิทย์ ปรีดาสวัสดิ์ และวาทีณี บุญชะลิกษ์ (สนธยา พลศรี, 2550: 206) ให้ความหมายของเครือข่ายว่า หมายถึง สายใยของความสัมพันธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมระหว่างบุคคลคนหนึ่งกับ

บุคคลอื่น ๆ อีกหลายคนหรือความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกันและกัน ของบุคคลต่าง ๆ ที่อยู่ในเครือข่ายนั้น เป็นความสัมพันธ์ในทุก ๆ ด้านที่บุคคลทั้งหมดในเครือข่ายได้ติดต่อกัน โดยมีพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์คือการไปหา มาสู่ เยี่ยมเยียนกัน การปรึกษาหารือกัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นต้น

มงคล ขาวเรือ (สนธยา พลศรี, 2550:206-207) ให้ความหมายของเครือข่ายว่า หมายถึง แนวคิดกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกลุ่มบุคคล องค์การ ตลอดจนชุมชนให้เกื้อกูลเชื่อมโยงกันโดยที่แต่ละฝ่ายต้องมีความเท่าเทียมกัน มีอิสระต่อกัน สามารถยืนหยัดอยู่ได้ด้วยตนเองและพร้อมที่จะปฏิบัติงานร่วมกันของสมาชิกเครือข่ายบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน การมีความสัมพันธ์จะเป็นแบบเพื่อนร่วมงานประสานความช่วยเหลือกัน และเป็นความสัมพันธ์เชิงแนวราบมากกว่าที่จะเป็นแนวตั้ง ดังนั้นเครือข่ายจึงเป็นสัมพันธ์ภาพของมนุษย์กับมนุษย์ที่ครอบคลุมทั้งการให้และการรับการยอมรับศักดิ์ศรีและเอื้ออาทรต่อกันมากกว่าการออกคำสั่งบังคับบัญชา

สนธยา พลศรี (2550:207) ให้ความหมายของเครือข่ายว่า หมายถึง ความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงระหว่างสมาชิกซึ่งอาจจะเป็นบุคคลต่อบุคคล บุคคลต่อกลุ่ม กลุ่มต่อกลุ่ม เครือข่ายต่อเครือข่าย กลายเป็นเครือข่ายย่อยภายใต้เครือข่ายใหญ่ในการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายไม่ได้เป็นเพียงการรวมตัวกันโดยทั่วไปแต่มีเป้าหมายในการทำกิจกรรมร่วมกัน ทั้งที่เป็นครั้งคราวหรืออาจเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องจึงเป็นการเชื่อมโยงคนที่มีความสนใจร่วมกัน พบปะสังสรรค์และพัฒนาไปสู่การลงมือร่วมกัน ทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยเป้าหมายและจุดประสงค์เดียวกัน ดังนั้นเครือข่ายจึงไม่ใช่เป็นเพียงการรวบรวมรายละเอียดบุคคลที่เป็นสมาชิกเท่านั้น แต่มีการจัดระบบให้สมาชิกสามารถดำเนินกิจกรรมร่วมกันเพื่อบรรลุจุดหมายที่สมาชิกเห็นพ้องต้องกัน สิ่งที่เชื่อมโยงสมาชิกเข้าด้วยกัน คือวัตถุประสงค์หรือผลประโยชน์ที่ต้องการบรรลุผลร่วมกัน การสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

เสรี พงศ์พิศ (2548: 8) ให้ความหมายของเครือข่ายว่า หมายถึง ขบวนการทางสังคมอันเกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกลุ่ม องค์การ สถาบัน โดยมีเป้าหมายวัตถุประสงค์และความต้องการบางอย่างร่วมกัน ร่วมกันดำเนินกิจกรรมบางอย่างโดยที่สมาชิกของเครือข่ายยังคงความเป็นเอกเทศไม่ขึ้นต่อกัน

พระมหาสุทิตย์ อาภากร (2547:6) ให้นิยามของเครือข่ายทางสังคมว่าหมายถึงความสัมพันธ์ในสังคมมนุษย์ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ปัจเจกบุคคลกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม และกลุ่มกับเครือข่าย โดยเป็นการอธิบายถึงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ เช่น กิจกรรมการสื่อสารความร่วมมือการพึ่งพาอาศัยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันเป็นความสัมพันธ์ที่มีโครงสร้างและรูปแบบที่หลากหลาย

Schuler (อบอุ้น, 2547: 37-38) ได้กล่าวว่า เครือข่ายคือ สายใย (Web) ของความสัมพันธ์ทางสังคม มีความเป็นเอกภาพ มีพลังความยึดโยง (Cohesive) และการสนับสนุนเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ทำนองเดียวกันกับเทคโนโลยีก็คือ สายใย (Web) ที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์และการสื่อสารของผู้คนต่าง ๆ ในสังคมโดยเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ และระบบการสื่อสารผ่านวิทยุโทรทัศน์โทรศัพท์จะมีบทบาทในการสร้างเครือข่ายในรูปแบบต่าง ๆ ที่สมาชิกในเครือข่ายมารวมตัวกันโดยไม่จำกัดเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ เพศ วัย ศาสนา และฐานะทางเศรษฐกิจ

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า “เครือข่าย” หมายถึงการประสานความร่วมมือระหว่างบุคคล กลุ่ม และองค์การมีความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงระหว่างสมาชิกซึ่งอาจจะเป็นบุคคลต่อบุคคล บุคคลต่อกลุ่ม กลุ่มต่อกลุ่ม เครือข่ายต่อเครือข่าย ในการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายไม่ได้เป็นเพียงการรวมตัวกันโดยทั่วไปแต่มีเป้าหมายในการทำกิจกรรมร่วมกัน ที่มีกิจกรรมคล้ายคลึงกันและเชื่อมโยงขยายผลการทำงานหรือแนวคิดไปสู่กลุ่มหรือ องค์การอื่น ๆ เพื่อเสริมสร้างพลังในการแก้ปัญหาและเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ โดยผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ระหว่างกัน การมีส่วนร่วม การทำกิจกรรมร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยการติดต่ออาจทำได้ทั้งที่ผ่านศูนย์กลางแม่ข่ายหรือแกนนำ หรืออาจจะไม่มีแม่ข่ายหรือแกนนำแต่จะทำการติดต่อโดยตรงระหว่างกลุ่ม ซึ่งจะมีการจัดรูปแบบหรือจัดระเบียบโครงสร้างที่คนหรือองค์การ สมาชิกยังคงมีความเป็นอิสระ โดยที่อาจมีรูปแบบการร่วมตัวแบบหลวมๆ เฉพาะกิจตามความจำเป็นหรือเป็นโครงสร้างที่มีความสัมพันธ์ชัดเจน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายและวิธีการทำงานร่วมกันให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน

2.1.2 ขั้นตอนการสร้างเครือข่าย

บัณฑิต อ่อนคำ (นฤมล นิราทร, 2524:36-41) ได้จำแนกกระบวนการสร้างเครือข่ายออกเป็นขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

1. ขั้นตระหนักถึงความจำเป็นในการสร้างเครือข่าย (Realization) เพื่อที่ทำงานให้บรรลุเป้าหมายรวมทั้งพิจารณาองค์การต่าง ๆ ที่เห็นว่าเหมาะสมเข้าเป็นเครือข่ายในการทำงานโดยต้องพิจารณาว่าจะได้เข้าร่วมกับใครจะได้รับผลประโยชน์หรือผลประโยชน์ด้านใดบ้าง และระยะเวลาในการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายนานเท่าใด

2. ขั้นการติดต่อกับองค์การที่จะเป็นสมาชิกหรือภาคีเครือข่าย (Courtship) ซึ่งความต้องการและอยากที่จะทำกิจกรรมตอบสนองความต้องการเหมือนกัน โดยจะต้องสร้างความคุ้นเคย และการยอมรับรวมทั้งความไว้วางใจเป็นขั้นเตรียมกลุ่ม หรือเครือข่ายมีการปลูกจิตสำนึกอยากจะทำแก้ปัญหาและพัฒนาาร่วมกัน

3. ขั้นการสร้างพันธกรณีร่วมกัน (Commitment) เป็นการสร้างความผูกพันตกลงที่จะทำงานร่วมกัน โดยกลุ่มองค์การจะต้องมีความรู้เพียงพอที่จะทำกิจกรรม จึงต้องเสริมความรู้ที่จำเป็น อาจมีการแลกเปลี่ยนทั้งภายในและภายนอกเครือข่าย เช่น ศึกษาดูงาน ฝึกอบรม ฯลฯ เรียกว่าเป็น

กลุ่มศึกษาเรียนรู้และเป็นที่มาของการสร้างเครือข่ายการจัดการความรู้ดังกล่าวถึงต่อไป

4. ขั้นการพัฒนาความสัมพันธ์ (Building) เป็นสร้างผลงานรูปธรรมร่วมกันโดยมีการแบ่งปันใช้ทรัพยากรร่วมกันมีการตกลงในเรื่องการบริหารจัดการเครือข่ายกำหนดกิจกรรมและบทบาทแต่ละองค์การต้องมีการปรับกระบวนการทำงานให้เอื้อต่อประโยชน์ของเครือข่ายแต่ยังคงความเป็นเอกเทศของตนเองเอาไว้

5. ขั้นการเรียนรู้ร่วมกัน และขยายผลเมื่อผลงานรูปธรรมของเครือข่ายปรากฏชัดเจนก็จะทำให้ความสัมพันธ์ในเครือข่ายแน่นแฟ้นมากขึ้น อยากที่จะเรียนรู้ร่วมกันและขยายกิจกรรมหรือขยายกลุ่มออกไป

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543 : 61) ได้กล่าวถึงกระบวนการสร้างเครือข่ายออกเป็น 4 ขั้นตอนคือ

1. ขั้นตอนการก่อรูปเครือข่าย (Network Forming) ไว้ว่าการก่อตัวของเครือข่ายนั้นอาจเกิดได้สองแนวทางใหญ่ ๆ แนวทางแรกคือเครือข่ายที่เกิดจากรัฐเข้าไปริเริ่ม (State Initiative) และเครือข่ายที่ประชาชนเป็นแกนนำจัดตั้ง (Citizen Initiative) และในการรวมตัวของเครือข่ายทั้งสองนั้นหน่วยงานภาครัฐก็อาจเข้าไปช่วยในฐานะของผู้สนับสนุน (Supporter) และผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ให้การจัดตั้งเครือข่ายทำได้ง่ายขึ้นซึ่งกระบวนการก่อตัวของเครือข่ายมีดังนี้ (1) การสร้างเครือข่ายตระหนักในปัญหาและสำนึกในการรวมตัวเกิดจากฉันทานุมัติของทุกภาคที่เกี่ยวข้องอัน จะนำมาซึ่งความร่วมมือร่วมใจ และมีความจำเป็นในการสร้างกระแสให้เป็นกระแสสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระแสที่ลงไปสู่ประชาชนในระดับรากหญ้าใช้กลยุทธ์ในการประชาสัมพันธ์ เช่น การใช้สื่อมวลชนการจัดรายการโทรทัศน์หรือวิทยุการทำจดหมาย ข่าวกการเปิดเวทีระดมความคิดเห็น การให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดสัมมนา เพื่อสร้างความเข้าใจและสร้างภาพลักษณ์สื่อสารให้สังคมได้รับรู้โดยการกำหนดกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจน (2) การสร้างจุดร่วมของผลประโยชน์เป็นการหาประเด็น (issues) ที่จะเป็นศูนย์กลางที่จะทำให้เกิดการรวมตัวกัน และการเข้าหากันอย่างเป็นกลุ่มเป็นก้อนซึ่งอาจเป็นได้ทั้งประเด็นที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม (3) การแสวงหาแกนนำที่ดีของเครือข่ายโดยการหาผู้เล่นหลัก (Key Actors) ในแต่ละภาคีและกลุ่มเป้าหมายที่มีคุณสมบัติเหมาะสมและมีอิทธิพลเพียงพอในการผลักดันด้านต่าง ๆ เช่น ด้านนโยบาย ด้านการสร้างกระแส ด้านข้อมูล ข่าวสาร เป็นต้น (4) การสร้างแนวร่วมสมาชิกของเครือข่าย เป็นการสร้างแนวร่วมของสมาชิกเครือข่ายให้กว้างขวางและการดึงปัจเจกบุคคลกลุ่ม องค์การที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเข้าเป็นสมาชิกเครือข่ายในลักษณะของ “ดาวกระจาย” โดยเน้นที่แกนนำของกลุ่ม หรือองค์การที่มีการรวมตัวหรือเข้มแข็งอยู่ก่อนแล้วจะทำให้การก่อตั้งเครือข่ายเป็นไปได้เร็วขึ้น

2. การจัดระบบบริหารเครือข่าย(Network Organizing) เป็นการจัดระบบเครือข่ายที่จะช่วยให้เครือข่ายสามารถดำเนินงานไปได้อย่างราบรื่นโดยมีองค์ประกอบดังนี้ (1) การจัดตั้งกลุ่มเครือข่าย

(Mapping) หน่วยงานที่รับผิดชอบในการรวบรวมข้อมูลของเครือข่ายทุกกลุ่มในประเทศโดยเอาข้อมูลของแต่ละเครือข่ายมาทำการจัดแผนที่หรือแผนผังของเครือข่าย (Network Map) ในภาพรวมระดับประเทศจัดผังตามความสนใจและวัตถุประสงค์ของเครือข่ายเพื่อที่จะได้ทราบว่าเครือข่ายที่กลุ่มที่มีเป้าหมายการดำเนินการไปใน ทิศทางเดียวกัน การกระจายตัวของเครือข่ายตามเป้าหมายการทำงานเป็นอย่างไรเพื่อที่จะทราบ เป้าหมายที่ยังขาดเครือข่ายเข้าไปช่วยจัดการ ด้วยเหตุนี้จึงควรที่จะมีแผนที่เครือข่ายที่ชัดเจนและทันสมัยจะช่วยสนับสนุนการรวมตัวเพื่อเครือข่ายแต่ต้องคำนึงถึงการยินยอมในการเข้าร่วมเครือข่ายรวมทั้งค่านิยม ความเชื่อและวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ที่แตกต่างกัน

(2) การจัดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในเครือข่าย (Role and Responsibility) หลักการสำคัญในการจัดแบ่งบทบาทหน้าที่คือการนำเอาความสนใจประสบการณ์และความเชี่ยวชาญของสมาชิกแต่ละคนมาเสริมกันการมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบควรเป็นไปในลักษณะที่เอื้อให้สมาชิกเข้าร่วมได้แม้มีเวลาจำกัดซึ่งผู้ที่มีบทบาทในการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบคือผู้นำนั่นเอง (3) การจัดระบบติดต่อสื่อสาร (Communication System) เปรียบเสมือนกลไกที่เชื่อมสมาชิกของเครือข่ายเข้าด้วยกันอีกทั้งยังเป็นช่องทางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และ แพร่กระจายความคิดซึ่งมีผลต่อการรักษาและขยายตัวของเครือข่ายซึ่งแนวทางการสร้างระบบการติดต่อสื่อสารสามารถทำได้ทั้งแบบเป็นทางการ เช่น การจัดเวทีประชาคม การประชุม การสัมมนา เป็นต้น และช่องทางการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการ เช่น การพบปะสังสรรค์ระหว่างบุคคล หรือกลุ่มบุคคลในโอกาสสำคัญต่าง ๆ จดหมายข่าวระหว่างสมาชิก เป็นต้น (4) การจัดระบบเรียนรู้ร่วมกัน (Learning System) เครือข่ายจะพัฒนาให้ก้าวหน้าไปให้มากขึ้นน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับระดับการเรียนรู้ความสามารถของสมาชิกเครือข่ายด้วยการทำให้ เครือข่ายแข็งแรงจึงต้องอาศัยระบบการพัฒนาสมาชิกของเครือข่ายอย่างต่อเนื่องผ่านระบบการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งในรูปแบบของการฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การสัมมนา และการเรียนรู้จากการปฏิบัติร่วมกัน (Interactive Action Learning) ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันจะดำเนินไปก็ต่อเมื่อสมาชิกในเครือข่ายต้องมีใจเปิดกว้างยินดีรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง สมาชิกแต่ละคนให้ความสนใจและเคารพต่อความคิดเห็นของผู้อื่นต่างคนต่างประนีประนอมภายใต้ความคิดเห็นที่แตกต่าง มิใช่ยึดมั่นในความคิดของตนเอง (5) การจัดระบบสารสนเทศ (Information System) ความมีหน่วยงานเป็นแกนกลางทำหน้าที่จัดระบบฐานข้อมูลทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายรูปแบบ วิธีการความสำเร็จ ปัญหาและอุปสรรคและข้อมูลอื่น ๆ ที่จำเป็นระบบสารสนเทศควรยึดหลักการใช้งานได้ง่าย (User Friendly) เป็นข้อมูลที่ทุกคนสามารถเข้าถึงและใช้งานได้ (Accessible) และเผยแพร่ได้กระจายออกไปอย่างกว้างขวาง ซึ่งเครือข่ายฐานข้อมูลที่ดีจะช่วยเพื่อประสิทธิภาพของการแลกเปลี่ยนข้อมูลและเรียนรู้ระหว่างกัน

3. การใช้ประโยชน์เครือข่าย (Network Utilizing) (1) การใช้เครือข่ายเพื่อเป็นเวทีกลางประสานงานร่วมกันเป็นช่องทางในการประสานความเข้าใจระหว่างกันในด้านวัตถุประสงค์ขอบข่าย

แผนการทำงาน วิธีการทำงาน ตลอดจนแนวทางปฏิบัติให้ไปในทิศทางเดียวกัน (2) การใช้เครือข่ายเพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนสารสนเทศและความรู้ ยิ่งเครือข่ายมีอัตราการหมุนเวียนแลกเปลี่ยน (Velocity of Exchange) สารสนเทศและความรู้ระหว่างสมาชิกมากขึ้นเท่าใด เครือข่ายนั้นก็ยิ่งเกิดการเรียนรู้ระหว่างกันมากขึ้นเท่านั้น เพราะการแลกเปลี่ยนประสบการณ์หรือบทเรียนใหม่ ๆ ที่ค้นพบขึ้นมาจะช่วยต่อยอดความคิดและความรู้ระหว่างสมาชิก เครือข่ายอีกทั้งยังช่วยประสานงานให้รู้ว่ปัจจุบัน ใครสนใจเรื่องเดียวกันบ้าง ซึ่งอัตราการหมุนเวียนของการแลกเปลี่ยนขึ้นอยู่กับความสะดวกของการพบปะกัน ระหว่างสมาชิกความสามารถในการเข้าถึงสารสนเทศและประสิทธิภาพของระบบสารสนเทศของเครือข่าย ดังนั้นเครือข่ายพึงกระทำให้สมาชิกพบปะกันให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และทำให้สมาชิกเข้าถึงสารสนเทศได้ง่ายที่สุดเช่นเดียวกัน (3) การใช้เครือข่ายเพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนและระดมทรัพยากรควรมีหน่วยงานกลางเข้ามาทำหน้าที่สนับสนุนเงินทุนเพิ่มจากส่วนที่เครือข่ายได้ระดมจากสมาชิกในกลุ่มอยู่แล้ว โดยอาจดำเนินการประสานงานกับองค์การระหว่างประเทศหรือมูลนิธิในต่างประเทศที่มีจุดหมายเหมือนกันกับเครือข่ายนั้น หรืออาจทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางข้อมูลข่าวสารเรื่องแหล่งเงินทุนวัสดุอุปกรณ์และบุคลากรเพื่อให้เครือข่ายเข้ามาสืบค้นได้โดยมีหน่วยงานกลางดำเนินการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่างประเทศแทนเครือข่ายก็ได้ นอกจากนี้ก็อาจใช้วิธีสร้างระบบรับรองเครือข่ายเช่น การออกเอกสารรับรองเครือข่ายเพื่อให้เครือข่ายสามารถนำไปใช้ขอทุนจากธุรกิจโดยตรงได้ (4) การใช้เครือข่ายเพื่อเป็นเวทีสร้างสรรค์และพัฒนาความรู้ใหม่ ๆ ควรให้สมาชิกของแต่ละเครือข่ายมีทักษะในการศึกษาวิจัยด้วยตนเอง ในกระบวนการที่เป็นวิทยาศาสตร์ (Scientific Thinking) ซึ่งองค์ความรู้ใหม่ ๆ จะเกิดจากเครือข่ายหากมีการแลกเปลี่ยนความรู้และลงมือศึกษาค้นคว้าร่วมกันระหว่างสมาชิก และลักษณะองค์ความรู้ที่ได้รับจะสอดคล้องกับบริบทแวดล้อมของพื้นที่ของตนเอง (5) การใช้เครือข่ายเพื่อเป็นเวทีสร้างกระแสผลักดันประเด็นใหม่ ๆ เครือข่ายสามารถที่เป็นผู้ปลุกกระแสบางเรื่องเพื่อปลุกให้สังคมเกิดความตื่นตัวในเรื่องนั้น ๆ และอาจรวมถึงการขยายผลออกไปในวงกว้างขึ้นด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับความกว้างและความเข้มแข็งของเครือข่าย รวมไปถึงความสามารถของเครือข่ายในการครอบคลุมกลุ่มคนหลัก ๆ ของสังคมความต่อเนื่องของกิจกรรม และความเป็นเอกภาพในการร่วมมือ

4. การธำรงรักษาเครือข่าย (Network Maintaining) (1) การจัดกิจกรรมร่วมที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่องการจะรักษาเครือข่ายสามารถกระทำได้ด้วยกำหนดโครงสร้างของกิจกรรมอย่างชัดเจน ทั้งในแง่ของเวลา ความถี่ และการจัดกิจกรรมที่มีความน่าสนใจเพียงพอที่จะดึงดูดสมาชิกให้เข้าร่วม โครงสร้างของกิจกรรมดังกล่าว อาจมิได้เป็นกิจกรรมเดียวสำหรับสมาชิกทุกคนโดยรวม แต่น่าจะพิจารณาถึงความต้องการเฉพาะของสมาชิกในระดับย่อยลงไปแต่ละคนแต่ละกลุ่มย่อยด้วย (2) การรักษาสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกเครือข่ายสัมพันธ์ที่ดีเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งในการช่วยรักษาเครือข่ายให้ยั่งยืนต่อไป ซึ่งควรมีการจัดกิจกรรมบางอย่างเพื่อการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก

โดยเฉพาะและควรจัดอย่างสม่ำเสมอและเมื่อใดที่เกิดความขัดแย้งหรือความไม่เข้าใจกันที่อาจเกิดขึ้นได้ก็ต้องรับแก้ไขและดำเนินการไกล่เกลี่ยให้เกิดความเข้าใจกันใหม่และควรมีมาตรการป้องกันปัญหาก่อนเกิดความขัดแย้งระหว่างกัน (3) การดำเนินกลไกสร้างระบบจิตใจสมาชิกจะยังเข้าร่วมกิจกรรมของเครือข่ายตราบเท่าที่ยังมีสิ่งจูงใจเพียงพอดึงดูดให้เข้าไปมีส่วนร่วม ดังนั้นในการรักษาเครือข่ายและการขยายเครือข่ายจึงจำเป็นต้องกำหนดกลไกบางประการที่จะช่วยจูงใจให้สมาชิกเกิดความสนใจอยากเข้ามามีส่วนร่วม เช่น การให้คำตอบแทนการให้เกียรติยศชื่อเสียง เป็นต้น (4) การจัดหาทรัพยากรสนับสนุนอย่างเพียงพอ หลายเครือข่ายต้องหยุดดำเนินการไปเนื่องจากขาดทรัพยากรที่สนับสนุนการดำเนินการดังนั้นหน่วยงานของรัฐควรจะมีบทบาทในการสนับสนุนการดำเนินงานของเครือข่ายอีกทั้งประสานงานและอำนวยความสะดวกให้แก่องค์กรเอกชนในการจัดตั้งโครงการสนับสนุนการดำเนินงานอีกทางหนึ่งด้วย (5) การใช้ความช่วยเหลือและช่วยแก้ปัญหาแต่ละเครือข่ายอาจจะเกิดปัญหาระหว่างการดำเนินการได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งเครือข่ายที่เพิ่งเริ่มต้นดำเนินการใหม่ ๆ การมีที่ปรึกษาที่ดีคอยให้คำแนะนำและความช่วยเหลือจะช่วยให้เครือข่ายสามารถดำเนินการต่อไปได้และจะช่วยสนับสนุนเครือข่ายให้เกิดความเข้มแข็งยิ่งขึ้นโดยอาจเป็นการจัดตั้งศูนย์ความร่วมมือระหว่างภาครัฐเอกชนและประชาชนในการดำเนินบทบาทหน้าที่หลักอันได้แก่การให้ความช่วยเหลือให้ความรู้และสร้างผู้นำ เป็นต้น (6) การสร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่องกุญแจหลักของการรักษาเครือข่ายให้คงอยู่และดำเนินต่อไปได้อย่างยั่งยืนคือการสร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งแต่ละเครือข่ายจะต้องมีการคัดเลือก ฝึกฝน และส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาผู้นำรุ่นใหม่ขึ้นมาอยู่เสมอโดยแต่ละเครือข่าย ต้องคัดเลือกที่มีคุณสมบัติเหมาะสม ทั้งด้านความรู้ความสามารถ การมีประสบการณ์ร่วมกับเครือข่ายและเป็นที่ยอมรับนับถือและสามารถเป็นศูนย์รวมใจของคนในเครือข่ายได้

Starkeyb (1997) เสนอแนวทางในการสร้างเครือข่ายว่าควรดำเนินการดังนี้

1. เชิญองค์การและผู้มีส่วนได้เสียมาร่วมประชุม โดยมีหัวข้อการประชุมที่น่าสนใจเกี่ยวกับผลประโยชน์ร่วม หรือเป้าประสงค์ที่เกี่ยวข้องกันมอบหน้าที่ในการบริหารจัดการการประชุมให้กับบรรดาผู้มีส่วนได้เสียร่วมกันรับผิดชอบ การหาข้อตกลงร่วมในกิจกรรมที่เป็นผลประโยชน์ร่วมดังกล่าว
2. กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งเครือข่าย ทิศทางกิจกรรมหลักและคุณสมบัติของสมาชิกให้ชัดเจน โดยให้ สมาชิกส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดด้วย เพื่อป้องกันการครอบงำจากกลุ่มคนบางคนทั้งนี้ควรมีการทบทวนเป็นระยะๆ เพื่อปรับให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของสังคม และความต้องการของสมาชิก
3. จัดตั้งกลุ่มแกนของเครือข่ายที่ปวารณาตัวเข้ามาทำหน้าที่ประสานงาน จัดการ และส่งกำลังบำรุงให้กับสมาชิกซึ่งต้องไม่ติดอยู่กับกิจกรรมประจำวันขององค์กรตัวเอง และกลุ่มแกนนำต้องดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายให้บังเกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งนี้ต้องมีการหมุนเวียนเปลี่ยนกลุ่มผู้นำเครือข่ายเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของสมาชิกและป้องกันการผูกขาดอำนาจ

4. ความรู้สึกมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของและความผูกพันที่เหนียวแน่น มีส่วนอย่างสำคัญต่อความสำเร็จของเครือข่ายควรเปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจการเลือกกิจกรรมและวิธีการทำงานของเครือข่ายในลักษณะประชาธิปไตย

5. เครือข่ายต้องมีวิธีการจัดหาและจัดการทรัพยากรเพื่อควมมีประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมของเครือข่ายและความสามารถในการพึ่งตนเอง ทรัพยากรนี้ไม่ได้หมายถึงเงินทุนเท่านั้นแต่ยังหมายถึงคุณภาพของสมาชิก วิธีการจัดการแบบมีส่วนร่วม เทคโนโลยี การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ฯลฯ

6. ทำให้เครือข่ายมีสถานภาพถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อให้เครือข่ายและผู้นำเครือข่ายได้รับการสนับสนุน และความไว้วางใจจากสมาชิกเครือข่าย อีกทั้งยังได้สามารถดำเนินงานได้กว้างขวางอาจมีชื่อและสัญลักษณ์ของเครือข่ายเพื่อให้เป็นที่จดจำได้ง่าย และอาจส่งข่าวสารไปให้กับบุคคลเป้าหมายที่สามารถให้การรับรองเครือข่ายได้

7. ควรสนับสนุนให้มีการเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายกับเครือข่าย เพื่อเสริมให้เครือข่ายมีความเข้มแข็งมากขึ้นซึ่งมีได้ทั้งทางแนวนราบ แนวตั้ง หรือในภูมิภาคต่างระดับกันการเชื่อมเครือข่ายทำได้ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการด้วยการมีกิจกรรมร่วมกันหรือเป็นตัวแทนร่วมกัน ในการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องและการร่วมกันประสานงานการประชุม

8. ควรมีการติดตามผลและประเมินผลเป็นประจำสม่ำเสมอและถี่ถ้วนโดยดูความสอดคล้องของแผนการทำงานกับวัตถุประสงค์ความก้าวหน้าและความสำเร็จของเครือข่ายในแต่ละระยะ ทั้งนี้ควรให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดวิธีและเครื่องชี้วัดประสิทธิภาพ ของกิจกรรมเครือข่ายและร่วมเรียนรู้ตลอดกระบวนการติดตามและประเมินผล

9. ควรมีการจัดหลักสูตรฝึกอบรมด้านการจัดการเครือข่ายให้กับองค์กรแกนนำและผู้นำเครือข่ายสม่ำเสมอ

10. ถ้าวัตถุประสงค์ของเครือข่ายดีการเชื่อมโยงภายในเครือข่ายเหมาะสมเอื้อให้ เกิดความเคลื่อนไหวของกิจกรรมและความแข็งขันของสมาชิก โครงการหรือกิจกรรมมีลักษณะ กระจายอำนาจไปให้กับมวลสมาชิกที่ได้รับประโยชน์การดำเนินงานเครือข่ายจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ที่สุด

เสรี พงศ์พิศ (2548:209) ได้เสนอขั้นตอน 8 ขั้นตอนต่อไปนี้เป็นเรื่องเครือข่ายองค์กรที่ดำเนินงานเพื่อให้การส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนายั่งยืน สนับสนุนชุมชนเข้มแข็งเพราะการดำเนินงานเครือข่ายองค์กรชุมชนมักเริ่มต้นเป็นเครือข่ายหลวม ๆ แบบ “ธรรมชาติ” มากกว่าและไม่จำเป็นต้องมีการกำหนดข้อความเอกสารอะไรให้ดูเป็นทางการยุ่งยาก แต่องค์กรที่ต้องการทำงานเครือข่ายร่วมกับองค์กรอื่น ๆ เพื่อให้การสนับสนุนชุมชน โดยการทำงานเป็นเครือข่าย ควรดำเนินการดังนี้ 1) ร่างเป้าประสงค์ (Purpose) ให้ชัดเจนเพื่อให้รู้ว่าสาเหตุความเป็นมาของการก่อตั้งเครือข่ายคืออะไรทำไมจึงต้องมีเครือข่ายนี้ตั้งแล้วจะทำอะไร 2) บอกเป้าหมาย (Goals) และ

วัตถุประสงค์ (Objectives) 3) กำหนดแผนการดำเนินงาน (Action Plan) 4) กำหนดกฎระเบียบ กฎเกณฑ์ขั้นพื้นฐาน 5) กำหนดกระบวนการในการตัดสินใจ (Define Decision Making Process) 6) เตรียมแผนการสื่อสารระหว่างสมาชิก 7) เลือกโครงสร้างการจัดการองค์การ 8) จัดหาทุนในการดำเนินงาน (Secure Resources)

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าขั้นตอนการสร้างเครือข่ายต้องประกอบด้วย ขั้นตอนหลักถึงความจำเป็นในการสร้างเครือข่าย เพื่อที่ทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ขั้นการติดต่อกับองค์การที่จะเป็นสมาชิก หรือภาคีเครือข่าย โดยจะต้องสร้างความคุ้นเคย และการยอมรับรวมทั้งความไว้วางใจเป็นขั้นเตรียมกลุ่ม หรือเครือข่ายมีการปลูกจิตสำนึกอยากจะทำปัญหาและพัฒนาาร่วมกัน ขั้นการสร้างพันธมิตรร่วมกัน ขั้นการพัฒนาความสัมพันธ์ ขั้นการเรียนรู้ร่วมกัน และขยายผลเมื่อผลงานรูปธรรมของเครือข่ายปรากฏชัดเจนก็จะทำให้ความสัมพันธ์ในเครือข่ายแน่นแฟ้น เป็นต้น

2.1.3 ประเภทของเครือข่ายและรูปแบบของเครือข่ายทางสังคม

สนธยา พลศรี (2550: 229-242) ได้แบ่งประเภทของเครือข่ายตามหลักเกณฑ์ที่นิยมใช้กันทั่วไป คือ

1. แบ่งตามความซับซ้อนของกลไกการทำงาน โดยพิจารณาจากความซับซ้อนในการรวมตัว และขยายตัวของสมาชิกจากความซับซ้อนน้อยแล้วเพิ่มความซับซ้อนมากขึ้นเป็นลำดับแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) เครือข่ายชั้นเดียวเป็นเครือข่ายที่เกิดจากการรวมตัวของสมาชิกเพียงระดับเดียว โครงสร้างไม่มีความซับซ้อนมาก 2) เครือข่ายหลายชั้นเป็นเครือข่ายที่สมาชิกรวมกันในลักษณะของการขยายเครือข่ายออกไปหลายระดับหรือหลายชั้น ซึ่งจะมีความซับซ้อนที่หลายระดับ

2. การแบ่งตามสภาพและบทบาทของสมาชิกแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) เครือข่ายแนวนอน (Horizontal Network) เป็นเครือข่ายที่สมาชิกมีลักษณะคล้ายคลึงกันเมื่อรวมเป็นเครือข่ายจะมีตำแหน่งและหน้าที่ที่ตัดเทียมกัน ไม่มีใครมีอำนาจเหนือกว่าใคร แต่ต่างนำศักยภาพของตนมาใช้ในการดำเนินงานของเครือข่ายอย่างเต็มที่ 2) เครือข่ายแนวตั้ง (Vertical Network) เป็นเครือข่ายที่สมาชิกมีลักษณะแตกต่างกันเมื่อรวมเป็นเครือข่ายสมาชิกจะมีตำแหน่ง หน้าที่แตกต่างกันออกไป เช่น สมาชิกแกนนำ สมาชิกธรรมดา สมาชิกสมทบ เป็นต้น

3. การแบ่งตามระดับการรวมตัวของสมาชิก เป็นการแบ่งประเภทของเครือข่าย ตามลักษณะการมารวมกันเป็นเครือข่ายของสมาชิก ซึ่งมีระดับแตกต่างกันออกไปหลายระดับ คือ 1) เครือข่ายระดับบุคคลเป็นเครือข่ายที่สมาชิกประกอบด้วยบุคคลต่าง ๆ มารวมกันเป็นเครือข่าย เช่น เครือญาติ เพื่อนบ้าน บุคคลที่ประกอบอาชีพเดียวกัน เป็นต้น 2) เครือข่ายระดับกลุ่มหรือองค์การเป็นเครือข่ายที่สมาชิกเกิดจากการรวมตัวของกลุ่มหรือองค์การไม่ใช่บุคคล เช่น ชุมชนสหกรณ์การเกษตรจังหวัดสงขลา สหพันธ์ครูสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านระดับต่าง ๆ เครือข่ายมหาวิทยาลัยในจังหวัดสงขลา สหภาพแรงงานแห่งประเทศไทย เป็นต้น 3) เครือข่ายระดับบุคคลกับ

กลุ่มหรือองค์การเป็นเครือข่ายที่สมาชิกประกอบด้วยบุคคลต่าง ๆ กับกลุ่มหรือองค์การซึ่งเป็นคนละระดับกัน 4) เครือข่ายระดับชุมชนต่าง ๆ เป็นเครือข่ายที่สมาชิก ประกอบด้วยชุมชนขนาดต่าง ๆ เช่น ระดับหมู่บ้าน ระดับตำบลระดับอำเภอ ระดับจังหวัดระดับเมืองกับเมือง ประเทศต่อประเทศ เป็นต้น หรือสมาชิกอาจจะประกอบด้วยชุมชนขนาดเดียวกัน หรือต่างขนาดก็ได้ 5) เครือข่ายระดับสถาบัน เป็นเครือข่ายที่สมาชิกประกอบด้วยสถาบันประเภทเดียวกัน เช่น สถาบันครอบครัวกับสถาบันครอบครัว หรือสถาบันต่างประเภทกัน เช่น สถาบันครอบครัวกับสถาบันศาสนา เป็นต้น

4. การแบ่งตามลักษณะการเป็นศูนย์กลางของเครือข่ายเป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์กลางกับสมาชิกว่าเป็นแบบใด ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ 1) เครือข่ายรวมศูนย์เป็นเครือข่ายที่มีศูนย์กลางเพียงศูนย์เดียวมีลักษณะเป็นแบบการรวมอำนาจไว้ในศูนย์กลางสมาชิกเป็นเพียงผู้ร่วมใช้บริการจากศูนย์กลางเท่านั้น หรือมีศูนย์กลางเป็นแม่ข่ายส่วนสมาชิกเป็นลูกข่ายที่ต้องดำเนินงานตามแม่ข่าย เช่น ครูสภา สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย เป็นต้น 2) เครือข่ายกระจายศูนย์เป็นเครือข่ายที่สมาชิกมีอิสระในการดำเนินงาน แต่จะมีคณะกรรมการร่วมทำหน้าที่เป็นศูนย์กลาง หรือประสานงานเครือข่าย 3) เครือข่ายผสม เป็นเครือข่ายที่มีโครงสร้างทั้งรูปแบบรวมศูนย์และกระจายศูนย์รวมกัน กล่าวคือ มีศูนย์กลางทำหน้าที่ประสานงานระหว่างสมาชิกแต่ให้สมาชิกมีอิสระในการติดต่อประสานงานกันได้โดยตรงอีกด้วย 4) เครือข่ายเชิงซ้อนเป็นเครือข่ายที่โครงสร้างเปิดโอกาสให้สมาชิกสามารถติดต่อประสานงานร่วมมือกันดำเนินงานภายในเครือข่ายได้โดยตรงโดยมีศูนย์กลางประสานงานหลายศูนย์

5. การแบ่งตามระดับความสัมพันธ์กับศูนย์กลางเป็นการแบ่งประเภทของเครือข่าย โดยพิจารณาจากระดับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกับศูนย์กลางของเครือข่ายแบ่งได้ 3 ประเภท คือ 1) เครือข่ายใกล้ชิด (Intimate Network) เป็นเครือข่ายที่ประกอบด้วยสมาชิกที่ใกล้ชิดกับบุคคลที่เป็นจุดศูนย์กลางมากที่สุด เช่น เครือข่ายญาติพี่น้อง เพื่อนสนิท เป็นต้น 2) เครือข่ายรอง (Effective Network) เป็นเครือข่ายที่ประกอบด้วยสมาชิกที่บุคคลผู้เป็นศูนย์กลางรู้จักคุ้นเคยน้อยกว่ากลุ่มเครือข่ายใกล้ชิด ได้แก่ ญาติพี่น้องลำดับห่าง ๆ คนที่รู้จักคุ้นเคยทั่ว ๆ ไป เป็นต้น 3) เครือข่ายขยาย (Extended Network) เป็นเครือข่ายที่ประกอบด้วย สมาชิกซึ่งบุคคลผู้เป็นจุดศูนย์กลางไม่รู้จักโดยตรงแต่สามารถติดต่อสัมพันธ์โดยผ่านบุคคลในเครือข่ายใกล้ชิดอีกทีหนึ่ง

6. การแบ่งตามขนาดของเครือข่าย เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากจำนวนของสมาชิกที่รวมกันเป็นเครือข่ายแบ่งออกได้ 2 ประเภท คือ 1) เครือข่ายขนาดใหญ่หรือเครือข่ายรวม (Total Network) เป็นเครือข่ายที่ประกอบด้วยสมาชิกเป็นจำนวนมาก เช่น เครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งประเทศไทย ซึ่งสมาชิกประกอบด้วยกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองต่าง ๆ มากกว่า 70,000 กองทุน ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยซึ่งสมาชิกประกอบด้วย สหกรณ์การเกษตรทุกอำเภอ เป็นต้น 2) เครือข่ายขนาดเล็กหรือเครือข่ายย่อย (Sub Network) เป็นเครือข่ายที่มีขนาด

เล็กกว่าเครือข่ายรวม มารวมกันเป็นเครือข่ายขนาดใหญ่ขึ้น เช่น กองทุนหมู่บ้านของแต่ละหมู่บ้าน รวมกันเป็นเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านระดับตำบล ผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของแต่ละตำบล รวมกัน เป็นเครือข่ายผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับอำเภอ เป็นต้น

7. การแบ่งตามแหล่งกำเนิดของเครือข่าย เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากลักษณะของที่มา หรือแหล่งเกิดของเครือข่ายเป็นสำคัญแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) เครือข่ายธรรมชาติ เป็นเครือข่ายที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติเนื่องจากมีปัจจัยบางอย่างสนับสนุน เช่น เครือญาติเดียวกัน นับถือศาสนาเดียวกัน ร่วมถิ่นกำเนิดเดียวกัน ประสบปัญหาเหมือนกัน เป็นต้น 2) เครือข่ายจัดตั้งเป็นเครือข่ายที่เกิดจากการจัดตั้งของมนุษย์โดยมีวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น เพื่อป้องกันแก้ไข ปัญหาชุมชนเพื่อพัฒนาอาชีพเพื่อการเพิ่มพูนรายได้เพื่อรวมพลังของคนในชุมชน เพื่อความมั่นคงของ ชุมชนหรือจัดตั้งขึ้นตามนโยบายของรัฐบาล เป็นต้น

8. การแบ่งตามลักษณะของสมาชิกที่เชื่อมโยงเป็นเครือข่าย เป็นการแบ่งโดย พิจารณาจาก ความเหมือน หรือความคล้ายคลึงกันของสมาชิก และความแตกต่างกันของสมาชิกแบ่งได้ 2 ประเภท คือ 1) เครือข่ายประเภทเดียวกันเป็นเครือข่ายที่สมาชิกประกอบด้วยบุคคลกลุ่ม หรือองค์การที่มี ลักษณะคล้ายคลึงกัน เช่น เครือข่ายสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์จังหวัดต่าง ๆ สมาพันธ์ครูแห่งประเทศไทย สมัชชาคนจนภาคอีสาน สันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย ชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านแห่งประเทศไทย เครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคใต้ เป็นต้น 2) เครือข่ายต่างประเภทกัน เป็นเครือข่าย ที่สมาชิกประกอบด้วยสมาชิกซึ่งมีความแตกต่างกัน แต่มารวมกันเป็นเครือข่ายเนื่องจากมี วัตถุประสงค์ร่วมกัน เช่น เครือข่ายประชารัฐจังหวัดต่าง ๆ ประชาคมจังหวัดต่าง ๆ เป็นต้น

9. การแบ่งตามลักษณะความสัมพันธ์กับรัฐบาลเป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากการจัดตั้ง และการสนับสนุนจากรัฐบาลเป็นสำคัญแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ 1) เครือข่ายภาครัฐ เป็นเครือข่ายที่เกิด จากการจัดตั้ง หรือการสนับสนุนโดยรัฐบาลเช่น เครือข่ายอุตสาหกรรมขนาดกลาง และขนาดย่อม เครือข่ายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และเครือข่ายอื่น ๆ ที่จัดตั้งและสนับสนุนโดยกระทรวง กรมและหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐบาล 2) เครือข่ายภาคเอกชน เป็นเครือข่ายที่ประชาชนรวมกันจัดตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์บางอย่างโดยไม่อยู่ใต้การบังคับบัญชาของ รัฐบาล เช่น สโมสรออนไลน์แห่งประเทศไทย สโมสรโรตารีแห่งประเทศไทย สมาคมธนาคารแห่งประเทศไทย สมาคมพ่อค้าจังหวัดต่าง ๆ 3) เครือข่ายองค์การพัฒนาเอกชน เป็นเครือข่ายที่เกิดจาก องค์การพัฒนาเอกชน (Non-Government Organization= N.G.O.) ซึ่งไม่ถูกบังคับบัญชาโดย รัฐบาลมีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาในด้านต่าง ๆ โดยไม่แสวงหากำไรเช่น คณะกรรมการ ประสานงานองค์การพัฒนาเอกชนแห่งประเทศไทยคณะกรรมการ ประสานงานองค์การพัฒนาเอกชน ภาคใต้ เป็นต้น

10. การแบ่งตามลักษณะของงานเป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากลักษณะกิจกรรมการดำเนินงานของเครือข่ายแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ 1) เครือข่ายพื้นที่ (Area Network) เป็นเครือข่ายที่ดำเนินงานอยู่ในพื้นที่เดียวกัน โดยกิจกรรมมีความหลากหลายแตกต่างกันออกไป เช่นอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน ตำบลเดียวกัน อำเภอเดียวกัน จังหวัดเดียวกัน ประเทศเดียวกัน เป็นต้น แต่รวมกัน เป็นเครือข่าย 2) เครือข่ายกิจกรรม (Issue Network) เป็นเครือข่ายที่ดำเนินงานในกิจกรรมที่เหมือนกัน หรือคล้ายคลึงกัน ซึ่งอาจจะครอบคลุมพื้นที่หลายหมู่บ้าน หลายตำบล หลายอำเภอ หลายจังหวัด หลายประเทศ เป็นต้น

11. การแบ่งตามกฎหมายเป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากการจดทะเบียน หรือการไม่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายของเครือข่ายแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) เครือข่ายที่ไม่เป็นนิติบุคคลเป็นเครือข่ายที่รวมตัวกันอย่างไม่เป็นทางการ หรือยังไม่ได้ดำเนินการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามที่กฎหมายกำหนด เช่น ชมรม สมาคมต่าง ๆ ที่ยังไม่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล เป็นต้น 2) เครือข่ายนิติบุคคลเป็นเครือข่ายที่ดำเนินการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลถูกต้องตามกฎหมาย และระเบียบของส่วนราชการเช่น ชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย สมาคมออนไลน์แห่งประเทศไทย หอการค้าแห่งประเทศไทย เป็นต้น

12. การแบ่งตามรูปแบบความร่วมมือระหว่างสมาชิกเป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากลักษณะความร่วมมือของสมาชิกในการดำเนินงานของเครือข่ายแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ 1) เครือข่ายไม่เป็นทางการ (Informal Network) เป็นเครือข่ายที่สมาชิกรวมกัน เป็นเครือข่ายโดยไม่ต้องมีการลงนาม ไม่ต้องมีระเบียบกฎเกณฑ์ที่เป็นลายลักษณ์อักษรแต่มารวมกัน ด้วยความจริงใจ เพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน เช่น เครือข่ายขององค์การพัฒนาเอกชน เป็นต้น 2) เครือข่ายเป็นทางการ (Formal Network) เป็นเครือข่ายที่สมาชิกรวมกันภายใต้พันธสัญญาที่เป็นลายลักษณ์อักษร มีการกำหนดโครงสร้างกฎระเบียบของเครือข่ายบทบาทหน้าที่ของสมาชิกไว้อย่างชัดเจน เช่น สภาทนายความ เครือข่ายอาสาสมัครสาธารณสุข (อ.ส.ม.) เป็นต้น

13. การแบ่งตามคุณสมบัติของเครือข่ายเป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากคุณลักษณะของการรวมกันเป็นเครือข่ายแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1) เครือข่ายเทียม เป็นเครือข่ายที่ขาดคุณสมบัติของการเป็นเครือข่ายแต่เข้าใจว่าเป็นเครือข่ายเพราะเป็นเพียงการรวมกันของสมาชิกแต่ไม่ได้ร่วมกันแบบเครือข่ายไม่มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน ไม่มีความตั้งใจที่จะดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ตัวอย่างเช่น สมาชิกของสมาคมศิษย์เก่าบางสถาบันการศึกษาที่มีการจัดงานชุมนุมศิษย์เก่าทุกปี สมาชิกในรุ่นเดียวกันต่างมาสังสรรค์กันในลักษณะของการรับประทานอาหารเท่านั้นไม่ได้มีกิจกรรมอื่นใดอีก เป็นต้น 2) เครือข่ายแท้เป็นเครือข่ายที่สมาชิกรวมกัน เป็นเครือข่ายแล้วมีลักษณะของการเป็นเครือข่ายที่แท้จริง

14. การแบ่งตามลักษณะของเครือข่ายเป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากลักษณะที่สำคัญของเครือข่ายแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ 1) เครือข่ายการเรียนรู้เป็นเครือข่ายเพื่อการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ประสบการณ์ภูมิปัญญาและเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น ชมรมแพทย์แผนไทยภาคใต้ เป็นต้น 2) เครือข่ายกิจกรรม เป็นเครือข่ายช่วยเหลือและร่วมมือทำกิจกรรมในลักษณะเดียวกันหรือสนับสนุน ส่งเสริมกัน เช่น เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เครือข่ายสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เป็นต้น 3) เครือข่ายทรัพยากรเป็นเครือข่ายที่ระดมและจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นภาคราชการ เอกชนเข้าไป ส่งเสริมสนับสนุนการขาดแคลนทรัพยากรในแต่ละพื้นที่ให้สามารถดำเนินการต่อไปได้อย่างที่คาดหวัง เช่น เครือข่ายประมงชายฝั่งจังหวัดสงขลา เป็นต้น

15. การแบ่งตามวิชาชีพของสมาชิกเป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากลักษณะการประกอบอาชีพของสมาชิกเครือข่ายเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นหลายประเภท เช่น เครือข่ายครูเครือข่าย นักวิชาการ เครือข่ายนักการเมือง เครือข่ายกำนันผู้ใหญ่บ้าน เครือข่ายแพทย์แผนไทย เครือข่ายนักวิจัย เป็นต้น

16. การแบ่งตามลักษณะกิจกรรมของเครือข่าย เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากลักษณะของกิจกรรมหรืองานที่ดำเนินการซึ่งแบ่งออกเป็นหลายประเภท เช่นเครือข่ายสตรี เครือข่ายเด็กและเยาวชน เครือข่ายคนพิการ เครือข่ายผู้สูงอายุ เครือข่ายสิ่งแวดล้อม เครือข่ายภูมิปัญญาชาวบ้าน เครือข่ายคุ้มครองผู้บริโภค เครือข่ายสุขภาพ เครือข่ายสิทธิมนุษยชน เครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน เป็นต้น

เสรี พงศ์พิศ (2548:198-199) เครือข่ายมีหลายประเภทขึ้นอยู่กับสมาชิกพื้นที่กิจกรรมหลัก วัตถุประสงค์และโครงสร้างการดำเนินงานในลักษณะองค์การของเครือข่ายเองดังนี้ 1. เครือข่ายแนวราบโดยการประสานบุคคลที่อยู่ในระดับเดียวกัน อาชีพเดียวกันให้มาเชื่อมประสานเป็นเครือข่ายกัน เช่น เครือข่ายเกษตรกร เครือข่ายนักพัฒนา เครือข่ายนักวิจัย เป็นต้น อาจเป็นปัจเจกบุคคล หรืออาจเป็นสถาบันก็ได้เช่น เครือข่ายสถาบันวิจัย เครือข่ายศูนย์ข้อมูล เป็นต้น บางเครือข่ายอาจเปิดสำหรับบุคคลทั่วไปสถาบันทั่วไป ใครก็ได้ที่สนใจในเรื่องหรือประเด็นเดียวกัน 2. เครือข่ายที่มีลักษณะแนวตั้ง เช่นการนำผู้คนจากหลากหลายอาชีพที่แตกต่างกัน มาเป็นเครือข่ายกัน เช่น เกษตรกร นักพัฒนา นักวิชาการ นักธุรกิจ นักการเมืององค์การทุน เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจและร่วมกัน เครือข่ายนี้มีมากขึ้นวันนี้เพราะการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ต ช่วยให้คนไม่ว่าอาชีพอะไรฐานะอะไรระดับใดสามารถเป็นสมาชิกอย่างเท่าเทียมกัน 3. เครือข่ายส่วนใหญ่เกิดขึ้นเพื่อทำให้การสื่อสาร การแลกเปลี่ยนข้อมูล และประสบการณ์ดีขึ้นง่ายขึ้นและมีการร่วมมือกันในเรื่องต่าง ๆ ได้สะดวกและดียิ่งขึ้น และอีกบางส่วนทำให้เป็นพลังต่อรองกับอำนาจต่าง ๆ ได้ดีขึ้นไม่ว่าจะเป็นองค์การของรัฐ หรือเอกชนองค์การทุน หรือองค์การวิชาการทำให้ได้รับความสนใจและความช่วยเหลือง่ายขึ้น 4. เครือข่ายจำนวนหนึ่งเกิดขึ้นเพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือในด้านการวิจัย การศึกษาการฝึกอบรมการ

จัดการทรัพยากรการจัดการตลาด บางเครือข่ายแลกเปลี่ยนทรัพยากรกัน เช่น พันธุ์ไม้พันธุ์สัตว์ ผลผลิตทางการเกษตรในท้องถิ่น (เครือข่ายยโสธรแลกเปลี่ยนกับชีเลื้อย และผลผลิตอื่น ๆ ของเครือข่าย นครศรีธรรมราช) บางเครือข่ายเน้นการรวมตัวกัน เพื่อกดดันทางการเมืองรณรงค์เพื่อให้สังคมเกิดสำนึกในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น ป่าชุมชน การสร้างเขื่อน เป็นต้น

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ (อบอู่) (2547: 84-90) การแบ่งประเภทรูปแบบ และลักษณะความสัมพันธ์ของเครือข่ายก็เพื่อสร้างความเข้าใจ และมองเห็นภาพความเคลื่อนไหวของกลุ่ม องค์การเครือข่ายต่าง ๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้นจากพัฒนาการของความเป็นเครือข่ายในสังคมไทยจะเห็นได้ว่า มีกระบวนการเกิดขึ้นของเครือข่ายในภาคส่วนต่าง ๆ อย่างมากมายทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ เอกชน องค์การพัฒนาเอกชน (NGO) และภาคประชาชนรวมทั้งในด้านแนวคิดกิจกรรมก็มีกระบวนการแบ่งประเภท และรูปแบบของเครือข่ายออกเป็นนัยต่าง ๆ ดังนั้น ประเภท และรูปแบบของเครือข่ายจึงมีความแตกต่างกันไปตามนิยาม และกิจกรรมที่แต่ละกลุ่มหรือผู้ใช้กิจกรรม เครือข่ายกำหนดขึ้นโดยในที่นี้จะกล่าวถึงเกณฑ์บางประการในการจัดประเภท และรูปแบบของเครือข่ายเพื่อให้เหมาะสมกับการประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างการเรียนรู้ของทุกฝ่าย ดังนี้ 1. เครือข่ายเชิงพื้นที่ (Area) หมายถึง การรวมตัวของกลุ่มองค์การเครือข่าย ที่อาศัยพื้นที่รูปธรรม หรือพื้นที่ดำเนินการเป็นปัจจัยหลักในการทำงานร่วมกันเป็นกระบวนการพัฒนาที่อาศัยกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่เป้าหมายนำทางและเป็นการพัฒนาแบบบูรณาการที่ไม่แยกส่วนต่างๆ ออกจากกันโดยยึดเอาพื้นที่เป็นที่ตั้งแห่งความสำเร็จในการทำงานร่วมกันของทุกฝ่าย 2. เครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม (Issue) ได้แก่ เครือข่ายที่ใช้ประเด็นกิจกรรม หรือ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจัยหลักในการรวมกลุ่มองค์การโดยมองข้ามมิติในเชิงพื้นที่ มุ่งเน้นการจัดการในประเด็นกิจกรรมนั้น ๆ อย่างจริงจังและพัฒนาให้เกิดความร่วมมือกับภาคีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง 3. เครือข่ายแบ่งตามโครงสร้างหน้าที่ได้แก่ เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยอาศัยภารกิจ/ กิจกรรม และการก่อตัวของกลุ่มผลประโยชน์ในสังคมเป็นแนวทางในการแบ่งเครือข่าย ซึ่งอาจแบ่งเป็น เครือข่ายภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคธุรกิจเอกชน และภาคองค์การพัฒนาเอกชน โดยเครือข่ายต่าง ๆ ดังกล่าวมุ่งเน้นการดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิดหลักการวัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักของหน่วยงาน หรือโครงสร้างหลักของกลุ่มผลประโยชน์นั้น ๆ

นฤมล นิราทร (2543:18-21) ได้จำแนกประเภทของเครือข่ายทางสังคม ตามมิติ 4 มิติดังนี้

1. จำแนกตามพื้นที่ดำเนินการ เช่น เครือข่ายระดับหมู่บ้าน ตำบลอำเภอจังหวัดภาคและประเทศ
2. จำแนกตามกิจกรรมหรือประเด็นปัญหา เช่น เครือข่ายที่ทำงานด้านเด็ก สตรี สาธารณสุขเศรษฐกิจ พัฒนาชุมชน สิทธิมนุษยชน สิ่งแวดล้อม
3. จำแนกตามอาชีพหรือสถานภาพทางสังคม เช่น เครือข่ายด้านแรงงาน เครือข่าย กลุ่มพระสงฆ์ เครือข่ายครูพิทักษ์สิทธิเด็ก เครือข่ายसारวัตรนักเรียน
4. จำแนกตามรูปแบบโครงสร้างหรือความสัมพันธ์ทำให้เกิดเครือข่ายใน 2 ลักษณะคือเครือข่ายตามแนวตั้งคือ 1. เครือข่ายที่มีโครงสร้างเป็นช่วงชั้นทำให้ความสัมพันธ์ ระหว่างองค์การภายในเครือข่าย

ไม่เท่ากัน และ 2. เครือข่ายตามแนวนอนเป็นเครือข่ายที่ความสัมพันธ์ ระหว่างองค์การภายใน เครือข่ายเท่าเทียมกัน

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543: 44-48) ได้แบ่งประเภทของเครือข่ายไว้หลายประเภท ตามหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณา ซึ่งได้จัดแบ่งไว้ดังนี้ 1. การแบ่งตามระยะห่างทางสังคม (Social Distance) อาจแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือเครือข่ายใกล้ชิด (Intimate Network) เป็นเครือข่ายที่ ประกอบด้วยบุคคลต่าง ๆ ที่ใกล้ชิดกับบุคคลที่เป็นจุดศูนย์กลางมากที่สุดได้ญาติพี่น้องเพื่อนฝูง เครือข่ายรอง (Effective Network) เป็นเครือข่ายที่ประกอบด้วยบุคคลต่าง ๆ ที่บุคคลซึ่งเป็นจุด ศูนย์กลางรู้จักคุ้นเคยน้อยกว่ากลุ่มแรกได้แก่ญาติพี่น้องที่ห่างออกไป เพื่อนฝูงและคนที่รู้จักคุ้นเคย อื่นๆ เครือข่ายขยาย (Extended Network) เป็นเครือข่ายที่ประกอบด้วยบุคคลต่าง ๆ ที่บุคคลซึ่งเป็นจุด ศูนย์กลางไม่รู้จักโดยตรงแต่สามารถติดต่อสัมพันธ์ได้ถ้าต้องการโดยผ่านเครือข่ายใกล้ชิดอีกทีหนึ่ง 2. การแบ่งตามขนาดของกลุ่มแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือเครือข่ายรวม (Total Network) เปรียบเสมือนสังคมใบใหญ่ในภาพรวมและเครือข่ายย่อย (Sub Network) เปรียบเสมือนกลุ่มสังคม ย่อยที่อยู่ในสังคมใหญ่ ๆ นั้น 3. การแบ่งตามระดับพื้นที่แบ่งออกเป็น 7 ประเภท คือเครือข่ายระดับ หมู่บ้าน ในพื้นที่ตำบลเครือข่ายระดับหมู่บ้านข้ามพื้นที่ตำบลเครือข่ายระหว่างตำบลในอำเภอใด อำเภอหนึ่งเครือข่ายระดับตำบลข้ามพื้นที่อำเภอเครือข่ายระดับอำเภอในจังหวัดใดจังหวัดหนึ่ง เครือข่ายระดับอำเภอข้ามพรมแดนจังหวัดและเครือข่ายระดับจังหวัดในภูมิภาคใดภูมิภาคหนึ่ง 4. การแบ่งตามประเด็นที่สนใจ แบ่งได้หลายประเภท เช่น เครือข่ายการปฏิรูป ครูประจำการเครือข่าย การศึกษาทางเลือกเครือข่ายการศึกษาระดับปฐมวัยและเครือข่ายเพื่อปฏิรูปการเรียนการสอนของ ท้องถิ่น 5. การแบ่งตามวิชาชีพของสมาชิกแบ่งได้หลายประเภท เช่น เครือข่ายนักการเมือง เครือข่าย นักวิชาการเครือข่ายผู้บริหารสถานศึกษา เครือข่ายครูอาจารย์เครือข่ายนักธุรกิจเครือข่าย สื่อสารมวลชน เครือข่ายผู้ประกอบการ เครือข่ายผู้นำชุมชน เครือข่ายผู้นำศาสนา 6. การแบ่งตามบทบาท ของกลุ่มแบ่งได้หลายประเภท เช่น เครือข่ายบรรณรักษ์ประชาสัมพันธ์การปฏิรูปการศึกษา เครือข่าย การศึกษาวิจัยเพื่อปฏิรูปการศึกษา เครือข่ายผู้สนับสนุนด้านเงินทุนและเครือข่ายเพื่อการวิเคราะห์ เสนอแนะนโยบาย 7. การแบ่งตามลักษณะภาคีที่ร่วมในเครือข่ายแบ่งได้ 2 ประเภท คือ เครือข่าย แนวนอน (Horizontal Network) เป็นเครือข่ายของกลุ่มคนที่มีลักษณะทางสังคมใกล้เคียงกันเผชิญ ปัญหาที่คล้ายคลึงกัน เช่น การรวมกันระหว่างสถาบันการศึกษาด้วยกันหรือการรวมกลุ่มระหว่าง มูลนิธิกับองค์กรพัฒนาเอกชน และเครือข่ายแนวตั้ง (Vertical Network) เป็นเครือข่ายที่ภาคีมี ความแตกต่างกัน เช่น การรวมระหว่างหน่วยงานของรัฐกับองค์กรชุมชน การรวมระหว่างองค์การ ธุรกิจ สถานศึกษาการรวมระหว่างองค์การท้องถิ่นกับมูลนิธิของบริษัทธุรกิจ เป็นต้น การพัฒนา เครือข่ายต้องอาศัยกระบวนการติดต่อสื่อสาร (Communication) เป็นสำคัญดังนั้นการติดต่อสื่อสาร จึงมีความสัมพันธ์กับการจัดโครงสร้างเครือข่ายทั้งเป็นระดับบุคคลกับบุคคลกับกลุ่มหรือองค์การและ

ระหว่างกลุ่มหรือองค์การด้วยกัน (พระมหาสุหิตย์อาภาโร, 2547) และการติดต่อสื่อสารรวมทั้งการประสานงาน จะต้องเป็นทั้งแนวราบและแนวดิ่งด้วยทั้งนี้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนอย่างกว้างขวางการติดต่อสื่อสารเป็น เครื่องมือสำคัญของการสร้างเครือข่ายเป็นการทำให้เกิดความเข้าใจ และแลกเปลี่ยนความคิดความรู้ตลอดจนความต้องการให้กับสมาชิกของเครือข่าย การศึกษา สถานภาพของเครือข่ายโดยทั่วไปมักศึกษาจากรูปแบบการติดต่อสื่อสารกันระหว่างสมาชิกของเครือข่าย ซึ่งมีรูปพื้นฐาน (The Common Networks)

2.1.4 ลักษณะของเครือข่ายทางสังคม

สนธยา พลศรี (2550:264-265) ได้สรุปลักษณะสำคัญของเครือข่ายไว้ดังนี้ 1. มีแกนนำและสมาชิกที่เข้มแข็ง สามารถดำเนินงานและขยายกิจการของเครือข่ายได้และมีประสิทธิภาพ 2. มีภูมิปัญญาและองค์ความรู้ของเครือข่าย ที่อาจจะเกิดจากสมาชิกหรือชุมชนท้องถิ่นที่สมาชิกอยู่อาศัย หรือจากภายนอกชุมชน หรือจากการบูรณาการภูมิปัญญาทั้งสองได้อย่างเหมาะสมกับเครือข่าย 3. มีสัมพันธภาพที่ดีเครือข่ายมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิก และภายนอกทำให้การดำเนินงานของเครือข่ายราบรื่นเป็นที่ยอมรับ และประสบความสำเร็จ 4. การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสมาชิก เครือข่ายมีช่องทางให้สมาชิกได้มีเวทีสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสามารถดำเนินการได้อย่างสะดวก ทำให้สมาชิกได้รับความรู้และประสบการณ์ตลอดเวลา 5. การทำกิจกรรมและความต่อเนื่อง เครือข่ายสามารถคิด และดำเนินกิจกรรมได้ด้วยตนเองสม่ำเสมอและต่อเนื่องไม่ขาดตอนไม่ต้องพึ่งพาจากภายนอก 6. ทรัพยากรและการแบ่งปัน เครือข่ายมีทรัพยากรในการดำเนินงานอย่างเพียงพอ อาจจะโดยการจัดหาของเครือข่ายเอง หรือการแบ่งปันกับองค์กรและเครือข่ายอื่น ๆ ทำให้เครือข่ายสามารถดำเนินกิจกรรมได้และมีประสิทธิภาพ 7. การเรียนรู้และนวัตกรรม สมาชิกของเครือข่ายมีการเรียนรู้ผ่านกระบวนการต่าง ๆ สามารถสร้างนวัตกรรมทั้งที่เป็นความรู้และเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ประโยชน์ได้ 8. การสื่อสารเครือข่ายสามารถสื่อสารระหว่างเครือข่ายกับสมาชิกได้ง่าย สะดวก และรวดเร็ว ทำให้สมาชิกได้ทราบข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยและเป็นประโยชน์ 9. การบริหารจัดการที่ดี เครือข่ายมีการบริหารจัดการที่ดีเหมาะสมกับการดำเนินงานของเครือข่าย ทำให้เครือข่ายดำเนินกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล 10. ระบบการติดตามและประเมินงานเครือข่าย มีระบบการติดตาม และประเมิน งานที่มีประสิทธิภาพ มีฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายอย่างเพียงพอ สามารถให้การสนับสนุน ช่วยเหลือสมาชิกได้ทันเวลาและเหมาะสม

เสรี พงศ์พิศ (2548:201) สรุปลักษณะของเครือข่ายไว้ดังนี้ 1. เป็นกลุ่มองค์การและ/หรือบุคคลที่มาร่วมกันเพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ และความสนใจที่ตั้งขึ้นร่วมกัน 2. เป็นเวทีเพื่อกิจกรรมทางสังคมโดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน 3. ดำรงอยู่ได้ยาวนาน (ไม่ใช่เฉพาะกิจ) ด้วยการสื่อสารแบบใดแบบหนึ่งที่ต่อเนื่อง 4. มีความรู้สึกผูกพันกับโครงสร้างที่พัฒนาขึ้นมาร่วมกัน และร่วมกันรับผิดชอบ 5. มีฐานอยู่ที่ความเป็นเจ้าของร่วมกัน และความมุ่งมั่นที่จะทำตามวัตถุประสงค์ที่

วางไว้ใจร่วมกันรวมทั้งเครื่องมือ หรือวิธีการในการดำเนินการที่คิดไว้ร่วมกัน

นฤมล นิราทร (2543:21-22) ได้กล่าวถึงลักษณะของเครือข่ายไว้ดังนี้ 1. เครือข่ายมีลักษณะเป็นโครงสร้างทางความคิด (Cognitive Structure) ไม่ว่าจะพัฒนาไปถึงระดับใดบุคคลที่เกี่ยวข้องในองค์การเครือข่ายจะมีกรอบความคิดเกี่ยวกับองค์การเครือข่ายใกล้เคียงกันในด้านความสามารถ ความคาดหวังต่อเครือข่าย 2. องค์การเครือข่ายไม่มีลำดับชั้น (Hierarchy) การเชื่อมโยงระหว่างองค์การเครือข่ายเป็นไปในลักษณะแนวราบแต่ละองค์การเป็นอิสระต่อกัน แต่ระดับความเป็นอิสระของแต่ละองค์การอาจไม่เท่ากัน 3. องค์การเครือข่ายมีการแบ่งงานกันทำ (Division of Labour) การที่องค์การเข้าร่วมเป็นเครือข่ายกัน เพราะส่วนหนึ่งคาดหวังการพึ่งพาแลกเปลี่ยนความสามารถระหว่างกันดังนั้นหากองค์การใดไม่สามารถแสดงความสามารถนำไปสู่การพึ่งพิงและขึ้นต่อกัน 4. ความเข้มแข็งขององค์การที่ร่วมกันเป็นเครือข่ายจะนำไปสู่ความเข้มแข็ง โดยรวมของเครือข่าย ดังนั้นการพัฒนาของแต่ละองค์การเครือข่ายจึงเป็นสิ่งสำคัญ 5. องค์การเครือข่ายกำหนดการบริหารจัดการกันเอง (Self-regulating) ในการทำงานร่วมกันในลักษณะแนวราบจำเป็นต้องมีความสมานฉันท์โดยผ่านกระบวนการทางประชาธิปไตยโดยตรงซึ่งหมายถึงการต่อรองตกลงระหว่างองค์การเครือข่ายเกี่ยวกับการบริหารจัดการภายในเพื่อให้เครือข่ายสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ 6) ความสำเร็จขององค์การเครือข่ายมิใช่จะได้มาเพียงชั่วข้ามคืนแต่ต้องอาศัยระยะเวลาในการบ่มเพาะความสัมพันธ์ความศรัทธา และความไว้วางใจเชื่อใจตลอดจนสร้างกรอบทางความคิดเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงข้อมูลข่าวสารการแก้ไขปัญหาร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งการดำเนินการร่วมกันระหว่างองค์การเครือข่ายอย่างต่อเนื่องระดับของเครือข่าย

นฤมล นิราทร (2543:22-26) ได้กล่าวว่าระดับของเครือข่ายสามารถแบ่งได้ใน 2 มิติดังนี้

1. มิติด้านโครงสร้างการเข้าร่วมกันเป็นเครือข่าวนั้นสามารถทำได้ในหลายระดับที่มีกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอไปจนถึงระดับที่มาร่วมมือกันเป็นครั้งคราวในทางทฤษฎี โครงสร้างเครือข่ายการทำงาน สามารถอธิบายได้ 4 ระดับคือระดับที่ 1 ระดับการร่วมมืออย่างไม่เป็นทางการ (Information Cooperation) หมายถึงการที่องค์การหรือหน่วยงานร่วมกัน ทำงานโดยไม่ต้องมีสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษร ระดับที่ 2 ระดับการร่วมมืออย่างเป็นทางการ (Formal Agreement) ซึ่งหมายถึงการที่หน่วยงานร่วมกันทำงานภายใต้พันธะสัญญาซึ่งกำหนดขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละฝ่ายโดยชัดเจนระดับที่ 3 ระดับการร่วมมือโดยการร่วม “ลงทุน” ในองค์การใหม่หรือโครงการใหม่ (Minority Investment) ซึ่งหมายถึงการที่หน่วยงานเข้าร่วม “ลงทุน” ในองค์การหรือหน่วยงานใหม่การลงทุนดังกล่าวนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์การใหม่ระดับที่ 4 ระดับการร่วมมือแบบ Joint Venture โดยการที่องค์การ 2 แห่งขึ้นไปเข้าไปร่วมจัดตั้งองค์การใหม่
2. มิติด้านความสัมพันธ์เราอาจจำแนกระดับของเครือข่ายได้จากการประสานงานภายในระดับต่าง ๆ ขององค์การกล่าวคือ (1) การประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานหรือผู้ปฏิบัติงานระดับล่างซึ่ง

เป็นระดับปฏิบัติการเช่น ทำความรู้จักกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จัดให้มีการติดต่อสื่อสารที่ไม่เป็นทางการ เป็นต้น (2) การประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานหรือผู้ปฏิบัติงานระดับกลางซึ่งมักจะเป็นฝ่ายจัดการระดับกลาง เช่น จัดให้มีระบบการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลอย่างเป็นทางการจัดให้มีการแลกเปลี่ยนบุคลากรวัสดุอุปกรณ์จัดโครงการร่วมกัน เป็นต้น (3) การประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานระดับสูงหรือฝ่ายจัดการระดับสูงหรือระดับนโยบาย เช่น ลงทุนร่วมกัน หรือพิจารณางบประมาณร่วมกันติดตั้งคณะกรรมการ ร่วมกันหรือทำข้อตกลงร่วมกันอย่างเป็นทางการ เป็นต้น

2.1.5 การก่อเกิดเครือข่ายทางสังคม

สนธยา พลศรี (2550: 257) ได้สรุปว่าเครือข่ายแต่ละประเภทมีลักษณะแตกต่างกันการเกิดขึ้นของเครือข่ายแต่ละเครือข่ายจึงมีสาเหตุปัจจัยสนับสนุน และการก่อรูปเครือข่ายที่แตกต่างกันออกไปสาเหตุของการเกิดเครือข่ายมีดังต่อไปนี้ 1. การเกิดโดยธรรมชาติเป็นการเกิดเครือข่ายขึ้นเองโดยไม่มีใครจัดตั้งซึ่งเป็นผลของความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างมนุษย์ เช่น ความสัมพันธ์ของระบบครอบครัว และเครือญาติ ความสัมพันธ์ของครูอาจารย์และลูกศิษย์ เป็นต้น ซึ่งมีลักษณะของการเป็นเครือข่ายอยู่แล้วเมื่อบุคคลมีส่วนร่วมในระบบความสัมพันธ์ดังกล่าวก็จะเป็นส่วนหนึ่งของระบบเครือข่ายด้วย 2. เกิดจากวิกฤตการณ์ของสังคมมนุษย์เป็นการเกิดเครือข่ายที่เป็นผลจากการเกิดปัญหา หรือวิกฤตการณ์ขึ้นในสังคมที่สมาชิกตระหนักถึงความจำเป็นที่ต้องร่วมมือกัน แก้ไขปัญหา ในลักษณะของการรวมพลังกัน สมาชิกส่วนใหญ่จะมีคุณลักษณะที่คล้ายคลึงกัน เช่น อาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกัน อาชีพเดียวกัน หรือเกี่ยวข้องกันดำรงชีวิตร่วมกันหรือเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเป็นต้น การเกิดของเครือข่ายอาจจะเริ่มจากการแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์แสวงหาแนวทางในการแก้ปัญหาและร่วมกันแก้ไขปัญหาลักษณะของเครือข่ายที่เป็นอิสระปราศจากการครอบงำกัน และกันมีความสัมพันธ์แบบไม่ซับซ้อน หรือเป็นแนวราบที่ต่างต้องพึ่งพาอาศัยกันและกัน เช่น เครือข่ายพิทักษ์ป่า เครือข่ายอนุรักษ์ลุ่มน้ำ เป็นต้น 3. การเกิดโดยวิวัฒนาการเป็นการเกิดเครือข่ายเนื่องจากความสัมพันธ์ของสมาชิก เช่น เพื่อนบ้านเพื่อนร่วมงาน เป็นต้น มารวมกันโดยวัตถุประสงค์บางอย่างเป็นเวลานานในลักษณะของกลุ่มและองค์การแล้วพัฒนาความสัมพันธ์เป็นเครือข่าย เช่น จากกลุ่มแบบสภากาแฟพัฒนาเป็นเครือข่ายประชาคมหมู่บ้าน หรือประชาคมเมือง เป็นต้น 4. การเกิดโดยการจัดตั้งเป็นการเกิดเครือข่ายที่มีผู้จัดตั้งและให้การสนับสนุนเพื่อวัตถุประสงค์บางประการจนสมาชิกรวมกันเป็นเครือข่ายทั้งการจัดตั้งโดยผู้นำรัฐบาล ภาคเอกชน และองค์การพัฒนาเอกชน เช่น เครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง เครือข่ายสหกรณ์ เครือข่ายของกระทรวงต่าง ๆ เป็นต้น

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโธ (อบอูน) (2547:109-110) ได้กล่าวเกี่ยวกับการก่อตัวของเครือข่ายว่าในการการก่อตัวหรือการเกิดขึ้นของเครือข่ายนั้นมีการก่อตัวที่หลากหลายทั้งเกิดขึ้นด้วยการจัดตั้งของภาคส่วนต่าง ๆ เกิดขึ้นตามธรรมชาติจากการเรียนรู้ร่วมกัน และเกิดขึ้นเพราะสถานการณ์ก่อให้เกิดขบวนการเครือข่ายในที่นี้จะกล่าวถึงการก่อตัวของเครือข่ายดังกล่าว ในสังคมไทยโดยจำแนกออกเป็น 3 ด้านตามลักษณะการก่อตัว ได้แก่ 1. เครือข่ายที่เกิดขึ้นจากการจัดตั้งและการสนับสนุนของภาคส่วนต่าง ๆ การก่อตัวของเครือข่ายในลักษณะนี้ส่วนใหญ่เป็นเครือข่ายที่ภาครัฐ หรือหน่วยงานบางแห่งต้องการส่งเสริม หรือเข้าไปจัดตั้งเพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาตามแนวนโยบายของภาครัฐและเพื่อเพิ่มศักยภาพให้กับชุมชนในการพึ่งพาตนเอง เช่น เครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน เครือข่ายพัฒนาชุมชน เป็นต้น โดยเครือข่ายเหล่านี้อาจแบ่งประเภทของการจัดตั้งได้อีก 2 ประการ คือเครือข่ายที่เป็นนิติบุคคลเช่น เครือข่ายสหกรณ์ออมทรัพย์มูลนิธิเพื่อการพัฒนาไทย ฯลฯ และเครือข่ายที่ไม่เป็นนิติบุคคล เช่น เครือข่ายชาวบ้าน เครือข่ายชมรมลูกเสือชาวบ้าน เป็นต้น ซึ่งโครงสร้างความสัมพันธ์ของเครือข่ายที่เกิดจากการจัดตั้งนี้จะมีลักษณะกิจกรรม และกระบวนการทำงานที่เป็นทางการมีระบบ ระเบียบ และมีโครงสร้างความสัมพันธ์ในแนวดิ่งที่เป็นไปตามกระแสของแหล่งทุน และนโยบายของหน่วยงานนั้น ๆ 2. เครือข่ายที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ได้แก่ เครือข่ายที่เกิดขึ้นจากความสมานฉันท์ การร่วมแรงร่วมใจของฝ่ายต่าง ๆ ที่มองเห็นความจำเป็นในการเรียนรู้ และการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน แล้วมารวมตัวกันเป็นเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสพการณ์ตลอดจนถึงการพึ่งพาอาศัยโดยเป็นเครือข่ายที่มีการสื่อสาร และความผูกพันที่มีชีวิตชีวา มีกระบวนการที่ประสานสอดคล้องกับความสนใจและความต้องการอย่างแท้จริงของสมาชิกมีแนวทางการดำเนินการที่เป็นอิสระจากการครอบงำของฝ่ายต่าง ๆ และจะเกิดขึ้นในชุมชนปฏิบัติการที่ใช้ความสมานฉันท์และการเรียนรู้เป็นเครื่องมือในการทำกิจกรรมร่วมกัน ส่วนโครงสร้างความสัมพันธ์ของเครือข่ายในลักษณะนี้จะมีความสัมพันธ์ที่ไม่ซับซ้อนอยู่ในแนวราบบนพื้นฐานการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการพึ่งพาอาศัยมีความยืดหยุ่น และมีความสอดคล้องกับบริบทที่เกิดขึ้นในสังคม 3) เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยสถานการณ์เป็นตัวกำหนด ได้แก่ เครือข่ายที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์และประเด็นปัญหาที่ทุกฝ่ายเห็นว่าจำเป็นต้องใช้ความเป็นเครือข่ายในการแก้ไข ปัญหาและสร้างพลังในการเรียนรู้หรือการต่อรอง เพื่อให้เกิดการพัฒนากิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเครือข่ายที่เกิดขึ้นในลักษณะนี้จะเกิดขึ้นหลังจากที่สถานการณ์นั้น เกิดความสับสนอย่างเต็มที่และมีผู้ประสานงานเพื่อให้เครือข่ายมีความต่อเนื่องเช่น เครือข่ายผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนา ของภาครัฐซึ่งโครงสร้างความสัมพันธ์ของเครือข่ายในลักษณะนี้จะมีการรวมพลังอย่างแน่นหนาบบนพื้นฐานของการต่อสู้และการเรียกร้องเพื่อปกป้องและรักษาสิทธิของตนเองในการพัฒนา และมีการปรับบทบาทต่อการพัฒนาในแง่มุมที่หลากหลายโดยเป็นกระบวนการเรียนรู้จากสถานการณ์ และบริบททางสังคม

ธนา ประมุขกุล (2544: 23) กล่าวถึงการเกิดขึ้นของเครือข่ายไว้ว่าเครือข่ายแต่ละเครือข่าย

ต่างก็มีจุดเริ่มต้น หรือถูกสร้างขึ้นมาด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยเกิดขึ้นได้ใน 3 ลักษณะ ดังนี้ 1. เครือข่ายที่เกิดโดยธรรมชาติ เครือข่ายนี้มักเกิดจากการที่ผู้คนที่มีความคิดเห็นตรงกันทำงานคล้ายคลึงกัน หรือประสบกับสภาพปัญหาแบบเดียวกันมารวมตัวกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิด ประสบการณ์และอาจรวมไปถึงการร่วมกันแสวงหาทางเลือกใหม่ที่ดีกว่า เครือข่ายในลักษณะนี้มักเกิดขึ้นในพื้นที่หรือชุมชนที่มีวัฒนธรรมความเป็นอยู่คล้ายคลึงกันเข้ามารวมตัวกัน เป็นกลุ่มหรือชมรมตัวอย่างของเครือข่ายลักษณะนี้ได้แก่ เครือข่ายอินแปงที่จังหวัดสกลนคร เป็นเครือข่ายที่เริ่มต้นจากครอบครัวเพียงไม่กี่ครอบครัวในการมุ่งปลดภาระหนี้สินจนกระทั่งปัจจุบัน เครือข่ายนี้ได้ขยายออกไปสู่หลายอำเภอในจังหวัดใกล้เคียงและเครือข่ายยังได้ขยายวัตถุประสงค์ของเครือข่ายเพิ่มขึ้นจากเดิมอีกหลายประการ 2. เครือข่ายจัดตั้ง เครือข่ายแบบนี้ส่วนมากมักจะมีความเกี่ยวข้องกับนโยบายหรือการดำเนินงานของภาครัฐซึ่งจะเป็นไปตามแนวคิดแบบเดิม ๆ ที่อาศัยกลไกของรัฐผลักดันให้เกิด การดำเนินงานในรูปแบบของเครือข่ายอย่างเป็นรูปธรรมในเวลาอันรวดเร็ว โดยภาคีสมาชิกที่เข้าร่วม เครือข่ายมิได้มีพื้นฐานความต้องการความคิด หรือความเข้าใจที่ตรงกัน มาก่อนการรวมตัวกันจึงเป็นลักษณะเพียงชั่วคราว หรือเป็นการเฉพาะกิจไม่มีความต่อเนื่อง และมักจะจางหายไปในที่สุดท้ายแล้วเครือข่ายจะได้รับการชี้แนะที่ดีจนสามารถสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและนำไปสู่การพัฒนา เป็นเครือข่ายที่แท้จริงได้อย่างไรก็ตามแม้ว่ากลุ่มจะยังคงรักษาสถานภาพเครือข่ายไว้ได้แต่แนวโน้มเครือข่ายแบบนี้มักจะลดขนาดลงเมื่อเปรียบเทียบกับขนาดของเครือข่ายเมื่อเริ่มก่อตั้ง 3. เครือข่ายวิวัฒนาการเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการกำเนิดเครือข่ายที่มีได้เป็นไปโดยธรรมชาติแต่แรกเริ่มและมีได้ถูกจัดตั้งโดยตรงแต่จะเป็นไปในลักษณะของกระบวนการพัฒนาผสมผสานโดยเริ่มจากการที่กลุ่มบุคคลองค์การมารวมกันด้วยวัตถุประสงค์กว้าง ๆ ในการที่จะสนับสนุนซึ่งกันและกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันไปพลางก่อนโดยอาจจะยังไม่ได้มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมเฉพาะใด ๆ ที่ชัดเจนนักหรือในอีกลักษณะหนึ่งอาจเกิดจากการถูกจุดประกายความคิดจากภายนอกไม่ว่าจะเป็นการได้รับฟังหรือการได้เห็นเครือข่ายอื่น ๆ แล้วเกิดความคิดที่จะรวมตัวกันสร้างพันธมิตรเป็นเครือข่ายเพื่อช่วยเหลือพัฒนาเองบ้าง เครือข่ายที่ว่านี้แม้ว่าจะมีได้เกิดจากแรงกระตุ้นภายในโดยตรงแต่แรกแต่ถ้าหากสมาชิกมีความตั้งใจจริงที่เกิดจากจิตสำนึกที่ดีและได้รับการกระตุ้นก็สามารถร่วมกันกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนสอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกทำให้เครือข่ายสามารถพัฒนาตนเองต่อไปจนสร้างเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งได้เช่นเดียวกับเครือข่ายที่เกิดโดยธรรมชาติได้เช่นเดียวกับเครือข่ายที่เกิดโดยธรรมชาติได้เช่นกัน เครือข่ายวิวัฒนาการที่กำลังพัฒนาตนเองอยู่ในขณะนี้ เช่น เครือข่ายประชาคมหมู่บ้าน เครือข่ายผู้สูงอายุ เครือข่ายโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ เป็นต้น

2.1.6 การสร้างความเข้มแข็งเครือข่าย

1. การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน

สมาชิกมองเห็นจุดมุ่งหมายในอนาคตที่เป็นภาพเดียวกัน มีการรับรู้และเข้าใจไปในทิศทาง

เดียวกัน และมีเป้าหมายที่จะเดินทางไป ด้วยกัน เพื่อให้กระบวนการขับเคลื่อนเกิดพลังมีความเป็นเอกภาพ และช่วยผ่อนคลายความขัดแย้งอันเนื่องมาจากความคิดเห็นที่แตกต่างกันถ้าสมาชิกมีวิสัยทัศน์ส่วนตัวอยู่แล้ว ก็ต้องปรับให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของเครือข่ายให้มากที่สุดแม้จะไม่ซ้อนทับกันแนบสนิทจนเป็นภาพเดียวกันแต่อย่างน้อยก็ควรสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

2. มีความสนใจหรือผลประโยชน์ร่วมกัน

ครอบคลุมทั้งผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงินและผลประโยชน์ไม่ใช่ตัวเงิน ถ้าการเข้าร่วมในเครือข่ายสามารถตอบสนองต่อความต้องการหรือ มีผลประโยชน์ร่วมกัน ก็จะเป็นแรงจูงใจให้เข้ามามีส่วนร่วมในเครือข่าย มากขึ้น ลักษณะของผลประโยชน์ที่สมาชิกแต่ละคนจะได้รับอาจแตกต่างกัน แต่ควร ต้องให้ทุกคนและต้องเพียงพอที่จะเป็นแรงจูงใจให้เขาเข้ามามีส่วนร่วมใน ทางปฏิบัติได้จริง พึงระลึกว่า เมื่อใดก็ตามที่สมาชิกเห็นว่าเขาเสียประโยชน์มากกว่าได้ หรือ เมื่อเขาได้ในสิ่งที่ต้องการเพียงพอแล้ว สมาชิกเหล่านั้นก็จะออกจาก เครือข่ายไปในที่สุด

3. การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่าย

เป็นกระบวนการที่สำคัญมากในการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่าย เป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือ กระทำอย่างเข้มแข็ง สถานะของสมาชิกในเครือข่ายควรมีความเท่าเทียมกัน ทุกคนอยู่ในฐานะ “หุ้นส่วน” ของเครือข่าย เป็นความสัมพันธ์ในแนวนราบ (horizontal relationship) คือ ความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อนมากกว่าในลักษณะเจ้านายลูกน้อง

4. การเสริมสร้างซึ่งกันและกัน

การที่สมาชิกของเครือข่ายต่างก็สร้างความเข้มแข็งให้กันและกัน นำจุดแข็งของฝ่ายหนึ่งไปช่วยแก้ไขจุดอ่อนของอีกฝ่ายหนึ่งแล้วทำให้ได้ ผลลัพธ์เพิ่มขึ้นในลักษณะพลังทวีคูณ ($1+1>2$) มากกว่าผลลัพธ์ที่ เกิดขึ้นเมื่อต่างคนต่างอยู่

5. การเกื้อหนุนพึ่งพากัน

การที่สมาชิกเครือข่ายตกอยู่ในสภาวะจำกัดทั้งด้านทรัพยากร ความรู้ เงินทุน กำลังคน ไม่สามารถทำงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างสมบูรณ์ได้ ด้วยตนเองโดยปราศจากเครือข่าย จำเป็นต้องพึ่งพาซึ่งกันและกัน การทำให้หุ้นส่วนของเครือข่ายยึดโยงกันอย่างเหนียวแน่นจึงจำเป็นต้องทำให้หุ้นส่วนแต่ละคนรู้สึกว่าเขาหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งออกไปจะทำให้เครือข่ายล้มลงได้การดำรงอยู่ของหุ้นส่วนแต่ละคนจึงเป็นสิ่งจำเป็น สำหรับการดำรงอยู่ ของเครือข่าย การเกื้อหนุนพึ่งพากันในลักษณะนี้จะส่งผลให้สมาชิกมี ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันโดยอัตโนมัติ

6. พัฒนาเครือข่ายเพื่อความยั่งยืน

สมาชิกที่เข้าร่วม ต้องเข้าใจเป้าหมายในการรวมตัวกันว่าจะก่อให้เกิด ความสำเร็จในภาพรวม สร้างการยอมรับในความแตกต่างระหว่างสมาชิก ยอมรับในรูปแบบและ วัฒนธรรมองค์กรของสมาชิก มีกิจกรรมสม่ำเสมอและมากพอที่จะทำให้สมาชิกได้ทำงานร่วมกัน กระจายงานได้ทั่วถึงควรเลือก

กิจกรรมที่ง่ายและมีแนวโน้มประสบความสำเร็จ จัดให้มีและกระตุ้นให้มีการสื่อสารระหว่างกันอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ สนับสนุนสมาชิกทุกกลุ่ม และทุกด้านที่ต้องการความช่วยเหลือ เน้นการช่วยเหลือกลุ่มสมาชิกที่ยังอ่อนแอให้สามารถช่วยตนเองได้ สร้างความสัมพันธ์ของบุคลากรในเครือข่าย สนับสนุนให้สมาชิกได้พัฒนางานอย่างเต็ม กำลังตามศักยภาพและความชำนาญที่มีอยู่ โดยร่วมกันตั้งเป้าหมายในการพัฒนางานให้กับสมาชิกแต่ละกลุ่ม ส่งผลให้สมาชิก แต่ละกลุ่มมีความสามารถพิเศษเฉพาะด้านเป็นพื้นฐานในการสร้างความหลากหลาย และเข้มแข็งให้กับเครือข่าย สร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างบุคลากรทุกระดับของสมาชิกในเครือข่ายใน ลักษณะความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อน จัดกิจกรรมให้สมาชิกใหม่ของเครือข่าย เพื่อเชื่อมต่อคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ ในการ สืบทอดความเป็นเครือข่ายต่อไป จัดให้มีเวทีระหว่างคนทำงานเพื่อพัฒนาหรือแก้ปัญหาในการทำงานด้านต่าง ๆ อย่าง สม่ำเสมอรวมทั้งการให้กำลังใจซึ่งกันและกัน จัดให้มีช่องทางการทำงานร่วมกัน การสื่อสาร ที่ง่ายต่อการเข้าถึงที่ทันสมัยและเป็น ปัจจุบัน เช่น สร้างระบบการส่งต่องาน และสร้างเว็บไซต์เชื่อมโยงเครือข่ายเข้าด้วยกัน

7. การรักษาเครือข่าย

หลักการรักษาความสำเร็จของเครือข่าย มีดังนี้

1. มีการจัดกิจกรรมร่วมที่ดำเนินอย่างต่อเนื่อง
2. มีการรักษาสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกเครือข่าย
3. กำหนดกลไกสร้างระบบจิตใจ
4. จัดหาทรัพยากรสนับสนุนเพียงพอ
5. ให้ความช่วยเหลือและช่วยแก้ไข้ปัญหา
6. มีการสร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง (พระดาวเหนือ บุตรสีทา, 2557)

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายสมาชิกจะต้องมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน มีความสนใจหรือผลประโยชน์ร่วมกันการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่ายการเสริมสร้างซึ่งกันและกันการเกื้อหนุนพึ่งพากันพัฒนาเครือข่ายเพื่อความยั่งยืนและการรักษาเครือข่าย

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

2.2.1 อุดมการณ์หลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ภายหลังจากที่พระพุทธองค์ทรงบำเพ็ญพุทธกิจเป็นพระบรมศาสดาประกาศเผยแผ่ศาสนาธรรมที่ตรัสรู้เริ่มตั้งแต่ทรงแสดงปฐมเทศนาโปรดพระปัญจวัคคีย์ทรงโปรดกุลบุตรพร้อมสหายจนมีพระอรหันต์พุทธสาวกเกิดขึ้นในโลกจำนวน 60 องค์ (คือ พระปัญจวัคคีย์ 5 พระยสพร้อมพระที่เป็นสหายอีก 55) จึงทรงมีพระพุทธประสงค์ที่จะส่งพระอรหันต์สาวกเหล่านั้นไปประกาศ พระศาสนา ยังหมู่บ้านตำบลหรือนิคมชนบทต่าง ๆ ของชมพูทวีปโดยก่อนจะทรงส่งไปนั้นพระพุทธองค์ได้ทรง

รับสั่งให้ประชุมพระอรหันต์สาวกจำนวน 60 องค์ แล้วทรงประทานโอวาทซึ่งถือเป็นอุดมคติในการประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนา (พระณปรว โทวาท และ สัณญา สัณญาวิวัณณ, 2561)

“ภิกษุทั้งหลายเราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์ทั้งที่เป็นของมนุษย์แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์ทั้งที่เป็นของมนุษย์พวกเธอจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ชนหมู่มากเพื่อความสุกแก่ชนหมู่มากเพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทเวตาและมนุษย์ทั้งหลาย พวกเธออย่าได้ไปทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้นงามในท่ามกลางงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์อันบริสุทธิ์พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะบริบูรณ์ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายพวกที่มีกิเลสธุลีในจักษุน้อยก็มีอยู่เพราะ ไม่ได้ฟังธรรม สัตว์เหล่านั้นย่อมเสื่อม ผู้รู้ทั่วถึงธรรมได้จักมีอยู่”

จากพระพุทธพจน์นี้เป็นเครื่องชี้ชัดถึงอุดมคติในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอันเป็นบทบาทสำคัญของการทำหน้าที่ประกาศศาสนธรรม ส่งเสริมสัมมาปฏิบัติของพระภิกษุพุทธสาวกทั้งมวลนับจากอดีตสู่ปัจจุบันซึ่งมุ่งให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลและประโยชน์สุขแก่ประชาชนชาวโลกอย่างแท้จริง หากได้มุ่งเพื่อประโยชน์ให้คนมานับถือพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก หรือมุ่งเพื่อประโยชน์ของผู้เผยแผ่เองแต่อย่างใดไม่นอกจากนี้การส่งพระอรหันต์สาวกรุ่นแรกไปประกาศพระศาสนาทั่วชมพูทวีปนี้ยังถือว่าเป็นจุดกำเนิดการดำเนินงานพระธรรมทูตอีกด้วย ในคราวประชุมพระอรหันต์สาวกครั้งใหญ่ (มหาสันนิบาตแห่งพระสาวก) ซึ่งเรียกการประชุมในคราวนั้นว่าจาตุรงคสันนิบาต หรือการประชุมที่ประกอบด้วยเหตุอัศจรรย์ 4 ประการ คือ

1. วันนั้นเป็นวันอุโบสถขึ้น 15 ค่ำเดือนมาฆะ (วันเพ็ญเดือน 3)
2. พระสาวกจำนวน 1,250 องค์มาประชุมพร้อมกันโดยมิได้นัดหมาย
3. พระสาวกเหล่านั้นล้วนแต่เป็นพระอรหันต์ขีณาสพผู้ได้อภิญญา 6
4. พระสาวกเหล่านั้นล้วนแต่เป็นเอหิภิกขุที่พระพุทธองค์ทรงประทานการอุปสมบทให้

เหตุอัศจรรย์ 4 ประการนี้เกิดขึ้นครั้งแรกและครั้งเดียวในพระพุทธศาสนา ณ เวลาบ่ายของวันเพ็ญเดือน 3 (วันมาฆบูชา) ขณะที่พระพุทธองค์ประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน เขตกรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ ภายหลังจากที่ตรัสรู้แล้วได้ 9 เดือน โดยเมื่อพระพุทธองค์เสด็จกลับจากถ้ำสุกรขาตา (ภายหลังจากที่ทรงทราบว่พระสารีบุตรสำเร็จเป็นพระอรหันต์เพราะฟังพระธรรมเทศนาเวทนาปริคคหสูตรที่ทรงแสดงแก่ทีฆนขปริพาชก) เสด็จถึงพระวิหารเวฬุวันแล้วได้ทอดพระเนตรเห็นพระอรหันต์พุทธสาวกจำนวนมาต่างมาประชุมพร้อมกัน รอเฝ้ารับเสด็จโดยมิได้นัดหมายแต่ประการใด ทรงทราบถึงเหตุอัศจรรย์แห่งจาตุรงคสันนิบาต จึงทรงประทานพระโอวาทสำคัญเพื่อให้เป็นแนวปฏิบัติในการจาริกไปทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา

พระโอวาทสำคัญที่พระพุทธองค์ทรงแสดงในวันนั้นเรียกว่า โอวาทปาติโมกข์ (หรือเขียนว่า โอวาทปาฏิโมกข์) คือ ประมวลคำสอนหลักที่แสดงถึงอุดมการณ์ หลักการ และวิธีการในการเผยแผ่

ศาสนธรรมของพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงแสดงเป็นพระคาถา (คือคำร้อยกรองในภาษา มคธ หรือภาษาบาลี) จำนวน 3 พระคาถาครั้งดังนี้

พระคาถาที่ 1 : อุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา

ชนดี ประมัตตโป ตีติกา	นิพพานปรมาตมุตตม
น หิปปพชิต ปุรูปมาตี	สมโณ โหติ ปรี วิเหญญโต.

ความอดทนคือความอดกลั้นเป็นธรรมสำหรับเผ่าบาป (ตบะ) ที่ยอดเยี่ยมท่านผู้รู้ทั้งหลายกล่าวสรรเสริญพระนิพพานว่าเป็นธรรมอันยอดเยี่ยม ผู้ที่ยังฆ่าผู้อื่นไม่เชื่อว่าเป็นบรรพชิตผู้ที่ยังเบียดเบียนผู้อื่นไม่เชื่อว่าเป็นสมณะเลย

พระคาถาที่ 2 : หลักการของพระพุทธศาสนา

สพพปาปสส อกรรม	กุสสสุปปสมปทา
สจิตตปริโยทปน	เอตัพุธาน สาสน.

การไม่ทำความชั่วการทำความดีให้ถึงพร้อมการชำระจิตของตนให้ผ่องแผ้ว (หลักการทั้งสาม) นี้เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

พระคาถาที่ 3 : วิธีการเผยแผ่ของพระพุทธศาสนา

อนุปวาโท อนุปมาโต	ปาติโมกฺเข จ สัวโร
มตตณฺณตฺตาจ ภาตตสฺมี	ปนตณฺจ สยนาสน
อิจฺจิตเต จ อาโยโค	เอตํ พุทฺธาน สาสน.

การไม่ว่าร้ายใครการไม่ทำร้ายใครการสำรวมในพระปาติโมกข์การรู้จักประมาณในอาหารการนอนการนั่งในที่สงัดการประกอบความเพียรในอิทธิจิต (สมาธิขั้นสูง) (วิธีการทั้งหก) นี้เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2525) หน้า 116)

2.2.2 ความหมายของการเผยแผ่พุทธธรรม

การเผยแผ่หมายถึง การทำให้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาขยายกว้างขวางออกไปเผยแผ่กว้างขวางออกไปทำให้เป็นที่แพร่หลายเป็นที่รักต่อสาธารณชน

ราชบัณฑิตยสถานพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ได้กล่าวว่าการเผยแผ่หมายถึงการทำให้ขยายออกไป เช่น เผยแผ่พระศาสนา

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (2540 น. 148-155) ได้กล่าวไว้ในกองแผนงานกรมการศาสนาที่เกี่ยวกับการเผยแผ่ดังนี้ 1. หาอุบายวิธีให้ได้ยินได้ฟังโอวาทคำสั่งสอนหรือข้อแนะนำที่เป็นประโยชน์ 2. แนะนำสั่งสอนอบรมประชาชนให้เข้าใจในศาสนพิธีและการปฏิบัติ 3. เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมและให้ได้ยินได้ฟังเกี่ยวกับพระศาสนาโดยถูกต้อง

พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนทร) (2547 น.41) ได้กล่าวว่าการเผยแผ่หมายถึงการสื่อสารเพื่อการพัฒนาบุคคลทางด้านจิตใจให้มีความเคารพเลื่อมใสยำเกรงในพระรัตนตรัยน้อมนำเอา

หลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตามสมควร แก่การปฏิบัตินั้น เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลกเป็นศาสนาแห่งสันติภาพของโลกและสันติภาพแห่งโลกสากล

พิสิฐ เจริญสุข (2539 น. 3-4) ได้กล่าวถึงวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีประสิทธิภาพโดยสรุปมีอยู่ 2 วิธี คือ 1. การเผยแผ่ทางกายได้แก่การปฏิบัติให้ดูเป็นแบบอย่างเวลาเย็นเดินนั่งนอนเป็นไปด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อยมีสติสำรวมระมัดระวังแสดงท่าทางของผู้สงบเยือกเย็น 2. เผยแผ่ทางวาจาได้แก่พูดธรรมะให้ผู้อื่นฟังด้วยวิธีที่เรียกว่าบรรยายปาฐกถาธรรมแสดงธรรมที่เรียกว่าธรรมกถึกแปลว่า ผู้กล่าวธรรมผู้สอนธรรมแสดงให้ผู้อื่นฟังอย่างมีศิลปะ

สนิทศรี สำแดง (2544 น.86) ได้กล่าวถึงการเผยแผ่พระศาสนามีเป้าหมายหลักคือการสร้างสันติภาพให้เกิดแก่ชาวโลกพระสงฆ์คือ “สื่อ” แห่งสันติภาพโลกเพราะตัวพระสงฆ์ (อริยสงฆ์) เป็นผู้สงบทั้งทางกายทางวาจาและทางใจเป็นแบบอย่างของผู้มีสันติปราศจากความเห็นแก่ตัวการทำงานของพระสงฆ์เป็นการทำงานเพื่อให้มีใช้เพื่อเอาจึงไม่แฝงไว้ด้วยความขัดแย้ง

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าการเผยแผ่ หมายถึง การทำให้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาขยายกว้างขวางออกไป เผยแผ่กว้างขวางออกไปทำให้เป็นที่แพร่หลายเป็นที่รักต่อสาธารณชน การติดต่อสื่อสารเพื่อการพัฒนาบุคคล ทางด้านจิตใจน้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตามสมควรแห่งการปฏิบัติ นั้น พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลกเป็นศาสนาแห่งสันติภาพของโลกและสันติภาพแห่งโลกสากล

2.2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ให้ความหมายดังนี้ คำว่า เผยแผ่ เป็นคำกริยา หมายถึง ทำให้ขยายออกไปหรือขยายออกไป ส่วนคำว่า เผยแพร่ เป็นคำกริยา หมายถึง โฆษณาให้แพร่หลาย

ในพจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ชุด..คำวัด ของพระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.9,ราชบัณฑิต) ได้ให้ความหมายว่า “เผยแผ่ในคำวัดใช้เป็นหลักในความหมายว่า ทำให้แพร่หลาย ในลักษณะติดแน่น ซึมซาบ กระจายไป เช่น การเผยแผ่พระพุทธศาสนา เผยแผ่พระธรรม องค์การเผยแผ่ ส่วนเผยแพร่งใช้ใน ความหมายว่า ประกาศโฆษณา ทำให้แพร่หลายในลักษณะกระจายให้เป็นรูปธรรมหรือให้สัมผัสทาง ตา หู เป็นต้น เช่น ใช้ว่าการเผยแผ่ศาสนาสามารถทำได้หลายวิธีเช่นเผยแพร่งไปตามสื่อต่าง ๆ หรือเผยแพร่งทางวิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น ”

โดยนัยนี้จึงสรุปได้ว่า คำว่า “เผยแผ่” และคำว่า “เผยแพร่” มีความหมายต่างกัน กล่าวคือ คำว่าเผยแผ่ หมายถึงการเปิดเผยสิ่งที่ปกปิดอยู่ในคนได้รู้ได้เห็น แต่เป็นการเปิดเผยสิ่งที่ดีที่ประเสริฐ สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตจิตใจของคนเรา เช่น เปิดเผยประกาศหลักพระธรรมคำสอนอันประเสริฐบริสุทธิ์ของพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าที่บุคคลทั่วไปยังไม่รู้จักให้ได้รับรู้จัก ยัง

ไม่เข้าใจให้ได้เข้าใจและยังไม่เข้าถึงให้ได้เข้าถึง เป็นต้น ซึ่งตรงกันข้ามกับคำว่าตีแผ่ซึ่งใช้ในงานอง
 ปรจาน คือ เปิดเผยสิ่งที่ไม่ดีสิ่งที่ไม่ดีที่ถูกปกปิดหรือเปิดโปงสิ่งที่ลึกลับ ซบซ่อน ซ่อนอำพราง
 ความชั่วร้ายให้คนได้รู้ได้เห็น ส่วนคำว่า “แผ่” มักใช้กับสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่นคำว่า แผ่เมตตาแผ่
 ความสุข ช่วยเหลือแผ่แผ่ เป็นต้น ส่วนคำว่า “เผยแผ่” หมายถึงการทำให้ขยายหรือการทำให้
 กระจายออกไปในวงกว้างคือ สิ่งนั้นไม่ได้ปกปิดแต่มีอยู่ในขอบเขตจำกัดเมื่อต้องการจะขยายออกไป
 ในวงกว้าง ก็จะใช้คำว่า เผยแผ่และคำนี้มักใช้กับสิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่น แพร่ภาพ แพร่ข่าวแพร่เชื้อ
 เป็นต้น ดังนั้นเมื่อจะประกาศเปิดเผยหลักพระธรรมวินัยหรือพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าใน
 ฐานะเป็นหลักปฏิบัติหลักปฏิบัติชอบที่ทำให้คนเราได้รับประโยชน์สุขทั้งในอภิปุชาตินี้และอภิปุ
 ชาตินี้และประโยชน์อย่างยิ่งคือ พระนิพพานจึงสมควรอย่างยิ่งที่ใช้คำว่า “เผยแผ่พระพุทธศาสนา”
 ซึ่งเหมาะสมกว่าใช้คำ ว่า “เผยแผ่พระพุทธศาสนา”

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในที่นี้หมายถึงการนำเอาหลักธรรมคำสอนอันประเสริฐอันเป็น
 ธรรมชาตบริสุทธิที่เกิดจากพระปัญญาตรัสรู้ขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไปถ่ายทอดให้ประชาชน
 ได้รับการเรียนรู้และน้อมนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนเหล่านั้นไปประพฤติปฏิบัติตาม เพื่อให้เป็นคนดีมี
 ศีลธรรมประกอบด้วยคุณธรรมมีเมตตา เป็นต้น เกิดความสงบสุขทั้งชาติปัจจุบันและภพหน้า จากคน
 กลุ่มหนึ่งไปสู่คนอีกกลุ่มหนึ่ง จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งโดยยึดเอาอุดมคติอุดมการณ์หลักการ
 และวิธีการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ในสถานการณ์ปัจจุบัน การที่จะหาทาง
 ให้คนเรานับถือศาสนาหนึ่งศาสนาใดเป็นเรื่องที่ต้องใช้วิธีการเผยแผ่ชักจูงหรือมีผลประโยชน์เข้าล่อ
 จึงจะมีคนนิยมหันมานับถือกันมากขึ้น ๆ แต่พระพุทธศาสนาก็ยังคงใช้วิธีการเผยแผ่ คือการประกาศ
 แต่สิ่งที่ดีที่ชอบให้ทราบ โดยไม่คำนึงว่าจะมีใครหันมานับถือให้เป็นเรื่องเสรีภาพส่วนบุคคลจึงมี
 พุทธศาสนิกชนบางท่านเป็นห่วงในเรื่องนี้ต้องการและพยายามใช้วิธีการเผยแผ่แทนการเผยแผ่
 พระพุทธศาสนา ศาสนาต่าง ๆ ส่วนใหญ่เผยแผ่โดยวิธีการชักจูงบังคับขู่หรือเอาผลประโยชน์เข้าล่อ
 เช่น การจัดการศึกษาให้ให้การศึกษาให้ต่าง ๆ เพื่อให้คนนิยมเห็นดีเห็นงามหันมานับถือ หรือมี
 ความเกรงกลัวหันมานับถือแม้ในปัจจุบันจะมีลัทธิใหม่ ๆ ที่ไม่ใช้วิธีการขู่บังคับให้คนเรานับถือแต่ก็ไม่
 พ้นที่จะใช้วิธีการโฆษณาชวนเชื่อวิธีการตลาดให้ความสนุกสนานบันเทิงต่าง ๆ โดยผู้เผยแผ่เข้าไปหา
 ถึงตัวถึงบ้าน พูดเข้าชี้ให้ยอมรับนับถือบ้าง ซึ่งทำให้มีคนหันไปยอมรับนับถือเป็นจำนวนมากขึ้น ๆ
 เช่นกันแต่พระพุทธศาสนายังคงรักษารูปแบบการประกาศหลักธรรมอันเป็นสัจจะแห่งชีวิตให้ทราบ
 สุดแล้วแต่อุปนิสัยของแต่ละคนว่า จะรับนับถือทำตามหรือไม่ทำตามซึ่งตรงกับความหมาย ของคำว่า
 เผยแผ่ จึงเป็นเหตุให้ผู้ที่มีอุปนิสัยชื่นชอบติดตามการโฆษณาชวนเชื่อ และผลประโยชน์ที่เข้าล่อล่อทั้ง
 พระพุทธศาสนา หันไปนับถือศาสนาที่เผยแผ่ด้วยรูปแบบนั้น ๆ ไปเป็นจำนวนมากแต่ถ้าพิจารณาให้
 ลึกซึ้งจะเห็นว่าการใช้วิธีการโฆษณาชวนเชื่อก็คือการเอาผลประโยชน์มาล่อก็ถือเป็นวิธีการแยบยลแอบ
 แผงหวังผลตอบแทน เพราะในโลกนี้เป็นไปไม่ได้เลยที่คนเราซึ่งยังเป็นปุถุชน ที่หนาแน่นด้วยกิเลสจะ

ให้อะไรแก่ใครเปล่าๆ โดยไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทน ซึ่งไม่ใช่วิสัยปุณฺณ ถึงแม้ว่าองค์การศาสนาหรือลัทธิอื่น ๆ จะร่ำรวยมีทุนทรัพย์มากมหาศาลถ้าเอาสิ่งของมาแจกให้คนจำนวนมากและตลอดไปโดยไม่หวังผลตอบแทนก็คงจะเป็นไปไม่ได้ อาจจะมีบ้างที่บางคนยอมรับนับถือศาสนาหรือลัทธิต่าง ๆ ไปด้วยความหลง พอรู้สึกตัวพอรู้ความจริงก็ถอยหนีบางครั้งก็เกิดการทะเลาะก่อการวิวาททำร้ายกัน ในระหว่างผู้นับถือศาสนาหรือ ลัทธิเดียวกันก็เพราะในตอนที่เคยเผยแผ่ไม่ได้ใช้เหตุผลทั้งผู้เผยแผ่และผู้รับนับถือ

กล่าวสำหรับพระพุทธศาสนาซึ่งอุบัติขึ้นในโลกมีอายุยืนยาวมาได้ถึง 2553 ปี นับแต่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้และประกาศพระศาสนาเผยแผ่พุทธธรรม แม้ในบางคราวจะถูกย่ำยีจากการเผยแพร่ของศาสนาอื่น หรืออยู่ในยุคที่พวกคนต่างหลงใหลกระแสวัตถุนิยม จนลดจำนวนผู้นับถือลงไปแล้วด้วยอำนาจแห่งเหตุผลและสัจธรรมความจริงที่จริงแท้แน่นอนในพระพุทธศาสนา จึงทำให้พระพุทธศาสนามีอายุยืนยาวได้นานกว่าหลายๆ ศาสนาในโลกอย่างไรก็ตามการจะทำให้คนที่ยังไม่นับถือให้หันมานับถือพระพุทธศาสนา หรือทำคนที่นับถืออยู่แล้วให้มีความศรัทธาเลื่อมใสมั่นคงยิ่งขึ้นจะต้องคงหลักการเผยแผ่ไว้ให้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของพระพุทธศาสนา แต่อาจเปลี่ยนวิธีการปลีกย่อย ๆ บางอย่างให้เหมาะสมกับบุคคล ภูมิประเทศ สภาพสังคม สภาพแวดล้อมต่าง ๆ เช่นในการเทศน์การสอนศีลธรรมแก่เด็กนักเรียนชั้นประถม ควรมีอุปกรณ์มีตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมมาก แต่หากเทศน์กับนักเรียนมัธยม ควรเพิ่มด้านเหตุผลและเนื้อแท้ของหลักธรรมมากขึ้น กับนักเรียนนักศึกษาระดับสูงกว่ามัธยม ควรเน้นหลักเหตุผลและปรัชญาที่ลึกซึ้งมากขึ้นตามลำดับอายุและวุฒิภาวะของผู้เรียน ผู้รับการเผยแผ่หลักธรรม เป็นต้น ในการนี้จึงต้องมีการส่งเสริมงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ให้มั่นคงและแพร่หลายยิ่งขึ้นโดยควรถวายความอุปถัมภ์แต่พระสงฆ์ให้มีความสะดวกในการทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างกว้างขวาง

แนวคิดของการเผยแผ่จัดเป็นกระบวนการเผยแผ่ (Propagating Process) เป็นกระบวนการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ในด้านการเรียนรู้ซึ่งมีผลต่อการประพฤติปฏิบัติและการตัดสินใจในการดำเนินชีวิตการเผยแผ่อาจกระทำได้ในหลายช่องทางได้แก่การพูดคุยกะโฆษณา ประชาสัมพันธ์การจัดอบรมการแจกเอกสารการนำสารการชักชวนให้เข้าร่วมกิจการการเทศนาทาง สถานีวิทยุกระจายเสียงและการบรรยายธรรมทางโทรทัศน์ เป็นต้น ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2541 น. 97) ได้บรรยายเรื่องพุทธวิธีในการสอน สรุปได้ว่านักปราชญ์ทั้งหลายและพุทธศาสนิกชนทั้งหลายเคารพยกย่องและบูชาพระพุทธเจ้าในฐานะที่เป็นนักการสอนที่ยิ่งใหญ่ทรงมีพระปรีชาสามารถอย่างยอดเยี่ยมในการอบรมสั่งสอนได้ประสบความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นอย่างดีเพราะพระองค์มีคุณสมบัติผู้สอน เช่นด้านบุคลิกภาพคือพระวรกายสง่างามและพระสุรเสียงไพเราะโน้มน้าวให้ผู้ฟังอยากฟังด้านคุณธรรมพระองค์มีทั้งพระปัญญาคุณพระวิสุทธิคุณและพระกรุณาคุณและลีลาการสอนคือแจ่มแจ้งจูงใจ

หาญกล้าและร่าเริง วิธีการสอนของพระองค์พระองค์ใช้วิธีสอนแบบต่าง ๆ เช่น แบบสนทนาแบบ บรรยายแบบ ตอบปัญหาและแบบวางกฎข้อบังคับส่วนกลวิธีและอุบายประกอบการสอนเช่นการยก อุทาหรณ์ และการเล่านิทานประกอบการเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมาการใช้อุปกรณ์การสอนการทำ เป็นตัวอย่าง การเล่นเกมเล่นคำและใช้ในความหมายใหม่อุบายเลือกคนและการปฏิบัติรายบุคคล การรู้จักจังหวะและโอกาสความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการการลงโทษและให้รางวัลกลวิธีแก้ปัญหา เฉพาะหน้าพุทธวิธีการสอนที่พระองค์นำมาใช้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาทำให้พระพุทธศาสนาเผยแผ่ ไปทั่วประเทศอินเดียเพราะสมัยที่พระองค์เสด็จอุบัติในยุคที่ชมพูทวีปเป็นถิ่นนักปราชญ์มีเจ้าลัทธิ มากมายต่างก็ถือว่าลัทธิของตัวเองดีที่สุดทั้งนั้น เช่น ครูทั้งหก เป็นต้น คำสอนของพระองค์ขัดแย้งกับ คำสอนเดิมและความเชื่อถือของคนในยุคนั้น เช่นเรื่องวรรณะ 4 นอกจากนั้นขอบเขตการเผยแผ่คำ สอนของพระองค์ก็กว้างขวางคือเสด็จไปสั่งสอนประชาชนซึ่งมีพื้นฐานที่แตกต่างกันตามแว่นแคว้น ต่าง ๆ ทรงสอนคนเหล่านั้นให้เข้าใจและยอมเป็นศิษย์ของพระองค์นับแต่พระราชามหากษัตริย์ลงมา ที่เดียว

พระครูวิจิตรธรรมโกศล (2537 น.126) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของความเป็นนักเผยแผ่ว่า เป็นการเอาความรู้เอาแสงสว่างหรือเอาธรรมะไปแนะนำเขาที่เรียกว่า “ชี้ทางบรรเทาทุกข์ชี้สุข เกษม ศานติชี้ทางพระนฤพานอันพ้นโสภณโยคภัย” การจะไปจุติวิญญานของชาวบ้านจะต้องศึกษาสื่อสาร หลักการให้เข้าใจนักเผยแผ่ต้องมีข้อมูลประกอบโดยอาศัยหลักสูตรแห่งความสำเร็จ คือ 1. ต้องมี คำคม 2. ต้องมีสุภาษิต 3. ให้ร้อยต้องมีความกลอน 4. ไม่มองนอนต้องมีคำขำขัน

พระสุธีรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ) (2549 น.48) ได้รวบรวมผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับ เผยแผ่พระพุทธศาสนาผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับ พระพุทธศาสนาในบทความเรื่องพระพุทธศาสนา กับการพัฒนาของวัดและพระสงฆ์ในปัจจุบันซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ความเปลี่ยนแปลงทำให้บทบาทของวัดเปลี่ยนไปคือเมื่อประเทศไทยได้มีการพัฒนา ประเทศให้เท่าทันอารยธรรมตะวันตกในช่วง 100 ปีที่ผ่านมา ประเทศชาติได้พัฒนาตามตะวันตก ความสำคัญของวัดก็เริ่มลดลงเรื่อย ๆ บทบาทเด่น ๆ ของวัดเช่นการจัดการศึกษาเมื่อก่อนการศึกษา เริ่มที่วัด ทั้งนั้นได้ถูกเปลี่ยนจากวัด เป็นผู้นำในการศึกษาบทบาทนี้กลายเป็นหน่วยงานรัฐบาลและ เอกชนเป็นผู้นำไป การรักษาพยาบาล การทำสมุนไพรมีหน้าที่ของสถานอนามัยและโรงพยาบาล ไปการตัดสินคดีข้อพิพาทต่าง ๆ เป็นหน้าที่ของศาลยุติธรรม เป็นต้น ทั้ง ๆ ที่บทบาทเหล่านี้ในอดีต พระสงฆ์เป็นผู้นำทั้งสิ้น

2. การฟื้นฟูบทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบัน เมื่ออารยธรรมตะวันตกการศึกษาแผนใหม่การพัฒนาสมัยใหม่สื่อและการบันเทิงเพื่อการค้ามีการแพร่หลายในสังคมไทยสังคมก็เกิดผลกระทบทุก ด้านและสังคมไทยมีวัฒนธรรมรับมากกว่า และนำมาใช้โดยไม่ปรับเปลี่ยนเข้ากับสภาพสังคมไทย บทบาทของพระสงฆ์ก็ถูกกระทบลดบทบาทที่มีอยู่ไปด้วยอย่างไรก็ตามวัดต่าง ๆ ก็พยายามแก้ปัญหา

และได้แก้ไข้ปัญหาเหล่านั้น มี 3 ลักษณะคือ 1. แก่ด้วยกำลังและความพยายามของวัดเอง เช่น วัดใหญ่ ๆ มีวัดบวรนิเวศวิหาร วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ วัดไร่ขิงและวัดโสธรวราราม เป็นต้น ด้วยการจัดการศึกษาเพื่อเยาวชนเช่น โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การช่วยเหลือประชาชนด้านสังคม สงเคราะห์มอบทุนการศึกษาสร้างสาธารณประโยชน์ด้วยการอุดหนุนจากประชาชน 2. ร่วมมือกับรัฐ เพื่อแก้ปัญหาได้แก่คณะสงฆ์ ทำโครงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก เช่นโครงการพระธรรมทูต โครงการพระธรรมจาริกโครงการสาธารณสุขมูลฐานโครงการแผ่นดิน ธรรมแผ่นดินทอง เป็นต้น โครงการเหล่านี้คณะสงฆ์ร่วมมือกับรัฐ 3. ได้ร่วมมือกับองค์กรเอกชนในการแก้ปัญหา เช่น ร่วมกับ มูลนิธิเอเชียในการจัดกลุ่มประสานงานการพระพุทธศาสนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จัดอบรมตาม โครงการอบรมพระสงฆ์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกับองค์กรพัฒนาเอกชนร่วมมือกับมูลนิธิหมอ ชาวบ้านจัดอบรมพระสงฆ์ด้านอนามัยทั้งเหนือและหนากลางและจัดกลุ่มอมทรัพย์ขึ้นในท้องถิ่น ชนบทร่วมกับมูลนิธิเผยแผ่ชีวิตอันประเสริฐ เป็นต้น

3. พระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมพระสงฆ์ได้ทำหน้าที่พัฒนาสังคมเมื่อประมวลแล้วมี 3 ประการด้วยกันคือ 1. เป็นผู้นำทางด้านพัฒนาจิตวิญญาณของมนุษย์บทบาทของพระสงฆ์เหล่านี้จะ เห็นได้ชัดเจนคือการเกิดขึ้นของคณะธรรมทานในราชอาณาจักรสุราษฎร์ธานีเมื่อปี พ.ศ. 2475 โดยการ นำของท่านพุทธทาสการเปิดวัดป่าในสายธรรมยุติกนิกายจนถึงสมัยอาจารย์มั่นภูริทัตโตและสำนัก ปฏิบัติธรรมสายมหานิกายคือของหลวงพ่อดาวทองป่าพงจังหวัดอุบลราชธานี การเกิดขึ้นของ สำนักกรรมฐานแบบยุบหนองพ่องหนองซึ่งมีวัดมหาธาตุเป็นศูนย์กลางเมื่อปี พ.ศ. 2493 อันมีต้นแบบมา จากประเทศพม่าต่อมาก็มีการปฏิบัติธรรมกายแบบสัมมาอะระหังของหลวงพ่อดาวตปถกนำภาชีเจริญ กรุงเทพมหานคร 2. เป็นผู้ทำหน้าที่ให้การศึกษาแก่ประชาชนสถาบันสงฆ์ได้ทำหน้าที่ด้านการศึกษา มาตลอดโดยเฉพาะเปิดโอกาสให้เด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาจากชนบทที่ไม่มีโอกาสเข้าเรียนใน โรงเรียนของรัฐก็ได้อาศัยการเพาะบ่มฝึกฝนอบรมจากสถาบันศาสนาเช่นการศึกษาที่คณะสงฆ์จัด ได้แก่การศึกษาแผนกบาลี-นักธรรมและการศึกษาแผนใหม่ได้แก่ มหาวิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่งคือ มหา วิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จึงทำให้เกิดผู้มีความรู้ ในทางพระพุทธศาสนาได้เป็นกำลังของพระศาสนาและช่วยเหลือสังคมประเทศชาติเป็นอย่างมาก 3. เป็นผู้นำด้านการพัฒนาชนบทพระสงฆ์ทำหน้าที่ลักษณะเช่นนี้ทั่วประเทศแบ่งได้ 2 ประเภท ก. การตั้งมูลนิธิศึกษาพระสงฆ์ได้อุทิศชีวิตเพื่อยกฐานะการศึกษาของชาวบ้านในชนบทที่มีจำนวนมาก ยกตัวอย่างเช่นพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (พุทธทาส) วัดพระสิงห์จังหวัดเชียงใหม่ผู้ตั้งโรงเรียนศรีธรรม ราชศึกษาพระเทพกวี (ปัจจุบันพระพุทพจนวราภรณ์วัดเจดีย์หลวง) วัดป่าตาราภิรมย์อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ผู้ก่อตั้งโรงเรียนเมตตาศึกษาและพระธรรมญาณมุนี (พระพุทธรญาณ) วัดกวีศาราม จังหวัดลพบุรีได้ตั้งโรงเรียนการกุศลชื่อโรงเรียนวินิตศึกษาเป็นโรงเรียนที่มีชื่อเสียงโด่งดังการที่พระ เณรได้ทำงานเหล่านี้ถือว่าการเผยแผ่เชิงรุกที่เรียกว่าศึกษาสงเคราะห์ ข. การรวมกลุ่มเพื่อ

งานพัฒนาชุมชนงานส่วนนี้พระสงฆ์ในภาคต่าง ๆ ได้ช่วยเหลือประชาชนเป็นอย่างมากเช่นพระพุทธพจนวราภรณ์วัดเจติยหลวงได้ตั้งมูลนิธิเพื่อการศึกษาและพัฒนาชนบทเพื่อเป็นการขยายโครงการเกษตรพัฒนาและเมตตาการเพื่อเตรียมคนพัฒนาชนบท กลุ่มพระสงฆ์พัฒนา เช่น พระสมุห์เฉลิมจิตสีโล ผู้สร้างหมู่บ้านปลอดอบายมุขที่โนนเมืองอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา กลุ่มสหธรรมเพื่อการพัฒนาเพื่อช่วยเหลือการพัฒนาชนบท เช่น พระครูพิพิธประชานาถ วัดสามัคคีบ้านท่าสว่าง จังหวัดสุรินทร์ เป็นแกนนำชาวบ้านด้วยการตั้งสหกรณ์ร้านค้าธนาคารข้าวและเกษตรแบบผสมผสานพร้อมกับพัฒนาจิตใจชุมชนไปด้วยกิจกรรมลักษณะพัฒนาชนบท เช่นนี้พระสงฆ์ในชนบททำกันมากประชาชนทั่วไปทราบน้อยและท่านทำเองเงียบ ๆ รู้เฉพาะกลุ่มงานที่ท่านทำเป็นส่วนใหญ่งานลักษณะ เช่นนี้ทางคณะสงฆ์ถือว่าเป็นงานเผยแผ่เชิงรุกประเภทสาธารณสงเคราะห์

ประเวศ วะสี (2540) (น.73-74) ได้กล่าวถึงปัญหาในการเผยแผ่ธรรมของสถาบันสงฆ์ไทยไว้ในหนังสือพระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคมว่าพระสงฆ์และสามเณรส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อยไม่เข้าใจพุทธธรรมอย่างลึกซึ้งและไม่เข้าใจสภาพสังคมปัจจุบันจึงสื่อสารกับประชาชนไม่ได้ ความสัมพันธ์ระหว่างพระกับประชาชนเป็นเพียงพิธีกรรมเป็นส่วนใหญ่การที่มีพระสงฆ์เข้าใจพุทธธรรมได้ลึกซึ้งเข้าใจชีวิตและสังคมในปัจจุบันและมีความสามารถในการสื่อสารมีความสำคัญต่อประเทศไทยและต่อโลกมากสมควรที่รัฐบาลและทางคณะสงฆ์จะให้ความสนใจต่อเรื่องนี้ให้มาก และได้กล่าวถึงการเรียนรู้ของสงฆ์ว่าควรเรียนรู้ใน 3 เรื่องใหญ่คือ 1. เรียนรู้พุทธธรรมให้ลึกซึ้งทั้งทางปริยัติและปฏิบัติ 2. เรียนรู้เข้าใจสังคมปัจจุบัน ให้รู้เท่าทันสังคมในปัจจุบันเพื่อประโยชน์ในการสอน 3. เรียนรู้การติดต่อสื่อสารให้เป็นที่สนใจของผู้คนให้จับใจคนให้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือที่เรียกว่าอนุศาสนูปาฏิหาริย์นั่นเองในข้อนี้รวมทั้งการใช้เครื่องติดต่อสื่อสารสมัยใหม่ด้วย

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าแนวคิดของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การสื่อสารข้อมูลข่าวสารคำสอนและการโน้มน้าวจิตใจของประชาชนให้เข้าถึงสาระและสามารถปฏิบัติตนได้ซึ่งตามแนวทางของพระพุทธศาสนานั้นบุคคลสามารถทำได้โดยผ่านสื่อมวลชนสื่อบุคคลสื่อโทรทัศน์และสื่อ กิจกรรมศาสนาที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับความเชื่อค่านิยมที่ลึกซึ้งการยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ เพราะฉะนั้นการเผยแผ่ต้องทำอย่างต่อเนื่องค่อยเป็นค่อยไปและรูปแบบวิธีการเผยแผ่ต้องเหมาะสม และทันสมัย

2.2.4 พุทธวิธีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การเผยแผ่ศาสนาพรหมจรรย์ (หลักการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐ หรือหลักพระธรรมวินัย) ของพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าในระบอบแรกตรัสรู้นั้นมีลักษณะเป็นการประกาศทำทนายเหล่ามหาบัณฑิตปัญญชนในสมัยนั้น ให้มาช่วยกันพิสูจน์อริยสัจธรรมที่พระองค์ทรงค้นพบด้วยพระองค์เอง ซึ่งเป็นความจริงอันเที่ยงแท้แน่นอน เป็นความจริงที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา สอดคล้องกับหลักพระธรรมคุณที่ว่า “พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงไว้ดีแล้วอันผู้บรรลุ

พึงเห็นได้ด้วยตนเองไม่ขึ้นกับกาลเวลาควรแก่การเชิญชวนชักชวนให้มาพิสูจน์ทดสอบควรน้อมเข้าไป
 ตน เป็นผลปฏิบัติที่วิญญูชนจะพึงรู้ได้เฉพาะตน” พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าองค์พระ
 บรมศาสดาของพระพุทธศาสนาทรงประสบความสำเร็จอย่างสูงยิ่งในการประกาศเผยแผ่ศาสนาธรรมที่
 พระองค์ได้ตรัสรู้ซึ่งทรงใช้เวลาเพียง 9 เดือน ก็สามารถประกาศศาสนาธรรมก่อตั้งและประดิษฐาน
 พระพุทธศาสนาไว้ได้อย่างมั่นคง ดำรงประโยชน์สุขแก่ประชาชนในดินแดนชมพูทวีป คือครบ
 องค์ประกอบ 5 ประการของการก่อตั้งศาสนาซึ่งได้แก่ 1. มีองค์พระศาสดาผู้ก่อตั้งคือพระองค์เอง
 2. มีศาสนาธรรม คือ หลักธรรมคำสอนที่พระองค์ตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง 3. มีศาสนบุคคล คือพระ
 พุทธสาวกเป็นประจักษ์พยานในการปฏิบัติตามศาสนาธรรมและ เป็นกำลังสำคัญช่วยประกาศเผยแผ่
 โดยมีพระภิกษุปัญจวัคคีย์กลุ่มพระยสะพร้อมทั้งมีอุบาสก อุบาสิกา คือ บิดาของพระยสะ และอดีต
 ภรรยาของพระยสะ เป็นต้น 4. มีศาสนสถาน คือ พุทธศาสนสถานหรือวัดในสมัยนั้นได้แก่ พระวิหาร
 เวฬุวันหรือวัดเวฬุวัน ที่พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคธราชบรมกษัตริย์แห่งแคว้นมคธ ทรงศรัทธา
 สร้างถวาย ณ พระราชอุทยานเวฬุวัน กรุงราชคฤห์แคว้นมคธ 5. มีศาสนพิธีคือขนบธรรมเนียม
 ประเพณีอันดีงาม ที่พระพุทธองค์ทรงกำหนดเป็นแบบ แผนให้ประพฤติปฏิบัติโดยขณะนั้นมีพิธีการ
 บวชประเพณีพรหมจรรย์เกิดขึ้น 2 แบบ คือ แบบเอหิภิกขุอุปสัมปทา ที่พระพุทธองค์ทรงประทาน
 บวชให้เอง และแบบติสรณคมนูปสัมปทา ที่ทรงอนุญาตให้พระสาวกบวชให้กุลบุตรได้ด้วยการรับ
 ไตรสรณคมน์ นอกจากนี้ยังมีพิธีการอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับถวายชนม์โดยพระเจ้าพิมพิสารทรงจับ
 พระเต้าทองเต็มด้วยน้ำหลังลงดิน เนื่องด้วยการถวายพระราชอุทยานเวฬุวันนอกจากนี้พระพุทธองค์
 ยังทรงอาศัยพระญาณอันเป็นกำลังของพระพุทธเจ้าที่ทำให้พระองค์ สามารถบันลือสีหนาทประกาศ
 พุทธธรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างองอาจมั่นคงดุจราชสีห์ คำรามซึ่งพระญาณดังกล่าวนั้น
 เรียกว่าทสพลญาณ 10 ประการ คือ รูปแบบและประเภทของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในการ
 ประกาศพุทธธรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้านั้น พระองค์ทรงสามารถสร้างความสนใจ
 ความศรัทธาให้เกิดแก่ผู้ฟังหรือกลุ่มเป้าหมายด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลายในทุกสถานการณ์
 ไม่จำกัดตายตัวเป็นรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ซึ่งแม้แต่การสำรวมพระอริยาบถให้สงบเรียบร้อยงดงาม
 ก็ถือว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาดังเช่น เมื่อพระพุทธองค์เสด็จมุ่งไปยังป่าอิสิป
 ตนมฤคทายวัน เพื่อทรงแสดงธรรมโปรดพระปัญจวัคคีย์มีนิกบวช อาชีวกผู้หนึ่งชื่อว่าอุปะกะเดินสวน
 ทางมาเพียงพบเห็นพระพุทธองค์เสด็จดำเนินด้วยพระพุทธานุภาพ พระอาการสงบเรียบร้อยไป
 ตามปกติเท่านั้น เขากลับเกิดความประทับใจตรงเขาไปสนทนาด้วย เข้าไปใช้ชีวิตฆราวาสแต่งงานมี
 ครอบครัวแล้วเกิดเบื่อหน่ายได้กลับมาขอบวชประเพณีธรรมกับพระพุทธองค์และบรรลุนิพพานได้ใน
 ที่สุด อย่างไรก็ตามรูปแบบหรือวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นแม้จะมีหลายรูปแบบ แต่เมื่อ
 รวบรวมตามที่ปรากฏโดยส่วนมากแล้วนับจำนวนได้ 7 วิธีด้วยกันดังนี้

1. อุปนิสินนกา แปลว่า “ถ้อยคำของผู้เข้าไปนั่งใกล้” หมายถึง การนั่งคุยสนทนา

อย่างกันเองโดยสอดแทรกหลักธรรมเข้าไปในการสนทนากันนั้นเป็นรูปแบบการเผยแผ่ที่ใช้สำหรับการสนทนาปราศรัยกับบุคคลผู้ไปมาหาสู่ หรือการต้อนรับแขกผู้มาเยือนเป็นการพูดคุยกันตามสมควรแก่เหตุการณ์กาลเทศะและบุคคลผู้ฟัง เพื่อตอบคำซักถาม แนะนำ ชี้แจงให้คำปรึกษา เป็นต้น ไม่เป็นแบบแผนพิธีตรงกับที่ท่านโบราณจารย์กล่าวว่กันจับเข้าคุยกัน บรรยายากเป็นกันเอง โดยไม่มีการเตรียมตัวมาก่อน ซึ่งนิยามพูดกันว่าเป็นการเทศน์ธรรมาสันต์เสีย

2. ฌมมคกถา (หรือธรรมกถา) แปลว่า “ถ้อยคำที่กล่าวถึงธรรม” หมายถึง การบรรยายหรือ อธิบายธรรมเป็นรูปแบบการเผยแผ่ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงหลักพระธรรมวินัยอย่างเป็นกิจจะลักษณะเป็นงานเป็นการ เป็นเรื่องเป็นราวในปัจจุบันได้แก่การแสดงธรรมการปาฐกถาธรรม การบรรยายธรรม เป็นต้น

3. โอวาทกถาแปลว่า “ถ้อยคำที่กล่าวสอน” หมายถึงการใช้คำแนะนำตักเตือนให้ละเว้นชั่วประพฤติดีเป็นรูปแบบการเผยแผ่ที่พระพุทธองค์ทรงประทานเป็นพระพุทธพจน์หรือพระโอวาทสั้น ๆ เป็นพระดำรัสเตือน ทรงสั่งสอนโดยเฉพาะเจาะจงเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพื่อให้ผู้ฟังเกิดความสังวรระวังไม่ทำชั่วให้ละความชั่วให้ทำแต่ความดีและให้รักษาความดีเอาไว้เช่น พระโอวาทปาติโมกข์ 3 ที่ทรงแสดงถึงอุดมการณ์ หลักการวิธีการของพระพุทธศาสนาหรือพระปัจฉิมวาจาอันเป็นโอวาทสุดท้ายเมื่อจวนจะเสด็จดับขันธปรินิพพานที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เอาละ บัดนี้เราขอเตือนพวกเธอว่าสังขารทั้งหลายมีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา พวกเธอจงยังความไม่ประมาทให้ถึงพร้อมเถิด” เป็นต้น (พระไตรปิฎกภาษาไทย ทิฆนิกาย มหาวรรคเล่ม 10 ข้อ 218 หน้า 202)

4. อนุสาสนีกถาแปลว่า “ถ้อยคำที่กล่าวสอนให้เห็นจริง” หมายถึงคำ กล่าวสอนในลักษณะซ้ำ ๆ ครั่งแล้วครั่งเล่าย้ำเตือนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความจำได้เกิดความชินหูเป็นรูปแบบการเผยแผ่อีกวิธีหนึ่งซึ่งพระพุทธองค์ทรงนำมาใช้ตรัสพร่ำสอนโดยเฉพาะแก่บรรดาพุทธบริษัทฝ่ายบรรพชิตหรือสหธรรมิก 5 คือ ภิกษุภิกษุณีสิกขมานา สามเณร สามเณรีรวมทั้งนักบวชที่อยู่ใกล้ชิดเนื้อหาโดยสารธรรมโดยส่วนมากจะเป็นคำ สอนประเภทความไม่ประมาท ความสามัคคี ความเพียรพยายาม สติสัมปชัญญะความอดทนซึ่งพระพุทธองค์ทรงย้ำเตือนพุทธบริษัทอยู่เนื่อง ๆ

5. ฌมมสากัจฉา แปลว่า “ถ้อยคำที่สนทนากันในทางธรรม” หมายถึงการสนทนาธรรมเป็นทำนองแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันบางครั้งมาในรูปแบบคำถาม เพื่อแสดงหาความถูกต้องหรือ ปรับความเข้าใจซึ่งกันและกัน เป็นรูปแบบการเผยแผ่ที่พระพุทธองค์ทรงใช้บางโอกาส เพื่อทรงรับรองความคิดเห็นของผู้ฟังบ้างเพิ่มเติมบ้าง ปรับปรุงบ้าง ปฏิเสธบ้าง ตามควรแก่กรณีปัจจุบันนอกจากจะเรียกว่า การสนทนาธรรมแล้วอาจเรียกว่า การอภิปรายการเสวนาธรรม โดยผลัดกันพูดผลัดกันฟังอีกด้วย

6. ปุจฉาวิสัชนากถาแปลว่า “ถ้อยคำที่ถาม-ตอบ” หมายถึง รูปแบบการเผยแผ่ที่ขึ้นต้นด้วย การถาม ตอบ โดยอาจถามนำเพื่อกระตุ้นผู้ฟังให้ตอบ เป็นการทดสอบความรู้ความเข้าใจ

ภายหลังจากที่ได้อธิบายธรรมนั้น ๆ ให้ฟังหรือระหว่างที่สนทนาธรรมกันเพื่อกระตุ้นรื้อใจให้ผู้สนทนาเกิดความตื่นตัวอยู่เสมอเป็นรูปแบบการเผยแผ่ที่พระพุทธองค์ทรงใช้ประกอบกับการแสดงพระธรรมเทศนาอื่น ๆ ภายหลังจากที่ตรัสอธิบายความหมายของธรรมนั้น ๆ แล้วเพื่อทดสอบความเข้าใจของผู้ฟังด้วย

7. อัมมเทสนากถา แปลว่า “ถ้อยคำที่แสดงธรรม” คือ การเทศน์ หรือการแสดงพระธรรมเทศนานั้นเอง เป็นการแสดงธรรมสั่งสอนชี้แจงเรื่องบาป บุญ คุณ โทษ ประโยชน์และมีใช้ประโยชน์เพื่อให้ละชั่วประพฤติดีทำจิตใจให้บริสุทธิ์เป็นรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ดาษดื่นในพระสูตรตันตปิฎก

2.2.5 การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน

ปัจจุบันการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีหลายรูปแบบหลากหลายวิธีเพื่อให้เข้ากับยุคสมัยก็ต้องอาศัยเทคโนโลยีเข้ามาช่วย การเผยแผ่หลักพุทธธรรมไม่เฉพาะคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งแต่ต้องครอบคลุมกับผู้ฟังทุกกลุ่มเข้าใจง่าย ฟังสนุกและนำไปปฏิบัติได้จริง ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส ภิกขุ) ได้กล่าวไว้ในเอกสาร “เค้าโครงการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” ไว้ว่า คำว่าการเผยแผ่นั้นจะทำได้อย่างสมบูรณ์ต้องประกอบด้วย 1. เผยแผ่ด้วยการให้ได้ยินได้ฟังทุกวิถีทาง (หลักปริยัติธรรม) 2. เผยแผ่ด้วยการทำสิ่งที่ดีและทำให้เขาดู (หลักปฏิบัติธรรม) 3. เผยแผ่ด้วยการเป็นผู้มีความสุขให้เขาดู (หลักปฏิเวธธรรม) ซึ่งทั้งสามประเภทนี้อาจจำแนกเป็นรายละเอียดได้ในแต่ละประเภท ๆ ได้ดังนี้

1. เผยแผ่ด้วยการให้ได้ยินได้ฟังทุกวิถีทาง (หลักปริยัติธรรม) ด้วยการกระทำดังต่อไปนี้

- พิมพ์โฆษณาสมุดเอกสารและหนังสือพิมพ์ขึ้นให้แพร่หลายกระทั่งมีหนังสือธรรมะฉบับวางบนรถไฟหรือโฮเต็ล (โรงแรม) ดังที่ชาวคริสเตียนเขาทำกัน
- ทศศึกษาด้วยการแสดงให้เข้าใจในเรื่องราวด้วยภาพ ด้วยสิ่งของและอื่น ๆ
- การจาริกสั่งสอนด้วยคำสอนและบุคคลที่เหมาะสมแก่กาลเทศะ
- เปิดห้องสมุดหรือห้องอ่านหนังสือประชาชนทั้งที่ประจำและเคลื่อนที่
- ใช้บริการทางวิทยุกระจายเสียงกระทั่งมีสถานีวิทยุของตนเองโดยเฉพาะ
- เปิดงานแสดงต่าง ๆ ซึ่งเป็นการโปรประกาศพระศาสนาโดยเฉพาะ
- ใช้ศิลปะบริสุทธิ์เช่น ดนตรีนาฏกรรม นวนิยาย ฯลฯ เป็นสื่อ
- ใช้ของเล่นหรือรูปภาพและอื่น ๆ ทำนองเดียวกันสำหรับเด็ก
- ปาฐกถาและการแสดงพระธรรมเทศนา
- สมาคมสนทนาธรรม คั่นควาอารยธรรม
- การถ่ายทอดพระพุทธวจนะออกสู่ภาษาต่าง ๆ
- การจัดตั้งโรงเรียนสามัญ และวิสามัญศึกษาของทางฝ่ายศาสนา
- บริการสงเคราะห์สาธารณกุศลต่าง ๆ เช่น โรงพยาบาล เป็นต้น

2. เผยแผ่ด้วยการทำสิ่งที่ดีและทำยากให้เขาดู (หลักปฏิบัติธรรม) มีการกระทำดังต่อไปนี้

- มีการเรียนจริง ๆ และทันทสมัยให้เขาเห็นจนเกิดความเลื่อมใส
- ปฏิบัติธรรมและวินัยอย่างเคร่งครัดให้เขาดูจนเกิดความเลื่อมใส
- ปฏิบัติธรรมเป็นพิเศษ เพื่อมรรคผล นิพพาน โดยตรงให้ปรากฏ
- ทำศาสนกิจให้บริสุทธิ์เคร่งครัด และสมบูรณ์ทั้ง 4 องค์การให้ปรากฏ
- นำหน้าฆราวาสในการทำอะไรด้วยความเสียสละและเมตตาจริง ๆ
- สงฆ์ไม่แตกสามัคคีมีระเบียบ และทันทสมัย
- พระสามารถเป็นที่พึ่งได้ทุกกรณีทั้งทางกายและทางใจ

3. เผยแผ่ด้วยการเป็นผู้มีความสุขให้เขาดู(หลักปฏิเวธธรรม) มีการกระทำดังต่อไปนี้

- สงฆ์แต่ละองค์ ๆ มีอิทธิย์ผ่องใสและเอิบอิ่ม (แม้ผู้บวชใหม่)
- สงฆ์แต่ละคณะมีความสุขเรียบร้อยน่าบูชาเลื่อมใสจริง
- พิสูจน์ถึงความที่ตนไม่ถูกไฟคือราคะโทสะโมหะเผาในกรณีที่คนทั่วไปถูกเผา
- แสดงกำลังใจว่าอยู่เหนืออันตรายทั้งหลายทุกกรณีและทุกสถานการณ์
- มีอำนาจอยู่เหนือกรรมให้เขาดู
- มีจิตใจอยู่เหนือพิษสงของการเกิดแก่เจ็บตายให้เขาดู
- สะอาด สว่าง สงบ ถึงขีดสุดให้ดู

พระมหาสมจินต์ สมมาปัญญา. (2547 น. 50) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาดำเนินการมาตามลำดับโดยใช้อุปกรณ์ของแต่ละยุคแต่พอมมาถึงปัจจุบัน เมื่อโลกเจริญมากขึ้นจึงมีพัฒนาการในการเผยแผ่โดยเพิ่มวิทยุโทรทัศน์และเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามา จึงพอจะแบ่งออกเป็น 5 ยุค คือ

1. ยุคการสื่อสารโดยใช้คำพูดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใช้วิธีมุขปาฐะ
2. ยุคการสื่อสารโดยการเขียนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยเขียนตามผนังถ้ำ จารึกลงใบลาน
3. ยุคการสื่อสารโดยการพิมพ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยการพิมพ์หนังสือพระไตรปิฎก คัมภีร์ตำราทางพระพุทธศาสนา
4. ยุคการสื่อสารโดยสื่ออิเล็กทรอนิกส์มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางวิทยุโทรทัศน์
5. ยุคการสื่อสารโดยโทรคมนาคมและดิจิตอลมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางดาวเทียมและอินเทอร์เน็ต

ในแต่ละยุคมีรูปแบบกระบวนการและประสิทธิภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่แตกต่างกันไปวิธีการบางอย่างอาจเหมาะสมกับคนในยุคสมัยนั้น ๆ แต่พอความเจริญผ่านไปพระพุทธศาสนาก็ต้องปรับเปลี่ยนวิธีการเพื่อให้เหมาะสมกับคนในยุคสมัยในแต่ละยุคมีประวัติ รูปแบบ กระบวนการ และประสิทธิภาพของการใช้วิธีการตามยุคสมัย

2.2.6 วิธีการนำเสนอและการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน

1. การเผยแพร่ธรรมะในยุคข้อมูลข่าวสาร ยุคข้อมูลข่าวสารเป็นการให้ความรู้ในเรื่องพระพุทธศาสนาที่เป็นหลักการที่ชัดเจนถูกต้องเกิดความรู้ความเข้าใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสาร พระสงฆ์ต้องมีคุณสมบัติที่พร้อมที่จะใช้ประโยชน์จากข่าวสารข้อมูลนั้น รวมทั้งสภาพของสถาบันพระพุทธศาสนา เพราะว่าพระสงฆ์จะต้องเป็นผู้เข้าใจหลักพระพุทธศาสนา อย่างดีและมีความรู้ความเข้าใจจะต้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจนกระทั่งเกิดภาวะที่เรียกว่า “ทวิภูมิสามัญญตา” ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญ ในการดำรงสถาบันสงฆ์และพระพุทธศาสนา ประการที่ 1 คือนอกจากรู้หลักพระพุทธศาสนาดีแล้ว ก็จะต้องรู้สภาพการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของสังคมของโลกว่ามีความเป็นไปอย่างไร จึงจะนำพระพุทธศาสนามาสื่อสารให้เกิดประโยชน์ ประการที่ 2 คือตัวสถาบันสงฆ์ได้แก่ พระภิกษุสามเณร จะต้องดำรงตนให้เป็นที่ศรัทธาและถ้าสามารถดำรงไว้ได้ให้เป็นภาพรวมที่ดีอย่างนี้แล้วจะเกิดอาการที่ว่า เผยแผ่ธรรมะโดยไม่ต้องพูด ประการที่ 3 คือถ้ามีความรู้พร้อมแล้วก็รู้จักใช้ระบบการสื่อสารต่าง ๆ เป็นช่องทางในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาทั้งในแง่หลักธรรม คือคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้เป็นที่รู้จักและเข้าใจในทางที่ถูกต้อง ถ้าหากมีความพร้อมแล้วจะเดินหน้าโดยไม่มีสิ่งที่มาเป็นอุปสรรค คือต้องมีพื้นฐานมั่นคง โดยเฉพาะสิ่งที่ทำให้สถาบันสงฆ์หรือวงการพระพุทธศาสนามีเอกภาพ มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

2. สารสนเทศและเทคโนโลยีเพื่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนา โลกตามอุปมาแห่งธรรม คือกายของเรายาววาหนาคืบ อันสมเด็จพระบรมศาสดาแนะแนวทางให้เพียรเพ่งพิจารณาเพื่อความถึงที่สุดแห่งการสิ้นทุกข์ ขาวในส่วนของวิชาสื่อมวลชน เป็นศาสตร์ที่เพิ่งเกิดขึ้นในโลกตะวันตกมองด้วยบรรทัดฐาน พระธรรมวินัยวิชานี้มิใช่วิชาแห่งพระปริยัติธรรม และเมื่อพิจารณาสภาพสื่อมวลชนโดยหักออกจากความรู้สึกที่เป็นอวิชชาและอนิจจังแล้วพิจารณาถึงสาระสำคัญบางประการในเรื่องต่อไปนี้ 1. ขาว หมายถึงข้อมูลข้อเท็จจริงการนำเสนอข่าวต้องไม่มีความเห็น หนังสือพิมพ์หรือสื่อแขนงอื่นๆ นอกจากเสนอข่าวย่อมอาจเสนอความคิดเห็นผ่านการเสนอบทความ บทวิจารณ์ซึ่งเป็นทัศนะหรือความรู้รอบคอบ ผู้รับสารต้องใช้ดุลพินิจพิจารณามิใช่ให้ความเชื่อถือโดยปราศจากปัญญา 2. ข้อเท็จจริง หมายความว่า ข้อมูลนั้นอาจจะมีด้านที่เป็นเท็จและด้านที่จริงหรือมีเพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่งการรับพิจารณาต้องยึดหลักกาลามสูตรและติดตามศึกษาเปรียบเทียบกับแหล่งข้อมูลอื่น ติดตามความเคลื่อนไหวของข่าวว่ามีความคืบหน้าอย่างไรต่อไป 3. การแก้ข่าวเมื่อเกิดข่าวหนึ่งขึ้นนักข่าวมักสืบข่าวจากผู้ที่เกี่ยวข้องในวันเดียวกัน หรือเวลาต่อมาเพื่อให้ข่าวนั้นเป็นข้อเท็จจริงการเสนอข่าวมีผลต่อผู้ที่เกี่ยวข้องหากมีปัญหาใด ๆ ควรที่จะรีบแจ้งโดยเร็วเพื่อจัดการขยายตัวปัญหา การอยู่ในโลกของข้อมูลข่าวสารจะต้องใช้ข้อมูลข่าวสารเป็น ซึ่งในปัจจุบันผู้รู้ข่าวสารที่ถูกต้องก็จะได้เปรียบกว่าบุคคลอื่น ๆ ข้อมูล คือ ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงของเรื่องใดเรื่องหนึ่งสารสนเทศคือการนำข้อมูลมาจัดระบบนำมาประมวลผลเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้รับและผู้ส่งสามารถใช้งานได้สะดวก

และมีประสิทธิภาพ เทคโนโลยีสารสนเทศ (IT: Information Technology) คือ ความรู้ในผลิตภัณฑ์หรือกระบวนการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีโทรคมนาคมในการจัดระบบสารสนเทศโดยใช้คอมพิวเตอร์และในการสื่อสารคือการเชื่อมโยงการใช้งานจากคอมพิวเตอร์เข้ากับระบบอิเล็กทรอนิกส์เช่น ระบบสื่อสารผ่านดาวเทียมและระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต การเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่พระสงฆ์ดำเนินการอยู่ในสังคมไทยปัจจุบันนี้มุ่งให้บุคคลพึงละเว้นกรรมชั่วประกอบสัมมาอาชีวะ คืออาชีพสุจริตแม้จะเป็นอาชีพที่มีเกียรติน้อยแต่ก็เป็นอาชีพที่มีความสุขปราศจากโทษพระสงฆ์มักพูดสอนเกี่ยวกับเงินร้อนอัน เป็นคำสั่งสอนที่ว่าได้เงินมาด้วยอาชีพสุจริตย่อมอยู่ได้ไม่นาน คือได้มาแล้วหมดเร็วไม่สามารถทำให้ตั้งตัวได้บางคนมักใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยหรือจ่ายไปในทางพินนพระสงฆ์จึงได้สั่งสอนให้ประชาชนประกอบอาชีพ ในกรอบแห่งศีลธรรมไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกันไม่เอารัดเอาเปรียบกันไม่ให้ประกอบอาชีพที่เป็นภัยหรืออันตรายต่อผู้อื่นหรือแม้กระทั่งตนเองและครอบครัว มิฉฉาชีพเช่นนั้นได้แก่การค้า ขายของเถื่อน การค้าขายอาวุธสงคราม การค้ายาเสพติด การปล้นจี้ลักขโมย การล่อลวงหรือ หลอกหลวงหรือแม้กระทั่งการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ แต่สอนให้มีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบกิจปฏิบัติหน้าที่การทำงานให้มีความสมัครสมานสามัคคีกัน ให้ละเว้นสิ่งที่เป็นโทษทั้งแต่ตนและผู้อื่นหลักพุทธธรรมที่พระสงฆ์นำมาเผยแผ่อบรมสั่งสอนประชาชน เพื่อส่งเสริมทำให้เกิดความเจริญทางเศรษฐกิจของบุคคลและสังคม การสอนให้ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการประกอบอาชีพการ งาน

1. ฉันทะให้มีความรักความชอบในการทำงานที่ทำ และพร้อมที่จะลงมือทำ การงานนั้นด้วยความเต็มใจ
2. วิริยะให้มีความขยันหมั่นเพียรประกอบอาชีพการงาน
3. จิตตะให้มีความตั้งใจและสนใจในหน้าที่การงาน
4. วิมังสาให้มีการหมั่นพิจารณาตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องและประเมินตนเองเพื่อความก้าวหน้าในอาชีพการงานอยู่เสมอ

2.3 กิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ มีพันธกิจหรือภาระธุระในการบริหารงานตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560 รวม 6 ด้าน คือ

2.3.1 ด้านการปกครอง หมายถึง การปกครองดำเนินการสอดส่อง การดูแล คຸ້ມครอง บริหาร โดยที่หลักการปกครอง เป็นภารกิจที่ วัดโดยพระภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาส หรือเจ้าคณะปกครองดำเนินการสอดส่อง ดูแล รักษาความเรียบร้อยดีงาม เพื่อให้พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัด หรือในปกครองปฏิบัติ ตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง ประกาศของมหาเถรสมาคม หรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่พระภิกษุผู้ทำหน้าที่เป็นเจ้าคณะปกครองทุกระดับ นับตั้งแต่ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้า คณะภาค เจ้าคณะใหญ่ (หน) นอกจากนี้ ยังรวมถึงการที่พระภิกษุทำหน้าที่เป็นพระกรรมวาจาจารย์เป็นพระอุปัชฌาย์ ในการอุปสมบทกุลบุตร

2.3.2 ด้านการศาสนศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษา

พระธรรมวินัยตามหลักสูตรพระปริยัติธรรมของคณะ สงฆ์ทั้งแผนกสามัญ แผนกบาลี แผนกธรรมการ เล่าเรียน ผูกฝน และอบรม โดยที่หลักการศาสนศึกษา เป็นภารกิจด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของ คณะสงฆ์ทั้ง แผนกธรรม-บาลี แผนกสามัญ การอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง ภารกิจ ด้านนี้ครอบคลุมถึงการ ที่พระภิกษุทำหน้าที่ เป็นครูสอน เป็นกรรมการตรวจสอบธรรม บาลีสนามหลวง เป็นเลขานุการสอบธรรม-บาลีสนาม หลวง เป็นผู้อำนวยการหรือเป็นประธานจัด สอบธรรม-บาลีสนามหลวง และเป็นเจ้าสำนักเรียน ในฐานะที่เป็นเจ้าอาวาส นอกจากนี้ ยังรวมถึง การส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมทุกๆ วิธีที่ไม่ขัด ต่อพระธรรมวินัย เช่น มอบทุนการศึกษา แก่พระภิกษุสามเณรที่สอบไล่ได้ จัดตั้งกองทุนเพื่อการ ศึกษาพระปริยัติธรรม

2.3.3 ด้านการเผยแผ่ศาสนา หมายถึง การถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนให้พุทธศาสนิกชน

ได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมต่าง ๆ ทำให้ขยายออกไป ทำให้ขยายกว้างขวางออกไป โดยที่ หลักการเผยแผ่ เป็นภารกิจด้านการดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ประชาชนได้รับทราบใน ทุกๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วนำมา ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปาฐกถาในโอกาสและสถานที่ต่างๆ ทั้งในวัดและ นอกวัด การบรรยายธรรมทั้งทางวิทยุและโทรทัศน์ การเผยแผ่ธรรมด้วยสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ หรือวีดิทัศน์ ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่วัดหรือพระภิกษุจัดกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นใน วัด กล่าวโดยสรุป การดำเนินการใด ๆ ของพระภิกษุในพระพุทธศาสนาที่เป็นไปเพื่อการเผยแผ่ ธรรม ทางพระพุทธศาสนาทั้งในวัด นอกวัด ชื่อว่า ภารกิจด้านการ เผยแผ่ทั้งสิ้น ปัจจุบันการเผยแผ่ ต้อง ดำเนินงานตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พ.ศ. 2550

2.3.4 ด้านการสาธารณูปการ หมายถึง การพัฒนาวัดด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมการ

บูรณปฏิสังขรณ์ เสนาสนะและศาสนาวัตถุการก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานภายในวัด โดยที่หลักการดำเนินการสาธารณูปการ เป็นภารกิจที่วัดหรือพระภิกษุดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนา วัด ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม การบูรณปฏิสังขรณ์ในเขตพุทธาวาส และเขตสังฆาวาส หรือ กล่าวง่าย ๆ ก็คือ ภารกิจด้านการก่อสร้าง การซ่อมแซม การจัดให้มีการบำรุงดูแลรักษา ถาวรวัตถุ หรือสาธารณสมบัติของวัด เช่น การสร้างอุโบสถ วิหาร อาคารเรียน ศาลาการเปรียญ หอธรรม กุฏิ เมรุ การจัดการศาสนสมบัติให้เป็นไปด้วยดี การจัดทำบัญชีเสนาสนะและศาสนสมบัติของวัด

2.3.5 ด้านการศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษา การจัดการศูนย์ศึกษา

พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานแก่เด็กและ เยาวชน ตลอดจนการจัดอบรมประชาชนด้านอาชีพ

2.3.6 ด้านการสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การช่วยเหลือสังคมทางวัตถุในรูปแบบการ

บริหารจัดการวัดราษฎร์และการบริหารจัดการพระอารามหลวงในซึ่งเน้นบริหารจัดการวัด 3 ด้าน คือ

การเผยแผ่ศาสนาธรรม ด้านการศึกษา และด้านศึกษาสงเคราะห์ การให้การสงเคราะห์ด้านการฝึกฝน อบรมแก่ประชาชน โดยที่หลักการศึกษาสงเคราะห์ เป็นภารกิจด้านการดำเนินการจัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝัง คุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน ให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อสามารถดำรงตนและดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขและเป็นพลเมืองที่มีความรู้คู่คุณธรรมของประเทศ โดยมีความมุ่งหมาย 4 ลักษณะ คือ 1. การจัดการศึกษาเป็นโรงเรียนตามแผนการศึกษาแห่งชาติ โดยมุ่งให้ พระภิกษุสามเณร นักเรียน ได้ศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม 2. การสงเคราะห์ให้เด็กและประชาชนได้รับการศึกษาในสถานศึกษาของรัฐหรือเอกชน ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ เช่น การเป็นผู้นำในการตั้งโรงเรียนในชนบทที่ตั้งวัด การให้สร้างสถานศึกษาในบริเวณวัด 3. การสอนศีลธรรมแก่นักเรียน นักศึกษาในระบบโรงเรียนตามแผนการศึกษาชาติ เช่นการสอนธรรมศึกษา การสอนศีลธรรม และ 4. การสงเคราะห์เกื้อกูลแก่การศึกษา สถาบันการศึกษา หรือบุคลากรทางการศึกษา เช่น มอบทุนการศึกษา มอบอุปกรณ์การศึกษา (พระครูพิฑูรณคราภิรักษ์ (อนุชาติ นรินโท) และพระมหาสุเมธ สมานิต, 2564 หน้า 236)

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่ากิจการคณะสงฆ์ คือ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ซึ่งเป็นการหน้าที่ของพระสังฆาธิการทุกระดับชั้นที่จะต้องดำเนินการตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560 รวม 6 ด้านด้วยกัน คือ 1. การปกครอง 2. การศึกษา 3. การเผยแผ่ 4. การศึกษาสงเคราะห์ 5. การสาธารณสงเคราะห์ และ 6. การสาธารณูปการ

2.4 พระพุทธศาสนาในกลุ่มแม่น้ำโขง

2.4.1 สภาพทั่วไปของกลุ่มแม่น้ำโขง

ต้นกำเนิดของแม่น้ำโขงมาจากการละลายของภูเขาหิมะบริเวณมณฑลชิงไห่ ประเทศจีน และบริเวณเทือกเขาทางทิศเหนือของทิเบต ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดของแม่น้ำอีก 2 สาย ได้แก่ แม่น้ำแยงซีเกียง และแม่น้ำสาละวิน แม่น้ำโขงไหลลงทางทิศใต้ขนานด้วยแม่น้ำแยงซีเกียงทางทิศตะวันออก และแม่น้ำสาละวินทางทิศตะวันตก แม่น้ำโขงซึ่งชาวจีนเรียกว่า “แม่น้ำหลานชางเจียง” (Lancang Jiang) ไหลผ่านแก่งหินและซอกเขา จนถึงบริเวณเมืองเชียงรุ่งจึงเป็นที่ราบเชิงเขา ผ่านมณฑลยูนนานเข้าสู่พรมแดนที่มีแม่น้ำโขงกั้นระหว่างสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) และสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ (เมียนมาร์) จากนั้นไหลลงสู่จุดร่วมระหว่างประเทศไทย สปป.ลาว และ เมียนมาร์ หรือที่รู้จักกันในชื่อ สามเหลี่ยมทองคำ ที่อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย แล้วไหลไปทางตะวันออกเป็นเส้นแบ่งเขตระหว่างประเทศไทยและ สปป.ลาว เป็นระยะสั้นๆ จนถึงเมืองหลวงพระบาง แล้วไหลลงใต้จนถึงอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย แล้วไหลไปทางทิศตะวันออกเป็นเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างประเทศไทยและ สปป.ลาว อีกครั้งหนึ่ง จนถึงจังหวัดนครพนม แล้ววกลงใต้อีกครั้งจนถึงอำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี แล้วจึงไหลเข้าสู่ สปป.ลาวและราชอาณาจักรกัมพูชา (กัมพูชา) ตามลำดับ แม่น้ำโขงแยก

เป็นแม่น้ำ 2 สาย ที่กรุงพนมเปญบริเวณที่แม่น้ำโตนเลสาบไหลมาบรรจบกับแม่น้ำโขงสายใหญ่ ส่วนสายเล็กคือแม่น้ำบาสัก (Bassac) แม่น้ำสองสายนี้ไปบรรจบกันอีกครั้งหนึ่งที่บริเวณช่องวามเนา (Vam Nao) สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม (เวียดนาม) ก่อนลงสู่ทะเลจีนใต้ แม่น้ำโขงไหลจากต้นกำเนิดไปยังจุดออกที่ทะเลจีนใต้เป็นระยะทางกว่า 4,800 กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่รับน้ำกว่า 795,000 ตารางกิโลเมตร เป็นแม่น้ำสายหลักของกลุ่มน้ำโขง และหากมองในภาพรวมสามารถแบ่งกลุ่มแม่น้ำโขงออกเป็น 2 ส่วน คือ กลุ่มน้ำโขงตอนบน (Upper Mekong Basin, UMB) และกลุ่มน้ำโขงตอนล่าง (Lower Mekong Basin, LMB) โดยกลุ่มน้ำโขงตอนบนเริ่มจากต้นกำเนิดของแม่น้ำโขงที่ไหลจากทางทิเบต และประเทศจีน สำหรับกลุ่มน้ำโขงตอนล่างเริ่มตั้งแต่มณฑลยูนนานในประเทศจีนไหลผ่านประเทศต่างๆ ได้แก่ เมียนมาร์ ไทย สปป.ลาว กัมพูชา และเวียดนาม ก่อนลงสู่ปากอ่าวทะเลจีนใต้ (สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ, มปป. (ออนไลน์))

ดินแดนแห่งกลุ่มแม่น้ำโขง มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันในเชิงสังคม วัฒนธรรมมีตั้งแต่อดีตกาล บริเวณแห่งนี้เป็นที่กำเนิดของอาณาจักรใหญ่น้อย มีนครรัฐมากมาย มีความหลากหลายทางนิเวศวิทยา ด้วยความสัมพันธ์หลายรูปแบบทั้งความกลมกลืนทางด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี การปกครอง และภูมิปัญญา ดินแดนแห่งนี้จึงเป็นแหล่งอารยธรรมที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งของโลก คนไทยในกลุ่มน้ำโขง เคารพนับถือพระพุทธศาสนานิกายหินยานหรือเถรวาทและเริ่มเผยแผ่เข้ามาในดินแดนสุวรรณภูมิ ต่อมาในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชกษัตริย์แห่งแคว้นมคธในอินเดียโบราณทรงอุปถัมภ์การสังคายนาครั้งที่ 3 ณ พระนครปาฏลีบุตร เมื่อราว พ.ศ. 300 และพระองค์ได้ทรงส่งพระโสณเถระ กับพระอุตตรเถระ (นันทนา ขุนภักดี, 2530) เป็นสมณทูตมาเผยแผ่พระพุทธศาสนายังดินแดนสุวรรณภูมิ คนไทยที่อาศัยอยู่บริเวณนี้ก็นับถือพระพุทธศาสนานิกายหินยานกันอย่างแพร่หลาย ดังที่ปรากฏเห็นจากพระปฐมเจดีย์และพระคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาบาลี อันเป็นหลักคำสอนของพระพุทธศาสนานิกายหินยาน ซึ่งคนไทยสมัยนั้น นับถือพระพุทธศาสนามาตั้งแต่สมัยอาณาจักรอัยลาว เมื่อราวปี พ.ศ. 620 โดยพระเจ้าเม็งตักษัตริย์จีน ได้นำศาสนาพุทธนิกายมหายาน หรืออาจารย์วาท มาเผยแผ่ในอาณาจักรอัยลาวทำให้คนไทยได้นับถือศาสนาพุทธอย่างแพร่หลาย ดังจะเห็นได้จากการศึกษาพระธรรมโดยใช้ภาษาสันสกฤต จากหลักฐานบันทึกการถือเอาพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติเมื่อพ่อขุนรามคำแหงมหาราชเสด็จขึ้นครองราชย์ในปี พ.ศ. 1822 พระองค์ทรงสถาปนาพระพุทธศาสนาแบบลังกาวงศ์ที่ทรงเลื่อมใสศรัทธา ได้อาราธนาพระมหาเถรสังฆราชจากเมืองนครศรีธรรมราช เข้ามาพำนัก ณ วัดอรัญญิก ในกรุงสุโขทัย พระพุทธศาสนาแบบลังกาวงศ์ก็เจริญรุ่งเรืองตั้งแต่นั้นมา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2548)

2.4.2 พระพุทธศาสนา: จากอินเดียสู่ภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง

เมื่ออินเดียต้องเผชิญการรุกรานของพวกฮั่นขาวหรือ ขนเผ่าหู่ณะ ที่มีมิหิรกุลละ เป็นหัวหน้า ได้เข้ารุกรานอินเดีย ยึดครองคันธาระและกัษมีระไว้ได้ พวกหู่ณะนับถือศาสนาฮินดูนิกายไศวะ ได้ทำลายวัดวาอาราม กำจัดพระภิกษุสงฆ์ โดยเฉพาะตักศิลาอันเป็นศูนย์กลางการศึกษาวัฒนธรรม

และพระพุทธศาสนาในภาคนี้ ได้ถูกทำลายพินาศหมดในคราวนี้ พวกหุณะนี้รุกรานต่อเข้ามาอีกจนถึงโกสัมพี แต่จะยึดอาณาจักรคุปตะเลยกว่านี้เข้ามาไม่ได้ ถึงกระนั้นก็ทำให้คุปตะต้องอ่อนแอลง พวกหุณะครองอำนาจอยู่ได้ประมาณ 50 ปีจึงถูกกษัตริย์คุปตะปราบปรามลงได้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2548: 346) มาทำลายบ้านเมือง ต่อมาศาสนาฮินดูที่ยังมั่นคงในอินเดียเริ่มกลืนศาสนาอื่น ๆ ในอินเดียจนหมดสิ้น

ในขณะที่อินเดียกำลังอ่อนแอ กองทัพเตอร์กมุสลิม ได้ยกเข้ารุกรานผ่านตั้งแต่ภาคตะวันตกเฉียงเหนือเข้ามาตามลำดับจนเกือบทั่วทั้งชมพูทวีป ทุกแห่งที่ผ่านไป ทหารเตอร์กมุสลิมฆ่าพระสงฆ์เผาวัดทำลายสิ่งก่อสร้างทางศาสนาทุกอย่าง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2548: 350)

พระพุทธศาสนาได้เผยแพร่เข้ามาสู่ประเทศจีนก่อนหน้าที่พวกหุณะและเตอร์กมุสลิมจะบุกอินเดียแล้ว โดยเมื่อ พ.ศ. 608 พระจักรพรรดิมีงตี้แห่งราชวงศ์ฮั่น ทรงส่งคณะทูต 18 คนไปสืบพระศาสนา ณ เมืองโซตาน หลังจากนั้น 2 ปี คณะทูตก็ได้กลับมายังประเทศจีน พร้อมด้วยพระภิกษุ 2 รูป คือพระกาศยปะมาตังคะและพระธรรมรักษะ พร้อมด้วยพระธรรมคัมภีร์จำนวนหนึ่ง พระภิกษุ 2 รูปนั้นเป็นผู้แปลพระคัมภีร์สู่ภาษาจีน (ตินาร์ บุญธรรม, 2555: 53)

พระพุทธศาสนาเดินทางมาสุวรรณภูมิ เมื่อพระโสณเถระกับพระอุตตรเถระ เป็นสมณทูตมาเผยแพร่พระพุทธศาสนา เมื่อหลังพุทธศักราช 300 ประชากรในแถบภูมิภาคลุ่มน้ำโขงก็เริ่มรับเอาคำสอนในพระพุทธศาสนามาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจแล้ว ภูมิภาคแม่น้ำโขงในปัจจุบันได้รับอิทธิพลเป็นอย่างสูงจากประวัติศาสตร์ที่มีมาร่วมกันและทับซ้อนกัน นับเป็นเวลากว่าสองพันปีที่วัฒนธรรมจากอินเดียและจีนเข้ามาผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่นของภูมิภาคนี้ เส้นเขตแดนของบรรดาประเทศต่าง ๆ ในสมัยใหม่ไม่ได้แบ่งวัฒนธรรมออกจากกัน (มีงสรรพ ขาวสะอาด และจอห์น ดอร์, 2550: 6)

อาณาจักรขอมสมัยเมืองพระนครได้อุบัติขึ้นในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 2 เมืองพระนครเป็นที่ตั้งของแหล่งอารยธรรมที่ยิ่งใหญ่ ซึ่งรับเอาอารยธรรมมาจากอินเดียนับถือศาสนาพราหมณ์ฮินดู จนกระทั่งถึงสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 (พ.ศ. 1724-พ.ศ.1763) มีปราสาทบายนเป็นศูนย์กลางของอาณาจักร ซึ่งปราสาทบายนนี้เป็นพุทธสถานที่สร้างจากการผสมผสานแนวคิดเทวราชาเข้ากับคำสอนทางพระพุทธศาสนา

ในระยะเวลาใกล้เคียงกันพระเจ้าอโนรธา (พ.ศ.1587-พ.ศ.1620) แห่งราชวงศ์พุกาม ทรงยกทัพไปตีอาณาจักรสะเทิมของชาวมอญได้ ทรงรับเอาพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทเข้ามาสู่แผ่นดินพุกามและสถาปนาเป็นศาสนาของอาณาจักร

สำหรับประเทศไทยมีหลักฐานบันทึกการถือเอาพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติเมื่อพ่อขุนรามคำแหงมหาราชเสด็จขึ้นครองราชย์ ในปี พ.ศ. 1822 พระองค์ทรงสดับกิตติศัพท์ของคณะสงฆ์แบบลังกาวงศ์ก็ทรงเลื่อมใสศรัทธา จึงโปรดอาราธนาพระมหาเถรสังฆราชจากเมือง

นครศรีธรรมราช มาตั้งสำนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ณ วัดอรุณฤๅก ในกรุงสุโขทัย พระพุทธศาสนาฝ่ายหิณยานแบบลังกาวงศ์ก็เจริญรุ่งเรืองและเป็นศาสนาประจำชาติของชนชาติไทยตั้งแต่บัดนั้นมาจนถึงปัจจุบัน

2.4.3 ความเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาของอาณาจักรต่างๆริมฝั่งแม่น้ำโขง

อาณาจักรเวียดนามถูกรวมเข้าเป็นดินแดนของจีนใน พ.ศ.433 จีนได้ใช้นโยบายผนวกกลืนพยายามรวมเวียดนามเข้าในจีนทางเชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรมและการเมือง มีศาสนา ปรัชญา วัฒนธรรม ความเป็นอยู่คล้ายคลึงกับจีน ศาสนาที่เวียดนามได้รับสืบทอดจากจีนคือ พุทธศาสนา แต่และการบูชาบรรพชน อย่างไรก็ตามในบรรดาศาสนาเหล่านี้ พระพุทธศาสนาได้มีอิทธิพลมากที่สุด พระพุทธศาสนาเข้าสู่เวียดนามเมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด แต่ตำนานว่า มีพระสงฆ์จากอินเดียหลายรูปได้เดินทางจากอินเดียเข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนา เช่น พระมหาชีวก พระกัลป์ยาณรุจิ และพระกังเซงโฮย ต่อมาประมาณ พ.ศ.732 ตามหลักฐานกล่าวว่า ท่านเมียวโป ได้เดินทางจากจีนเข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นครั้งแรก

ประมาณพุทธศตวรรษที่ 11 กษัตริย์ฟูนัน ทรงพระนามว่า เกาณตินยะชัยวรมัน ทรงนับถือศาสนาพุทธ ในรัชกาลนี้พระภิกษุชาวอินเดียชื่อ นาคเสน เดินทางไปประเทศจีนและท่านได้แวะที่อาณาจักรฟูนัน ท่านได้ทูลพระเจ้ากรุงจีนว่าฟูนันนับถือศาสนาฮินดูนิกายไศวะ แต่ศาสนาพุทธก็เจริญรุ่งเรือง มีพระภิกษุสามเณรมาก และในรัชกาลนี้พระภิกษุชาวฟูนันชื่อ สังฆปาละ ท่านได้เดินทางไปกวางตุ้ง เป็นผู้ที่แตกฉานในพระธรรมวินัยและภาษาต่างๆ ท่านมีจริยาวัตรงดงามเป็นที่เลื่อมใสของพระเจ้าจักรพรรดิบูตี้ ทรงอาราธนาให้ท่านแปลคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นภาษาจีนจำนวนมาก ในสมัยที่นครวัดเป็นเมืองหลวงของกัมพูชา พระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานเจริญรุ่งเรืองในราชสำนัก แต่พุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทคงเป็นที่นับถือของประชาชนทั่วไป

ในปี พ.ศ. 1957 เวียดนามตกเป็นเมืองขึ้นของจีนอีก ทำให้ลัทธิเต๋าและขงจื้อ เจริญเติบโต พระพุทธศาสนาทรุดโทรมลง ความศรัทธาถูกนำไปปนกับลัทธิอื่น มีใช้พุทธธรรมที่บริสุทธิ์ ในช่วงนี้เองที่พระพุทธศาสนานิกายดินหนี่โต(ญี่ปุ่น เรียกนิกายชิน) ก็เผยแผ่จากจีนเข้าสู่เวียดนาม จะเห็นได้ว่า เวียดนามรับเอาพระพุทธศาสนานิกายมหายานจากจีนเอาไว้หลายช่วงหลายตอน จนกระทั่งปัจจุบัน พระพุทธศาสนานิกายมหายานยังเจริญรุ่งเรืองอยู่ในเวียดนาม

พ.ศ.1696 พระเจ้าปราคัรมาพหุมหาราชกษัตริย์ประเทศลังกา โปรดให้มีการสังคายนา ครั้งที่ 7 พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองในลังกาทวีป พระสงฆ์จากประเทศต่างๆเดินทางไปศึกษาพระธรรมวินัยและบวชแปลงใหม่ พระสงฆ์ไทยที่เดินทางไปศึกษาพระธรรมวินัยได้กลับมาพร้อมพระสงฆ์ลังกา และตั้งสำนักเผยแผ่อยู่ที่นครศรีธรรมราช ต่อมาในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ทรงอาราธนาพระเถระมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาแบบลังกาวงศ์ในอาณาจักรสุโขทัย ในสมัยพระเจ้าลิไททรงอาราธนา

พระมหาสมณีสังฆราชลังกา นามว่า พระสมณะเจ้ามาสุโขทัย ต่อมาพระเจ้ากือนาได้ส่งราชทูตมาทูลขอพระสังฆราชสมณเถระจากพระเจ้าลิไท ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนายังล้านนา

กัมพูชาในปัจจุบันพระสงฆ์มี 2 นิกาย คือ มหานิกายและธรรมยุติ ทั้งนี้เกิดจากการที่สมเด็จพระสุคันธ์ธำมิตี(ปาน) ได้ไปศึกษาพระปริยัติธรรมที่กรุงเทพฯ และได้เล่าเรียนตามแบบแผนของคณะธรรมยุติ ท่านจึงนำธรรมยุตินิกายไปตั้งในพระราชอาณาจักรกัมพูชาเมื่อ พ.ศ. 2407

อาณาจักรล้านช้างได้รับนับถือเอาศาสนาพุทธแบบมหายานผ่านมาทางจีนตั้งแต่ครั้งอาณาจักรอัยลาวแล้ว ต่อมาอิทธิพลของศาสนาพุทธแบบมหายานก็จางหายไป ชาวล้านช้างกลับมานับถือผีสงเทวดาอีก ในสมัยพระเจ้าฟ้ารุ่งทรงส่งทูตไปขอพระสงฆ์จากพระเจ้ากรุงกัมพูชามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในล้านช้าง พระเจ้ากรุงกัมพูชาจึงโปรดให้พระมหาปาสมันตเถระ ซึ่งเคยเป็นพระอาจารย์ของพระเจ้าฟ้ารุ่งและพระมหาเทพลังกา พร้อมด้วยพระพุทธรูปปางห้ามญาติชื่อพระบังนำพระพุทธรูปไปประดิษฐานในอาณาจักรล้านช้าง ในสมัยพระเจ้าโพธิสาร ทรงเป็นพุทธศาสนิกชนที่เคร่งครัดมาก ทรงสถาปนาพระพุทธศาสนาบริสุทธิ์ โดยทรงให้รื้อศาลเจ้าหลวง ศาลเจ้าผีเสื้อเมืองทรงเมืองเสีย และให้ยกเลิกนับถือผีจากการที่พระพุทธศาสนาได้ประดิษฐานอย่างมั่นคงในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงแล้ว ประชาชนทุกชาติทุกภาษารับเอาพระธรรมคำสอนมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต พุทธธรรมได้กล่อมเกลาให้ผู้คนเหล่านี้มีนิสัย มีขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน ชาวพุทธไปมาหาสู่กันเหมือนบ้านพี่เมืองน้อง เผยแพร่แบ่งปันความรู้ ช่วยให้อาณาจักรร่มเย็นลงได้ เช่นในสมัยพระเจ้าลิไทแห่งอาณาจักรสุโขทัย ทรงพยายามรวบรวมเมืองต่างๆ ที่แตกแยกออกไป โดนทรงใช้พระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงเมืองเหล่านี้ให้กลับมารวมอยู่กับสุโขทัยอีกครั้งหนึ่ง (ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล, 2554: 11)

วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนตามลุ่มแม่น้ำโขงที่มีรากเหง้ามาจากความศรัทธาในพระพุทธศาสนาทำให้เกิดตำนาน งานบุญที่สืบสานความเชื่อที่คล้ายกันของคนตามลุ่มแม่น้ำโขง เช่น งานแห่เทียนเข้าพรรษา งานล่องเรือไฟ (ล่องเรือไฟ) ประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง ประเพณีก่อกองพระทราย เป็นต้น ประเพณีเหล่านี้สืบสานความเชื่อมาจากความศรัทธาทางพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น ประเพณีเหล่านี้จะกล่าวถึงการบูชาพระพุทธเจ้า การทำงานร่วมกัน ความสามัคคี ซึ่งบอกถึงความเชื่อมั่นศรัทธาในพระพุทธศาสนาทั้งสิ้นนอกจากนั้นความเชื่อนี้ทำให้เกิดนิทานปรัมปราที่เล่าขานกันต่อ ๆ มา

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าพระพุทธศาสนา ถือว่ามีความสำคัญต่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขง ไทย ลาว เวียดนาม กัมพูชา เวียดนาม และจีน นับถือศาสนาพุทธ อีกทั้งยังมีพรมแดนประเทศเชื่อมติดกันจึงมีวิถีชีวิตด้านภาษาคคล้ายกัน พระสงฆ์ในประเทศเขตลุ่มน้ำโขง และเครือข่ายพระสงฆ์จะต้องสร้างองค์ความรู้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาร่วมกัน โดยใช้หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นแกนหลักในการสร้างมิติทางการเผยแผ่รูปแบบใหม่ร่วมกัน เพื่อให้

หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาแพร่หลายออกไปในทุกสารทิศมีผู้ศรัทธาเลื่อมใส เคารพ ยำเกรงในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ โดยยึดหลัก ประโยชน์และความสุขของประชาชนเป็นสำคัญสุดท้ายประเทศในอาเซียนที่นับถือ “ศาสนาพุทธ” มา ตั้งแต่อดีตเมื่อราว 2,000 ปี และยังมีการสืบทอดเจตนารมณ์มาจากบรรพบุรุษอย่าปล่อยให้ การ ปกป้อง “พุทธศาสนา” เป็นหน้าที่พระท่านอย่างเดียว ชาวพุทธทุกคนต้องร่วมด้วยช่วยกันเผยแผ่ พระพุทธศาสนาาร่วมกัน โดยใช้หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นแกนหลักในการสร้างมิติทางการเผยแผ่รูปแบบใหม่ร่วมกัน

2.5 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วันชัย พลเมืองดี (2562) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาและเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ข้าม วัฒนธรรมของกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง กับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ผลการวิจัย พบว่า กระบวนการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของกลุ่มอารยธรรม 5 เชียงได้ผ่านกระบวนการ เรียนรู้จากปัจจัยที่สำคัญ 3 ส่วน ได้แก่ 1. ผ่านกระบวนการทางการเมืองพบว่ากลุ่มอารยธรรม 5 เชียงได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย เชียงตุง เชียงรุ้ง และเชียงทอง 2. ผ่านกระบวนการทางศาสนา โดยเฉพาะพระพุทธศาสนาฝ่ายนิกายเถรวาท ซึ่งได้หล่อหลอมวิถีชีวิตของกลุ่มอารยธรรม 5 เชียงเกิด การเรียนรู้และสร้างคุณภาพชีวิตในการเป็นพลเมืองที่และ 3. ผ่านกระบวนการทางชาติพันธุ์เผ่าไท ปัจจุบันชุมชนกลุ่มอารยธรรมลุ่มน้ำโขง

พระศกดิษฐ์ ส่วโร และคณะ (2560) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของครูบา บุญชุม ผลการวิจัย พบว่า แนวคิดและวิถีอัตลักษณ์ของครูบาบุญชุม มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม และปัจจัยทางสังคม เนื่องจากครูบาเกิดมาในวิถีของคนจนและเป็นวิถีแห่งคนพุทธ จึงทำให้มีความ เชื่อมโยงกันทั้งทางด้านวิถีการดำเนินชีวิต ด้านความฝึกฝนในธรรมะ และในด้านการปฏิบัติธรรมที่มี ลักษณะเฉพาะซึ่งเป็นคุณสมบัติของคำว่า “ครูบา” ครูบาบุญชุม จึงถือเป็นบุคคลสำคัญ ที่มีบทบาท การเชื่อมโยงภูมิภาคเป็นพระมหาเถระในสายการปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ มีแนวคิดและอัตลักษณ์สะท้อน ให้เห็นถึงวิถีทางแห่งการเป็นพระนักเผยแผ่ และนักพัฒนาที่เป็นปรากฏการณ์ใหม่แห่ง พระพุทธศาสนาในยุคนี้

ณัฐ สวาสดีรัตน์ (2561) ได้ศึกษาเรื่อง เส้นทางอารยธรรมและการเชื่อมโยงพระพุทธศาสนา ในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ผลการวิจัย พบว่า 1. ด้านภาษาและวรรณกรรม พบว่าการศึกษาภาษาธรรมใน ท้องถิ่นต่างๆตลอดลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลางมีอยู่น้อยมากและมีแนวโน้มจะหมดไป แต่พระสงฆ์ก็ยัง การศึกษาภาษาบาลีเพื่อที่จะศึกษาพระธรรมคำสอน 2. ด้านความเชื่อและพิธีกรรม พบว่าคนในลุ่มน้ำ โขงมีความเชื่อมั่นศรัทธาในพระพุทธศาสนาสูงมาก 3. ด้านขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม พบว่าด้วยความศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นหลักทำให้เกิดพิธีกรรมที่ทำต่อ ๆ กันมาจนกลายเป็น

ชนบธรรมเนียมประเพณีที่ยิ่งใหญ่ 4. เส้นทางอารยธรรมและความเชื่อมโยงทางพระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตของคนไทยแถบลุ่มแม่น้ำโขง พบว่า พระพุทธศาสนาทั้งหินยานและมหายานเข้ามาสู่ลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลางหลายเส้นทางด้วยการอุปถัมภ์จากกษัตริย์

บุรกรณ บริบูรณ์ (2558) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการสืบสานเครือข่ายทางสังคมของพระสงฆ์ในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง ผลการวิจัย พบว่า เครือข่ายของพระสงฆ์ดำรงอยู่กว่า 30 ปี โดยมีพระสงฆ์ 4 รูปเป็นแกนเครือข่ายในพื้นที่สองตำบลมีความเชื่อมโยงของเครือข่ายผลของความเชื่อมโยงตามลำดับ ดังนี้ 1. ความสัมพันธ์ของแกนนำเครือข่ายกิจกรรม 4 รูป บนพื้นฐานความเป็นศิษย์ร่วมสำนักและความเป็นอาจารย์-ลูกศิษย์มากกว่าความสัมพันธ์ในเชิงการปกครอง 2. การดำรงอยู่ของกิจกรรมลงอุปถัมภ์เป็นกิจกรรมพุทธประเพณีรองรับแกนเป็นตัวเชื่อมเครือข่ายของพระสงฆ์กับชุมชนคือบุญกุศลและประเพณี 3. สมาชิกต่างชุมชนในสองตำบลได้พบปะกันนำสู่ความร่วมมือกันในการสร้างกิจกรรมวัฒนธรรม ประเพณี รื้อฟื้นภูมิปัญญาท้องถิ่น

สายชล ปัญญาชิต และคณะ (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง เครือข่ายพระสงฆ์ลาว: กระบวนการสร้างชุมชนและทุนทางสังคมในสังคมไทย ผลการวิจัย พบว่า ประการหนึ่ง การใช้ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและพระพุทธศาสนา ระบบความสัมพันธ์ภายใต้การอุปถัมภ์ของรุ่นพี่รุ่นน้อง การมีระบบกิจการนิสิตนักศึกษาและการพัฒนาความสัมพันธ์ต่างประเทศของมหาวิทยาลัยสงฆ์และ ความต้องการฟื้นฟูและสนับสนุนการรักษาพระพุทธศาสนาในสังคมไทย ประการที่สอง คือ การผลักดันจากชมรมพระนิสิต นักศึกษาลาวของมหาวิทยาลัยสงฆ์ได้รับการยอมรับจากหน่วยงานภาครัฐของสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว และการสนับสนุนจากพระสังฆาธิการของสังคมไทย และ ประการที่สามการสามารถส่งต่อทุนทางสังคมของเครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย

กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์ และ พระมหาอรุณ ปญฺญารุโณ (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การส่งเสริมเครือข่ายจิตอาสาของพระสงฆ์เขตภาคกลางตอนล่างในประเทศไทย ผลการวิจัย พบว่า 1) ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 1.1 เจตคติโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.09) 1.2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.99) 1.3 พฤติกรรมเชิง จริยธรรม โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.09) 1.4 ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ทดสอบด้วยค่าถดถอย พหุคูณเชิงเส้นตรง ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม โดยรวม ได้แก่ ปัจจัยการรับรู้มุมมอง ร่วมกัน (X_1) (β = .264) ปัจจัยการมีส่วนร่วม (X_4) (β = .104) ปัจจัยการเสริมสร้าง (X_5) (β = .095) ปัจจัยการพึ่งพาอาศัยกันและกัน (X_6) มีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงกับตัวแปรตาม (ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรม) (F = 132.725; p - Value = 0.001) 2) การดำเนินงาน พบว่า มี 5 ขั้นตอน

ทองคำ ดวงชั้นเพชรและ พระเดชจระ ขนติโร (ภุทิพย์) (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำโขง ผลการวิจัย พบว่า 1) องค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ 1. ประวัติหลวงพ่อพระใส หลวงพ่อดังคือ หลวง พ่อพระเสด็จ ซึ่ง

ทั้ง 3 องค์มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำโขงมาอย่างยาวนาน 2. ประเพณีสงฆ์น้ำหลวงพ่ พระใส หลวงพ่อองค์ตื้อ หลวงพ่อพระเสียง 3. ประเพณีบั้งไฟเสียง เป็นงานบุญเดือน 6 หรือบุญบั้งไฟ ประชาชนลุ่มน้ำโขง เรียกว่า “เบิกแณบูชาไฟ” 2) รูปแบบการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ และมีความร่วมของชุมชนลุ่มน้ำโขง ได้แก่ 1. โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำโขง ผ่านการขับเคลื่อน ผลักดันโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ 2. โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำโขงโดยภาครัฐ 3. โดย การมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำโขงโดยวัดและชาวบ้าน

ปัญญา คล้ายเดช และคณะ (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษา คณะสงฆ์ เพื่อรองรับการพัฒนาสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัย พบว่า 1) เครือข่ายการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์มี 5 รูปแบบ คือ 1. การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย 2. การจัดการศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกธรรม 3. การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี 4. การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ และ 5. การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาซึ่งมีความสอดคล้องเกื้อกูลกันและกัน คณะสงฆ์และประชาชนให้ความสำคัญ และมีการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นหน่วยรองรับ ผู้เรียนจากโรงเรียนพระปริยัติธรรมทั้ง 3 แผนก

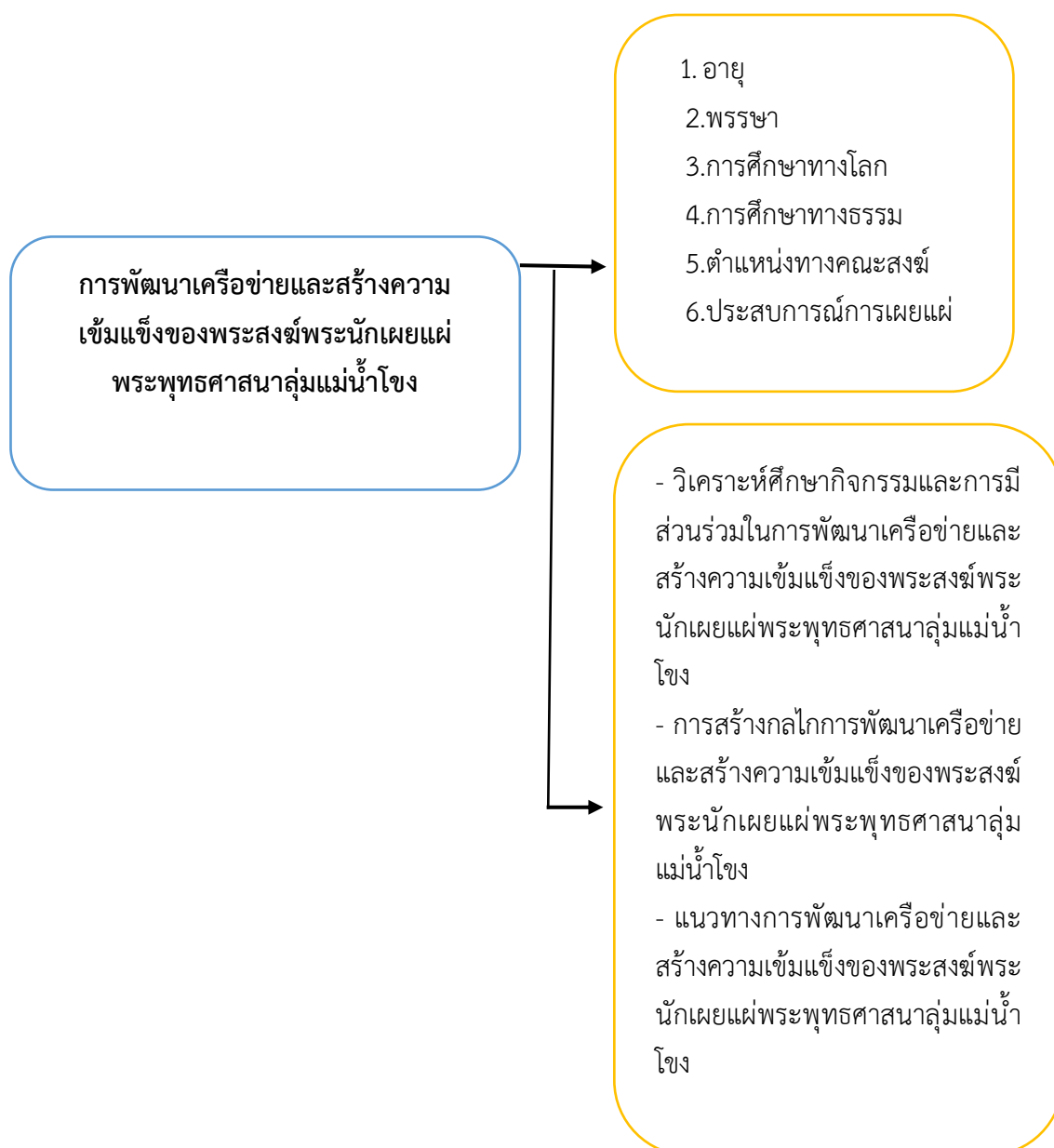
พระมหาวิวัฒน์ ฌาเนสโก (ศิริรัตน์) (2564) และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาเครือข่าย การบริหารงานของคณะสงฆ์ไทยในทวีปยุโรป ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาเครือข่ายการบริหารงานของคณะสงฆ์ไทยในทวีปยุโรป ประกอบด้วย 1) หลักการ คือ 1. พัฒนาระบบการสื่อสารระหว่างสมาชิกให้มีความสะดวก รวดเร็ว มีความถูกต้องแม่นยำ 2. พัฒนาการมีส่วนร่วม ให้เกิดความเข้มแข็ง ทั้งระหว่างสมาชิกภายในและภายนอกองค์กร 3. พัฒนาความ มั่นคง ให้คณะสงฆ์ไทยดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน 4. ยึดมั่นในหลักพระธรรมวินัยและกฎหมายของสหภาพยุโรป

พระครูนิวาสิตขันธ์ และ สมคิด พุ่มทุเรียน (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทคณะสงฆ์กับการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนผ่านเครือข่าย บวรในตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัด นครสวรรค์ ผลการวิจัย พบว่า 1. องค์ประกอบของการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วย ด้านสังคมด้านเศรษฐกิจ ด้านวัฒนธรรม และด้าน ผู้นำ 2. หลักบวรกับการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรีจังหวัด นครสวรรค์ ประกอบด้วย การสร้างการรับรู้ การสร้างการเรียนรู้ และการสร้างการจัดการเปลี่ยนแปลง 3. รูปแบบการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนผ่านเครือข่ายบวรในตำบลเขาทอง อำเภอ พยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วย 5 ส่วน คือ OFROS

ดังนั้น จากการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การสร้างเครือข่ายเป็นสิ่งสำคัญในการ เชื่อมโยงเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์การช่วยเหลือและเกิดความร่วมมือก่อให้เกิดการพัฒนา ร่วมกันและมี การติดต่อสื่อสารกันได้อย่างเป็นวงกว้าง

2.6 สรุปกรอบแนวความคิด

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาแม่ข่ายน้ำโขง” ในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ โดยตัวแปรที่ต้องการศึกษาด้วยวิธีการวิจัยเชิง ปริมาณ (Quantitative Research) โดยได้นำมาสรุปเป็นกรอบแนวความคิดใน การวิจัยเรื่องนี้ ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดและขั้นตอนการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการในรูปแบบการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยเป็นการผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คณะผู้วิจัยมุ่งเน้นการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในทางปฏิบัติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาแม่ข่าย เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาแม่ข่าย และ เพื่อสร้างกลไกการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาแม่ข่าย มีขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.1 การกำหนดพื้นที่การวิจัย

คณะผู้วิจัยได้กำหนดบริบทพื้นที่วิจัยและศึกษาข้อมูลภาคสนามพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีมหาวิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ มีสถานปฏิบัติธรรมนานาชาติ และโครงการ Monk Chat และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา มีโครงการ Monk Chat และมีศักยภาพสนับสนุนบุคลากรทางการศึกษา ตลอดจนคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยนี้ เป็นการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาแม่ข่าย คณะผู้วิจัยได้ศึกษาจากแหล่งข้อมูลบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของงานวิจัย โดยจำแนกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

3.2.1 การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ อาทิ พื้นที่ที่มีการบูรณาการความร่วมมือด้านวิชาการระหว่าง 2 สถาบันการศึกษาของพระสงฆ์ไทย คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา โดยวิธีการเลือกเฉพาะแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และอาศัยสูตรการกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่จะดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงสำรวจจากจำนวนของพระสงฆ์และบุคลากรที่ปฏิบัติงาน ในเขตเทศบาลนคร

เชียงใหม่ จำนวนทั้งสิ้น 1,442 (อ้างอิงข้อมูลจากสถิติของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ ปี2563) โดยใช้สูตรคำนวณ ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมของ Taro Yamane และกำหนดขอบเขตความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 สามารถคำนวณหากลุ่มตัวอย่างได้ จำนวน 313 รูป

$$\begin{aligned} \text{คำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่าง คือ } n &= \frac{N}{1+Ne} \\ \text{สามารถคำนวณได้ดังนี้ } n &= \frac{1,442}{1+1,442 (0.0025)} \\ n &= 313 \end{aligned}$$

ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ประชากรกลุ่มเป้าหมายที่เป็นประชาชนในพื้นที่ 1,442 คน ได้จำนวน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา จำนวน 313 รูป

1. ประชากร การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ คณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

2. กลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างของประชากร พระสงฆ์ระดับ พระสังฆาธิการ อาทิจำอวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส เลขานุการ และบุคลากรที่ปฏิบัติงานในเขตพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) พระสงฆ์ระดับ พระสังฆาธิการ อาทิจำอวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส เลขานุการ และบุคลากรที่ปฏิบัติงานในเขตพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่

3.2.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษา จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 รูป/คน โดยผู้วิจัยกำหนดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ประกอบด้วย พระสงฆ์นักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ลุ่มแม่น้ำโขง อาทิจำอวาส ผู้บริหารปกครองคณะสงฆ์ พระสงฆ์นักพัฒนา และพระสงฆ์นักเผยแผ่ที่มีชื่อเสียงของจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 10 รูป/คน

3.3 ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

3.3.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) คือ ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากแหล่งข้อมูลเบื้องต้นเป็นข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่จริงและเป็นข้อมูลที่เกิดจากคำถามในการวิจัย แบ่งเป็นขั้นตอนของการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งคณะผู้วิจัยรวบรวมคำตอบจากการสัมภาษณ์การสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ และขั้นตอนการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ลุ่มแม่น้ำโขง

3.3.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ ข้อมูลที่คณะผู้วิจัยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องจากเอกสารหลักฐานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวบรวมข้อมูลจากเว็บไซต์และเอกสารจากแหล่ง

ต่าง ๆ ได้แก่ หลักการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ซึ่งเนื้อหาข้อมูลมีรายละเอียดเกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาสู่แม่น้ำโขง เพื่อนำข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ในการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่แม่น้ำโขง ต่อไป

3.4 เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้เครื่องมือวิจัย 2 แบบ คือ เครื่องมือเชิงปริมาณ (Quantitative Research) แบบสอบถามสำหรับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา และเครื่องมือเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้แก่ แบบสัมภาษณ์สำหรับกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

3.4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

1. แบบสอบถามเพื่อสำรวจกิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่แม่น้ำโขง แบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นลักษณะคำถามปลายปิด (Closed-ended questions) ใช้ข้อคำถามแบบให้เลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับความพึงพอใจการศึกษากิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่แม่น้ำโขง คำถามปลายปิด (Closed-ended questions) ใช้ข้อคำถามแบบให้เลือกตอบ (Check List) โดยมี 5 ระดับได้แก่ ระดับ 5 หมายถึงมากที่สุด ระดับ 4 หมายถึงมาก ระดับ 3 หมายถึงปานกลาง ระดับ 2 หมายถึงน้อย ระดับ 1 หมายถึงน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่แม่น้ำโขง เป็นลักษณะคำถามปลายเปิด (Opened-ended questions) เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามมีส่วนร่วม และมีอิสระในการแสดงความคิดเห็น

3.4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ข้อมูลสำคัญ โดยแบ่งข้อคำถามออกเป็น 4 ตอน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ใช้ข้อคำถามที่เป็น ลักษณะปลายเปิด (Opened-ended questions) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องสมบูรณ์

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับกิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่แม่น้ำโขงเปิด (Opened-ended questions)

ตอนที่ 3 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่แม่น้ำโขงโดยใช้ข้อคำถามที่เป็นลักษณะปลายเปิด

(Opened-ended questions) เพื่อให้ผู้ข้อมูลสำคัญสามารถให้ข้อมูลได้อย่าง เป็นอิสระ ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาหมู่บ้านอย่างไรโดยใช้ข้อ คำถามที่เป็นลักษณะปลายเปิด (Opened-ended questions)

3.5 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.5.1 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเชิงปริมาณ

1. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ในการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือวิจัยโดยอาศัยกรอบแนวคิดกระบวนการทฤษฎี และ ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการ ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1.1 ทำการศึกษาค้นคว้า เอกสาร หนังสือ วรรณกรรมงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2 นำข้อมูลที่ได้มารวบรวมประเมินผลร่วมกับผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม มาทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ตามประเด็นต่าง ๆ และสรุปผล

1.3 สร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมผล ได้เป็นข้อคำถามสำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อกำหนดขอบเขตและเนื้อหาของคำถามให้ครอบคลุมเนื้อหาวัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิดของงานวิจัยที่กำหนดไว้โดยเน้นให้มีลักษณะที่ผู้ตอบแบบสอบถามสามารถตอบตามข้อเท็จจริง

2. ขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อประเมินความเหมาะสมของข้อคำถาม ตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านโครงสร้างและเนื้อหา (Construct and Content Validity) และพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย แล้วจึงจะนำมาวิเคราะห์ด้วยดัชนี IOC (Index of item Objective Congruence) เพื่อให้ได้ข้อคำถามมีความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหาชัดเจน รายงานของผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ที่ทำการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

2.1 พระมหาวิรัชศักดิ์ สุรเมธี ผศ.ดร ตรวจสอบด้านเนื้อหา

2.2 ผศ.ดร. โพน นามณี ตรวจสอบด้านระเบียบวิธีวิจัย

2.3 พระมหาสุกุล มหาวิโร ผศ.ดร ตรวจสอบด้านการพัฒนาเครือข่าย

นำแบบสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญ วิเคราะห์หาค่าดัชนีความเหมาะสมของข้อคำถาม กับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหา (IOC) ตามสูตรดังนี้

$$\text{สูตร IOC} = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความเหมาะสมระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

$\sum R$ แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ

N = แทนจำนวนผู้เชี่ยวชาญ

โดยที่ + 1 = แนใจว่าเหมาะสม

0 = ไม่แนใจ

- 1 = แนใจว่าไม่เหมาะสม

นำเครื่องมือที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มนักเผยแผ่ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบว่ามีคำถามข้อใดที่ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความสงสัยหรือไม่เข้าใจ แล้วนำมาปรับปรุงให้ได้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยที่มี คุณภาพ แล้วนำผลการตอบแบบสอบถามไปหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.81

3.5.2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเชิงคุณภาพ

ในการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์ ดังนี้

1. เป็นการสร้างแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด เรื่องการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาหมู่บ้านน้ำโขง โดยคณะผู้วิจัยอาศัยหลักการสร้างแบบสัมภาษณ์จากแหล่งข้อมูลด้าน เอกสารและข้อมูลจากการแบบสอบถามเพื่อที่จะนำไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 25 คน

2. การตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสัมภาษณ์ที่ได้สร้างในขั้นที่ 2 นี้ คณะผู้วิจัย ใช้วิธีตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงพินิจ (face validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน ตรวจสอบแบบ สัมภาษณ์ปรับปรุงแก้ไขสำนวนภาษา ตัดทอนเพิ่มเติมสำนวนภาษาในแต่ละประเด็น เพื่อนำไปสร้างรูปแบบการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาหมู่บ้านน้ำโขงต่อไป

3. การตรวจสอบและประเมินรูปแบบ คณะผู้วิจัยตรวจสอบร่างรูปแบบการพัฒนา โดยการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 15 คน พร้อมแบบประเมินผล รูปแบบที่สร้างขึ้นตามกรอบการวิจัย เพื่อขอความคิดเห็นในการประเมินและตรวจสอบความ เหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาหมู่บ้านน้ำโขงรวมถึง แนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาที่ร่างขึ้นต่อไป

4. การปรับปรุงและเสนอรูปแบบการพัฒนา ผู้วิจัยปรับปรุงตามความเห็นและ ข้อเสนอแนะจากการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อนำไปจัดทำข้อเสนอกลไกการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาหมู่บ้านน้ำโขง โดยการสังเคราะห์และสรุป

ผลการวิจัยและข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ จากนั้นปรับปรุงและจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

3.5.3 การพิจารณาเพื่อรับรองจริยธรรมการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้ส่งเครื่องมือการวิจัยเพื่อให้คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยตรวจพิจารณา โดยคณะกรรมการได้ตรวจสอบเรียบร้อยแล้วพิจารณาเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้ และออกใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย เพื่อนำไปใช้ในการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนต่อไป

3.6 ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยดำเนินการในรูปแบบการวิจัยผสมผสานวิธี ซึ่งใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธีเพื่อให้ได้ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยแบ่ง ออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่

1. ข้อมูลเชิงปริมาณ

การเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น นักวิจัยลงพื้นที่ภาคสนาม และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ได้แก่ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลด้วยตนเอง ตลอดจนถึงนักศึกษาระดับมหาบัณฑิตของคณะศาสนาและปรัชญา จำนวน 5 ท่าน ในการแจกแบบสอบถาม 85 ชุด โดยมีหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลจากผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

2. ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การวิจัยภาคสนาม (Field Research) ผู้วิจัยลงภาคสนามเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีการจัดทำหนังสือขออนุญาตจากผู้บริหารโครงการวิจัย ลงเก็บข้อมูลติดต่อประสานขอความร่วมมือนัดสัมภาษณ์เชิงลึก ลงพื้นที่ที่มีการบูรณาการความร่วมมือด้านวิชาการระหว่าง 2 สถาบันการศึกษาของพระสงฆ์ไทย คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา กับพระสงฆ์ระดับ พระสังฆาธิการ อาทิ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส เลขานุการ และบุคลากรที่ปฏิบัติงานในเขตพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่ โดยการนัดพบประชุม และทำการเก็บข้อมูลด้วยการบันทึกเสียงและการจดบันทึกข้อมูล

3.7 การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผล

3.7.1 การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

คณะผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอด้วยตาราง และอธิบายเพิ่มเติม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) นำข้อมูลจากแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม นำมาแจกแจงความถี่ (Frequency) เป็นรายชื่อ ใช้วิเคราะห์คำนวณหาค่าร้อยละ (Percentage) และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

2) นำข้อมูลจากแบบสอบถามกิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาหมู่บ้านน้ำโจง ซึ่งเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มาตรวจให้คะแนนตาม เกณฑ์น้ำหนัก 5 ระดับจากนั้นนำไปบันทึกและวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำผลการวิเคราะห์ที่ได้มาแปลความหมายรายข้อ รายด้าน และความหมายในภาพรวม การแปล ผลค่าเฉลี่ยตามหลักเกณฑ์ ของช่วงระดับคะแนน (Class Interval) (บุญชุม ศรีสะอาด, 2545: 103)

5 ระดับ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 - 5.00 หมายถึงอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 - 4.49 หมายถึงอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 - 3.49 หมายถึงอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 - 2.49 หมายถึงอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.49 หมายถึงอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. นำข้อมูลจากการจัดกิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาหมู่บ้านน้ำโจง มาวิเคราะห์เพื่อศึกษาความแตกต่างของคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบทำกิจกรรม (Pre-test) และหลังทำกิจกรรม (Post-test) โดยใช้สถิติ t-test (Dependent Sample T-Test)

3.7.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

คณะผู้วิจัยได้ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม นำมาวิเคราะห์ข้อคำถามปลายเปิดด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) หลังจากนั้นได้ดำเนินการสังเคราะห์แล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ทั้งนี้ เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จึงต้องมีการจัดระเบียบโครงสร้างและหาความหมายของข้อมูลที่รวบรวมมา เป็นการค้นหาข้อความทั่วไปที่จะบอก ความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ แล้วนำผลมาวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ และใช้วิธีวิเคราะห์ ข้อมูลส่วนแรกเชิงบรรยาย (Descriptive) ส่วนที่สองคือการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่ง เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายเช่นกัน ดังนั้น เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลตามวิธีการและเครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูลตามที่ได้กล่าว มาแล้วนั้น คณะผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้มาเรียบเรียงเพื่อบูรณาการและหาความสัมพันธ์ของ ปรากฏการณ์ต่าง ๆ จากข้อมูลการสัมภาษณ์เจาะลึกและเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ โดยในส่วนของเตรียมการวิเคราะห์ข้อมูลได้ทำการจัดระเบียบของข้อมูล เพื่อให้เกิดความสะดวก ในการนำมาวิเคราะห์ จากนั้นนำข้อมูลมาประมวลผลนำเสนอเป็นข้อค้นพบ เพื่อนำไปสู่การหาข้อสรุป การตีความ และการตรวจสอบความถูกต้องแม่นยำของผลการวิจัยต่อไป

3.8 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาหมู่บ้านโขงสถิติที่ใช้ ได้แก่

1. สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) เป็นสถิติที่นำมาใช้บรรยายคุณลักษณะของข้อมูล queเก็บรวบรวมมาจากกลุ่มตัวอย่างที่นำมาศึกษา ได้แก่

1. ร้อยละ (Percentage) ใช้สูตร P ของบุญชม ศรีสะอาด (2545, หน้า 104)

$$P = \frac{f}{N} \times 100$$

สูตร
เมื่อ

P แทน ร้อยละ
 f แทน ความถี่ที่ต้องการแปลงให้เป็นร้อยละ
 N แทน จำนวนความถี่ทั้งหมด

2) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) ของคะแนน โดยใช้สูตรของ บุญชม ศรีสะอาด (2545)

$$S.D. = \sqrt{\frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

สูตร
เมื่อ

$S.D.$ แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 X^2 แทน คะแนน
 N แทน จำนวนกลุ่มเป้าหมาย
 $\sum$ แทน ผลรวม

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาหมู่บ้านน้ำโจง” คณะผู้วิจัยได้วางกรอบและแนวทางการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ทั้งวิจัยเชิงปริมาณและวิจัยเชิงคุณภาพ ได้ผลการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 กิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาหมู่บ้านน้ำโจง

ตอนที่ 2 แนวทางการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาหมู่บ้านน้ำโจง

ตอนที่ 3 กลไกการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาหมู่บ้านน้ำโจง

ตอนที่ 1 กิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาหมู่บ้านน้ำโจง

โดยผลการศึกษาแบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ส่วนที่ 2 การศึกษากิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาหมู่บ้านน้ำโจง

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับตอบแบบสอบถามโดยใช้การวิเคราะห์หาค่าร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยายผลปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 จำนวนค่าร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของการวิเคราะห์กิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา กลุ่มแม่น้ำโขง จำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
20-30 ปี	67	21.4
31-40 ปี	135	43.1
41-50 ปี	51	16.3
51-60	44	14.1
60 ปีขึ้นไป	16	5.1
รวม	313	100.0

จากตาราง 4.1 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 31-40 ปี จำนวน 135 รูป คิดเป็นร้อยละ 43.0 รองลงมาคืออายุ 20-30 ปีขึ้นไป จำนวน 67 รูป คิดเป็นร้อยละ 21.3 และน้อยที่สุดคืออายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 16 รูป คิดเป็นร้อยละ 5.1

ตารางที่ 4.2 จำนวนค่าร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของการวิเคราะห์กิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา กลุ่มแม่น้ำโขง จำแนกตามพรรษา

พรรษา	จำนวน	ร้อยละ
3-5 พรรษา	12	3.8
6-10 พรรษา	24	7.7
11-15 พรรษา	60	19.2
16-20 พรรษา	48	15.3
21-25 พรรษา	62	19.8
26-30 พรรษา	43	13.7
31-35 พรรษา	41	13.1
36 พรรษาขึ้นไป	23	7.3
รวม	313	100.0

จากตาราง 4.2 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีพรรษาอยู่ที่ 21-25 พรรษา จำนวน 62 รูป คิดเป็นร้อยละ 19.7 รองลงมาคือ 11-15 พรรษา จำนวน 60 รูป คิดเป็นร้อยละ 19.1 และน้อยที่สุดคือ 3-5 พรรษา จำนวน 12 รูป คิดเป็นร้อยละ 3.8

ตารางที่ 4.3 จำนวนค่าร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของการวิเคราะห์กิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา
กลุ่มแม่น้ำโขง จำแนกตามการศึกษา

การศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ประถมศึกษา	46	14.7
มัธยมศึกษา	82	26.2
อาชีวศึกษา/อนุปริญญา	20	6.4
ปริญญาตรี	132	42.2
ปริญญาโท	28	8.9
ปริญญาเอก	5	1.6
รวม	313	100.0

จากตาราง 4.3 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี จำนวน 132 รูป คิดเป็นร้อยละ 42.2 รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษา จำนวน 82 รูป คิดเป็นร้อยละ 26.2 และน้อยที่สุดคือ ปริญญาเอก จำนวน 5 รูป คิดเป็นร้อยละ 1.6

ตารางที่ 4.4 จำนวนค่าร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของการวิเคราะห์กิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา
กลุ่มแม่น้ำโขง จำแนกตามพระปริยัติธรรม

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	จำนวน	ร้อยละ
นักธรรมชั้นตรี	39	12.5
นักธรรมชั้นโท	51	16.3
นักธรรมชั้นเอก	223	71.2
รวม	313	100.0

จากตาราง 4.4 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ศึกษาพระปริยัติธรรม นักธรรมชั้นเอกมากที่สุด จำนวน 223 รูป คิดเป็นร้อยละ 71.1 และน้อยที่สุดคือ นักธรรมชั้นตรีจำนวน 39 รูป คิดเป็นร้อยละ 12.5

ตารางที่ 4.5 จำนวนค่าร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของการวิเคราะห์กิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา
กลุ่มแม่น้ำโขง จำแนกตามพระปริยัติธรรมบาลี

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	จำนวน	ร้อยละ
เปรียญธรรม 1-2 ประโยค	36	11.5
เปรียญธรรม 3 ประโยค	81	25.9
เปรียญธรรม 4-5 ประโยค	115	36.7
เปรียญธรรม 6-7 ประโยค	18	5.8
เปรียญธรรม 8-9 ประโยค	9	2.9
ไม่ได้ศึกษาเปรียญธรรม	54	17.3
รวม	313	100.0

จากตาราง 4.5 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ศึกษาพระปริยัติธรรมบาลี เปรียญธรรม 4-5 ประโยคมากที่สุดจำนวน 115 รูป คิดเป็นร้อยละ 36.7 รองลงมาคือ เปรียญธรรม 3 ประโยค จำนวน 81 รูป คิดเป็นร้อยละ 25.9 และน้อยที่สุดคือ เปรียญธรรม 8-9 ประโยค จำนวน 9 รูป คิดเป็นร้อยละ 2.9

ตารางที่ 4.6 จำนวนค่าร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของการวิเคราะห์กิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา
กลุ่มแม่น้ำโขง จำแนกตามตำแหน่งการปกครอง

ตำแหน่งการปกครอง	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีตำแหน่ง	110	35.1
เลขานุการฯ	32	10.2
ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	32	10.2
รองเจ้าอาวาส	16	5.1
เจ้าอาวาส	46	14.7
รองเจ้าคณะตำบล	31	9.9
เจ้าคณะตำบล	16	5.1
รองเจ้าคณะอำเภอ	15	4.8
เจ้าคณะอำเภอ	15	4.8
รวม	313	100.0

จากตาราง 4.4 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งการปกครองมากที่สุด จำนวน 110 รูป คิดเป็นร้อยละ 35.0 รองลงมาคือตำแหน่งเจ้าอาวาส จำนวน 46 รูป คิดเป็นร้อยละ 10.2 และน้อยที่สุดคือตำแหน่ง เจ้าคณะอำเภอและรองเจ้าคณะอำเภอ จำนวน 15 รูป คิดเป็นร้อยละ 4.8

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของการวิเคราะห์กิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา กลุ่มแม่น้ำโขง โดยใช้การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยายผลปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.7 จำนวนค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ผลการวิเคราะห์กิจกรรม และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา กลุ่มแม่น้ำโขง

โดยมีเกณฑ์การแบ่งช่วงคะแนนค่าเฉลี่ย เกณฑ์การแบ่งช่วงคะแนนค่าเฉลี่ยได้กำหนด เกณฑ์ประเมินไว้ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึงระดับความพึงพอใจ/ความรู้ความเข้าใจในระดับดีมาก

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง ระดับความพึงพอใจ/ความรู้ความเข้าใจในระดับดี

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึงระดับความพึงพอใจ/ความรู้ความเข้าใจในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึงระดับความพึงพอใจระดับ/ความรู้ความเข้าใจในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึงระดับความพึงพอใจ/ความรู้ความเข้าใจในระดับน้อยที่สุด

ที่	การพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของ พระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา กลุ่มแม่น้ำ โขง	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
กิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนัก เผยแผ่พระพุทธศาสนา กลุ่มแม่น้ำโขง				
1	องค์กรมีการเชื่อมโยงเพื่อสร้างเครือข่ายและเกิด ความร่วมมือระหว่างเครือข่าย	3.67	0.69	ระดับดี
2	เครือข่ายมีโครงสร้างเครือข่ายที่ชัดเจน	3.86	0.62	ระดับดี
3	เครือข่ายมีการตกลงเรื่องการจัดการเครือข่าย กำหนดกิจกรรม บทบาท และเรียนรู้ร่วมกัน	3.52	0.64	ระดับดี
4	เครือข่ายมีการทำการจัดแผนที่หรือแผนผังของ เครือข่ายร่วมกัน	3.68	0.68	ระดับดี
5	เครือข่ายมีการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ ขอความช่วยเหลือและแผนการทำงานร่วมกัน	3.69	0.68	ระดับดี

ที่	การพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของ พระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาหมู่บ้าน โขง	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
6	เครือข่ายมีการสนับสนุนเกื้อกูลกันและกัน	3.67	0.69	ระดับดี
7	เครือข่ายเป็นเวทีสร้างสรรค์และพัฒนาความรู้ใหม่ ๆ	3.67	0.69	ระดับดี
8	เครือข่ายเป็นเวทีกลางในการประสานงานร่วมกัน	3.70	0.70	ระดับดี
9	เครือข่ายมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลและแชร์ข้อมูลเพื่อ ก่อให้เกิดการพัฒนา	3.68	0.68	ระดับดี
10	เครือข่ายมีการแบ่งปันการใช้ทรัพยากรร่วมกัน	3.68	0.68	ระดับดี
11	เครือข่ายมีการจัดกิจกรรมเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ ระหว่างกัน	3.69	0.68	ระดับดี
12	เครือข่ายมีลงนามในร่วมกัน	3.70	0.69	ระดับดี
13	มีการประชุมแนวทางการแลกเปลี่ยนกัน	3.69	0.68	ระดับดี
14	เครือข่ายมีการจัดเสวนาร่วมกัน	3.72	0.68	ระดับดี
15	เครือข่ายมีการสัมมนากลุ่มย่อยและการนำเสนอ บทความทางวิชาการและผลงานวิจัยเกี่ยวกับ พระพุทธศาสนา การศึกษา ศิลปะและวัฒนธรรม	3.66	0.71	ระดับดี
16	เครือข่ายมีการนำเสนองานบริการวิชาการ งานวิจัย ทางพระพุทธศาสนา การศึกษา ศิลปะและ วัฒนธรรมร่วมกัน	3.70	0.68	ระดับดี
17	เครือข่ายมีการจัดนิทรรศการผลงานร่วมกัน	3.66	0.70	ระดับดี
18	เครือข่ายมีการขยายผลเมื่อผลงานรูปธรรมของ เครือข่ายปรากฏชัดเจน	3.73	0.70	ระดับดี

ที่	การพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของ พระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ลุ่มแม่น้ำโขง	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
19	เครือข่ายมีการสร้างแนวร่วมของสมาชิก เครือข่าย ให้กว้างขวางและการตั้งปัจเจกบุคคลกลุ่ม องค์การที่ มีคุณสมบัติเหมาะสมเข้าเป็นสมาชิก	3.68	0.68	ระดับดี
20	เครือข่ายมีการจัดหาทรัพยากรสนับสนุนอย่าง เพียงพอ	3.45	0.67	ระดับพอใช้
ผลรวม		3.67	0.61	ระดับดี

จากตารางที่ 4.7 จำนวนค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ผลการวิเคราะห์
กิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่
พระพุทธศาสนา ลุ่มแม่น้ำโขง พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบสอบถามอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ยอยู่
ที่ 3.67 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.61

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะต่อกิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายและสร้าง ความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ลุ่มแม่น้ำโขง

จากการตอบแบบสอบถามพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. เครือข่ายควรมีการจัดสัมมนาและอบรมเพื่อก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างเครือข่าย
พระนักเผยแผ่พุทธศาสนา
2. เครือข่ายควรมีการแลกเปลี่ยนความรู้ในแต่ละภาค และต่างประเทศ
3. ควรสร้างเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ลุ่ม
แม่น้ำโขงให้มากยิ่งขึ้น
4. เครือข่ายควรมีศูนย์การประสานงานที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายและสามารถติดต่อหรือ
ประสานงานระหว่างเครือข่ายที่สะดวกและง่ายยิ่งขึ้น
5. ควรมีการสนับสนุนงบประมาณในการสร้างเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์
พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ลุ่มแม่น้ำโขงให้เพียงพอยิ่งขึ้น

ตอนที่ 2 แนวทางการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระนักเผยแผ่ พระพุทธศาสนาในลุ่มแม่น้ำโขง

จากการศึกษาวิจัย พบว่า แนวทางการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาในลุ่มแม่น้ำโขง ถือว่ามีความสำคัญต่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขง ไทย ลาว เวียดนาม กัมพูชา เวียดนาม และจีน นับถือศาสนาพุทธ อีกทั้งยังมีพรมแดนประเทศเชื่อมติดกันจึงมีวิถีชีวิตด้านภาษาคลายกันบทบาทพระพุทธศาสนากับการเสริมสร้างสันติภาพนั้น ต้องนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันถึงจะส่งผลให้เกิดสันติภาพในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนได้ เนื่องจากศาสนาถูกจัดอยู่ในเสาหลักเรื่องประชาคมทางสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนด้วย นอกจากนี้ประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขง ไทย ลาว เวียดนาม และจีน นับถือศาสนาพุทธ อีกทั้งยังมีพรมแดนประเทศเชื่อมติดกันจึงมีวิถีชีวิตด้านภาษาคลายกัน สร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเขตลุ่มน้ำโขง พระสงฆ์ในประเทศเขตลุ่มน้ำโขง จะต้องสร้างองค์ความรู้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาร่วมกัน โดยใช้หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นแกนหลักในการสร้างมิติทางการเผยแผ่รูปแบบใหม่ร่วมกัน เพื่อให้หลักธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาแพร่หลายออกไปในทุกสารทิศมีผู้ศรัทธาเลื่อมใส เคารพ ยำเกรง ในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ โดยยึดหลักประโยชน์และความสุขของประชาชนเป็นสำคัญ

สอดคล้องกับการให้ข้อมูลของพระสงฆ์นักเผยแผ่ลุ่มน้ำโขงไว้ว่า “เสริมกิจกรรมของเครือข่าย 1 ก็คือเราได้มาประสานงานกันเหมือนกับว่าเราได้นิมนต์พระทางฝั่งนี้ในบางครั้งเขาก็นิมนต์เราไปออกในหัวข้อที่เขาได้ประเด็นครับ ทำให้เราได้มาเชื่อมกันและทำให้เรามีเครือข่ายที่กว้างขวางมากขึ้นแล้วก็มีแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันเพราะว่าแต่ก่อนเราไม่ได้มีแพลตฟอร์มที่จะสนทนาธรรมออนไลน์ทางไกล แต่ก่อนก็มีชุมแล้วก็เป็นเพียงการพูดคุยกันในห้อง แต่อันนี้เราทำให้เป็นออนไลน์ที่เผยแผ่ได้แบบนี้เป็นต้นครับ” ซึ่งแนวทางการพัฒนาเครือข่ายการบริหารงานของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาในลุ่มแม่น้ำโขงมีกระบวนการพัฒนาเครือข่ายการบริหารงานด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่ 1. หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการบริหารการพัฒนาเครือข่าย 2. แนวทางการจัดการเครือข่าย 3. องค์ประกอบการพัฒนาเครือข่าย ดังนี้

1. หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการบริหารการพัฒนาเครือข่าย ใช้หลักอปริหานิยธรรม อปริหานิยธรรม 7 ธรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม แต่เป็นธรรมเพื่อความเจริญ กล่าวคือ ถ้าบุคคลปฏิบัติตามอปริหานิยธรรม บุคคลนั้น จะมีแต่ความเจริญความก้าวหน้าในชีวิต ไม่มีความเสื่อมความเสียหายอันเป็นอุปการะมากสำหรับผู้ปฏิบัติ ผู้บริหาร หมู่ชน และคนในสังคมหลักอปริหานิยธรรม ประกอบด้วย 1. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ 2. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่สงฆ์จะต้องทำ ข้อนี้แปลอีกอย่างว่า พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันลุกขึ้นจัดการแก้ไข สิ่งเสียหาย เหตุไม่งาม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่สงฆ์จะต้องทำ

3. ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ลบล้างสิ่งที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลายตามที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ 4. ภิกษุเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปริณายก เคารพนับถือภิกษุเหล่านั้นเห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง 5. ไม่ลู่อ่านาจนตัมหาคือความอยากที่เกิดขึ้น 6. ยินดีในเสนาสนะป่า 7. ตั้งสติระลึกรู้ไว้ในใจว่า เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้มีศีลงาม ซึ่งยังไม่มา ขอให้มา ที่มาแล้ว ขอให้อยู่ผาสุกธรรม 7 อย่างนี้ ตั้งอยู่ในผู้ใด ผู้นั้นย่อมไม่มีความเสื่อมเลย มีแต่ความเจริญฝ่ายเดียว

2. แนวทางการจัดการเครือข่าย การจัดการเครือข่ายสามารถเชื่อมโยงคนที่อยู่ในระดับต่างกัน มีวิธีการทำงาน การจัดองค์กร และมีภูมิหลังต่างกันไปที่ไม่มีโอกาสติดต่อกัน เข้าด้วยกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลให้เกิดความเข้าใจกันมากขึ้นนำไปสู่การทำงานร่วมกันเพื่อประโยชน์ของทุกฝ่าย ประกอบด้วย 1. การแสวงหาจุดหมายร่วมกัน (Purpose) หมายถึง เจตนารมณ์ 2. การกำหนดความเชื่อพื้นฐานร่วมกัน (Principle) หมายถึง ธรรมนูญ 3. การกำหนดความสามารถที่ต้องมีร่วมกัน (Capability) หมายถึง สมรรถนะ 4. การกำหนดบทบาทของแต่ละฝ่าย และความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน ความรับผิดชอบต่อกัน (Concept) หมายถึง มโนทัศน์ 5. การกำหนดกฎ ระเบียบที่ยึดโยงความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน (Structure) หมายถึง โครงสร้าง 6. การกำหนดโครงการ กิจกรรมที่ควรทำร่วมกัน (Practice) หมายถึง กิจวัตรกิจกรรม

3. องค์ประกอบการพัฒนาเครือข่าย การพัฒนาเครือข่ายต้องไม่ใช้การสร้างระบบติดต่อกับการเผยแพร่ข่าวสารแบบทางเดียว เช่นการส่งจดหมายข่าวไปให้สมาชิกตามรายชื่อ แต่จะต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันด้วยองค์ประกอบที่สำคัญที่เครือข่ายต้องมี ประกอบด้วย

3.1 มีการรับรู้ที่เหมือนกัน (Common perception) คือ รู้เท่าคณะสงฆ์ต้องมีความรู้สึกนึกคิดและการรับรู้เหมือนกันถึงเหตุผลในการเข้ามาร่วมกันเป็นเครือข่าย เช่น มีความเข้าใจในตัวปัญหาและมีจิตสำนึกในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ประสบกับปัญหาอย่างเดียวกันหรือต้องการความช่วยเหลือในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งจะส่งผลให้สมาชิกของเครือข่ายเกิดความรู้สึกผูกพันในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาหรือลดความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น

3.2 มีมุมมองที่เหมือนกัน (Perspective) คือ มองกว้าง การมีมุมมองที่เหมือนกัน ถือเป็นหัวใจของเครือข่ายที่ทำให้เครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง เพราะถ้าเริ่มต้นด้วยการมีมุมมองหรือแนวคิดที่ไม่เหมือนกันแล้ว จะประสานงานและขอความร่วมมือยาก เพราะแต่ละคนจะติดอยู่ในกรอบความคิดของตัวเอง มองปัญหาหรือความต้องการไปคนละทิศละทาง แต่ทั้งนี้ มิได้หมายความว่าสมาชิกของเครือข่ายจะมีความเห็นที่ต่างกันไม่ได้ เพราะมุมมองที่แตกต่างกันช่วยให้เกิดการ สร้างสรรค์ในการทำงาน แต่ความต่างต่างนั้นต้องอยู่ในส่วนของกระบวนการ (process) ภายใต้การรับรู้ถึง ปัญหาที่สมาชิกทุกคนยอมรับแล้ว มิฉะนั้นความเห็นที่ต่างกันจะนำไปสู่ความแตกแยกและแตกหักในที่สุด

3.3 การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Common vision) คือ เห็นไกล วิสัยทัศน์ร่วมกัน หมายถึงการที่คณะสงฆ์มองเห็นจุดมุ่งหมายในอนาคตที่เป็นภาพเดียวกันมี การรับรู้และเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน และมีเป้าหมายที่จะเดินทางไปด้วยกัน การมีวิสัยทัศน์ร่วมกันจะทำให้ กระบวนการขับเคลื่อนเกิดพลัง

มีความเป็นเอกภาพ และช่วยผ่อนคลายความขัดแย้งอันเนื่องมาจากความ คิดเห็นที่แตกต่างกัน ในทางตรงกันข้าม ถ้าวิสัยทัศน์หรือเป้าหมายของคณะสงฆ์บางกลุ่มขัดแย้งกับวิสัยทัศน์ หรือเป้าหมาย ของเครือข่าย พฤติกรรมของคณะสงฆ์กลุ่มนั้นก็จะเริ่มแตกต่างจากแนวปฏิบัติที่คณะสงฆ์ เครือข่าย กระทำร่วมกัน ดังนั้น แม้ว่าจะต้องเสียเวลามากกับความพยายามในการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน แต่ก็ จำเป็นจะต้องทำให้เกิดขึ้น หรือถ้าคณะสงฆ์มีวิสัยทัศน์ส่วนตัวอยู่แล้วก็ต้องปรับให้สอดคล้องกับ วิสัยทัศน์ของ เครือข่ายให้มากที่สุดแม้จะไม่ซ้อนทับกันแนบสนิทจนเป็นภาพเดียวกัน แต่อย่างน้อยก็ ควรสอดคล้องไปในทิศทาง เดียวกัน

3.4 มีความสนใจหรือผลประโยชน์ร่วมกัน (Mutual interests/benefits) คือ ร่วมรับผล คำว่า ผลประโยชน์ในที่นี้ ครอบคลุมทั้งผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงินและผลประโยชน์ไม่ใช่ตัว เงิน ถ้าการ เข้าร่วมในเครือข่ายสามารถตอบสนองต่อความต้องการของส่วนตัวหรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน ก็จะเป็นแรงจูงใจให้เข้ามามีส่วนร่วมในเครือข่ายมากขึ้น ดังนั้น ในการที่จะดึงใครสักคนเข้ามามีส่วนร่วม ในการ ดำเนินงานของเครือข่าย จำเป็นต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ที่เขาจะได้รับจากการเข้าร่วม ถ้าจะ ให้ดีต้องพิจารณา ล่วงหน้าก่อนที่เขาจะร้องขอ ลักษณะของผลประโยชน์ที่สมาชิกแต่ละคนจะได้รับ อาจแตกต่างกัน แต่ควรต้อง ให้ทุกคนและต้องเพียงพอที่จะเป็นแรงจูงใจให้เขาเข้ามามีส่วนร่วมในทาง ปฏิบัติได้จริง ไม่ใช่เป็นเข้ามาเป็นเพียงไม้ ประดับเนื่องจากมีตำแหน่งในเครือข่าย แต่ไม่ได้ร่วมปฏิบัติ ภาระกิจ เมื่อใดก็ตามที่สมาชิกเห็นว่าเขาเสีย ประโยชน์มากกว่าได้ หรือเมื่อเขาได้ในสิ่งที่ต้องการ เพียงพอแล้ว สมาชิกเหล่านั้นก็จะออกจากเครือข่ายไปในที่สุด

3.5 การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่าย (Stakeholders Participation) คือ ร่วมมือ ร่วมใจ การมีส่วนร่วมของสมาชิกในเครือข่าย เป็นกระบวนการที่สำคัญมากในการพัฒนาความ เข้มแข็งของเครือข่าย เป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือกระทำ อย่าง เข้มแข็ง ดังนั้น สถานะของสมาชิกในเครือข่ายควรมีความเท่าเทียมกัน ทุกคนอยู่ในฐานะ หุ่นส่วน (partner) ของเครือข่าย เป็นความสัมพันธ์ในแนวราบ (horizontal relationship) คือ ความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อน มากกว่า ความสัมพันธ์ในแนวตั้ง (vertical relationship) ในลักษณะ เจ้านายลูกน้อง ซึ่งบางครั้งก็ทำได้ยากในทาง ปฏิบัติเพราะต้องเปลี่ยนกรอบความคิดของสมาชิกใน เครือข่ายโดยการสร้างบริบทแวดล้อมอื่น ๆ เข้ามา ประกอบ แต่ถ้าทำได้จะสร้างความเข้มแข็งให้กับ เครือข่ายมาก

3.6 มีการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน (Complementary relationship) คือ ช่วยเหลือ องค์กรประกอบที่จะทำให้เครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง คือ การที่สมาชิกของเครือข่ายต่างก็ สร้าง ความเข้มแข็งให้กันและกัน โดยนำจุดแข็งของฝ่ายหนึ่งไปช่วยแก้ไขจุดอ่อนของอีกฝ่ายหนึ่ง แล้วทำให้ ได้ผลลัพธ์เพิ่มขึ้นในลักษณะพลังทวีคูณ มากกว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเมื่อต่างคนต่างอยู่

3.7 การเกี่ยวพันพึ่งพากัน (Interdependence) คือ เกี่ยวพัน องค์กรประกอบที่ทำให้ เครือข่ายดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกัน การที่สมาชิกเครือข่ายตก อยู่ในสภาวะจำกัดทั้งด้าน

ทรัพยากร ความรู้ เงินทุน กำลังคน ฯลฯ ไม่สามารถทำงานให้บรรลุเป้าหมายอย่าง สมบูรณ์ได้ด้วยตนเองโดยปราศจากเครือข่ายจำเป็นต้องพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในเครือข่าย การทำให้หุ้นส่วนของเครือข่ายยึดโยงกันอย่างเหนียวแน่น จำเป็นต้องทำให้หุ้นส่วนแต่ละคนรู้สึกว่าเขาเป็นส่วนคนใดคนหนึ่งออกไปจะทำให้เครือข่ายล้มลงได้ การดำรงอยู่ของหุ้นส่วนแต่ละคนจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการดำรง อยู่ของเครือข่าย การเกื้อหนุนพึ่งพากันในลักษณะนี้จะส่งผลให้สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันโดยอัตโนมัติ

3.8 มีปฏิสัมพันธ์ในเชิงแลกเปลี่ยน (Interaction) คือ แลกเปลี่ยน หากสมาชิกในเครือข่ายไม่มีการปฏิสัมพันธ์กันแล้วก็ไม่ต่างอะไรกับก้อนหินแต่ละก้อนที่ รวมกันอยู่ในกอง แต่ละก้อนก็อยู่ในกองอย่างเป็นอิสระ ดังนั้นสมาชิกในเครือข่ายต้องทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อ ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เช่น มีการติดต่อกันผ่านทาง การเขียน การพบปะพูดคุย การแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน หรือมีกิจกรรมประชุมสัมมนา ร่วมกัน โดยที่ผลของการปฏิสัมพันธ์นี้ต้องก่อให้เกิด การเปลี่ยนแปลงในเครือข่ายตามมาด้วย ลักษณะของปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกควรเป็นการแลกเปลี่ยนกัน (Reciprocal Exchange) มากกว่าที่จะเป็นผู้ให้หรือเป็นผู้รับฝ่ายเดียว (Unilateral Exchange) ยิ่งสมาชิกมีปฏิสัมพันธ์กันมากเท่าใดก็จะ เกิดความผูกพันระหว่างกันมากขึ้นเท่านั้น ทำให้การเชื่อมโยงแน่นแฟ้นมากขึ้น มีการเรียนรู้ระหว่างกันมากขึ้น สร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายมากขึ้น

ซึ่งสอดคล้องกับการให้ข้อมูลของพระสงฆ์นักเผยแผ่ลุ่มน้ำโขงไว้ว่า “ในส่วนของการทำงานร่วมกัน ทำให้เราได้เห็นถึงเรื่องของหลักธรรมที่เป็นเรื่องของ ความเมตตา การที่แต่ละรูปได้ลดอัตตาตัวตน บางท่านบางรูป เรามองภาพภายนอกเรามองท่านบนโซเชียลเรามองว่าท่านเป็นพระที่เข้าถึงยาก แต่ในส่วนของหลังบ้านที่เราได้ประสานงานได้คุยกับท่านคือแต่ละรูปแต่ละท่านก็เหมือนได้น้อมตัวเข้ามาพูดคุยแบบเป็นกันเองดังนั้นหลักธรรมที่เราได้ใช้มากที่สุดก็เป็นหลักธรรมที่ได้ลดอัตตาตัวตนของเราได้เห็นความเมตตากรุณาที่เสียสละเวลาจากการทำกิจต่าง ๆ มานั่งร่วมไลฟ์สดบรรยายธรรมให้ญาติโยมได้ฟังกันตรงนั้นครับ”

ดังนั้นแนวทางการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ลุ่มแม่น้ำโขงสามารถสรุปได้ว่า การบริหารงานด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่ 1) หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการบริหารการพัฒนาเครือข่าย อาทิเช่น หลักอปริหานิยธรรม 7 2) แนวทางการจัดการเครือข่าย 3) องค์ประกอบการพัฒนาเครือข่าย ได้แก่ 1. มีการรับรู้ที่เหมือนกัน 2. การมี มุมมองที่เหมือนกัน 3. การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน 4. มีความสนใจหรือผลประโยชน์ร่วมกัน 5. การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่าย 6. มีการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน 7. การเกื้อหนุนพึ่งพากัน 8. มีปฏิสัมพันธ์ในเชิงแลกเปลี่ยน

ตอนที่ 3 กลไกการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระนักเผยแผ่

พระพุทธศาสนา ลุ่มแม่น้ำโขง

จากการศึกษาวิจัย พบว่า กลไกการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ลุ่มแม่น้ำโขงนั้น ได้แก่ การประชุมแลกเปลี่ยนและทำกิจกรรมร่วมกันของเครือข่าย

ดังเช่น การให้ข้อมูลสัมภาษณ์ของพระสงฆ์นักเผยแผ่ลุ่มน้ำโขงไว้ว่า “ ในส่วนตัวของหลวงพี่ได้เข้ามาเริ่มทำงานเผยแผ่ที่เป็นในส่วนของออนไลน์ก็จะเป็นช่วงโควิด แต่ช่วงก่อนได้ทำของของฝ่ายต่างประเทศพระอยู่ที่ม้งค์แซท จะเป็นการสอนฝรั่งบรรยายแล้วก็นำไปปฏิบัติธรรม เมื่อโควิดเกิดขึ้นเราคิดว่าเราควรที่จะนำเอาธรรมะยังเข้าไปถึงผู้คนอยู่โดยเฉพาะเริ่มจากเพจม้งค์แซทก่อนเพราะเราก็คิดถึงชาวต่างชาติที่เคยมาแล้วก็ไม่ได้มาเมืองไทยก็มีการสนทนาธรรม เรานำเอาม้งค์แซทที่เราเคยทำมาสนทนาธรรมในหัวข้อต่าง ๆ เพื่อที่จะให้ชาวต่างชาติได้ฟังเรื่องราวของพระสงฆ์ พระพุทธศาสนา ประเพณีวัฒนธรรมบ้านเราอยู่ก็ทำเป็นหัวข้อต่าง ๆ จากนั้นก็คิดถึงการขยาย ภาษาลาว เป็นพระนิสิตลาว เราก็รวมพระสงฆ์ลาว เพราะว่าช่วงนั้นเป็นช่วงออนไลน์แล้วก็ดูว่าพระองค์ไหนมีศักยภาพในการเทศน์สอนหรือบรรยายธรรมที่เป็นเปรียญธรรม 9 ที่เคยจบจากประเทศไทยแล้วกลับไปลาวแล้วก็หาคอนเทคท่านและเชิญชวนท่านมาทำรายการหนึ่งโดยการสร้างเพจขึ้นมาเพจหนึ่งคือ เพจพระธรรมคำสอนที่เป็นภาษาลาว เราก็คงทำเป็นสัปดาห์แล้วก็มีหัวข้อที่หน้าสนใจมาทำสนทนาก็จะนำทักษะของเราแต่ละ เช่นทักษะในการออกแบบกราฟฟิคดีไซน์ทำโปสเตอร์ให้หน้าสนใจและโพสลงเพจก่อนเพื่อดึงดูดให้คนได้เข้ามาฟังก่อนครับ นี่ก็เป็นภาษาลาวที่รู้สึกที่เราได้ทำแล้วเราก็คงเหมือนได้ค้นคว้าตัวของพระที่ธรรม ผมอาจจะไม่ใช่พระที่ออกหน้ากล้องนะครับอาจจะเป็นคนดำเนินรายการและจัดการเกี่ยวกับการดำเนินรายการเราก็คงได้ศึกษาค้นคว้าและพัฒนาตนเองและให้พระสงฆ์ทั้งทางไทยและลาวได้โคลกันหรือร่วมมือกัน ซึ่งมีหลากหลาย ep บางทีก็เป็นพระจากลาวบ้าง พระไทยสนทนาธรรมและสนทนาแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างล้านนาและลาวก็มีความสุขสนุกสนานกันตอนช่วงโควิดก็เป็นงานกิจกรรมหนึ่งที่ทำกาเผยแผ่ธรรมะผ่านสื่อออนไลน์ ผ่านพระธรรมคำสอน แล้วก็ทางแซทก็จะ เป็นม้งค์แซทไลฟ์ ม้งแซทออนไลน์แล้วก็มีม้งค์แซททีวีที่เขาก็คงสอนปฏิบัติธรรมออนไลน์ตรงนั้นด้วย ก็ มีหลากหลายอย่างเพจพระนักสื่อสารก็มีประเด็นของพระสงฆ์ บทบาทของพระสงฆ์ก็เอามาพูดคุยกับกับเพจต่าง ๆ ร่วมกับทางไทยพีบีเอสบ้าง ร่วมกับเครือข่ายของพระธรรมเป็นทีกแล้วก็คณะสงฆ์ของเมืองเชียงใหม่ที่ท่านก็อยากจะทำออนไลน์ตรงนี้เลยได้ร่วมมือกับหลายฝ่ายช่วงนั้น ครับนี่คือจุดเริ่มต้นในการได้เริ่มกิจกรรม ต่าง ๆ เหล่านี้”

“อยากเสนอแนะก็คือเรื่องของความต่อเนื่อง ต้องการพระสงฆ์ที่เป็นหลักให้เราถ้าในกลุ่มของพระรุ่นใหม่เราก็มีไฟแล้วก็มีความรู้ในการจัดทำตรงนี้อยู่แต่เรา อยากจะพัฒนาพระที่จะมาเป็นพระนักเผยแผ่หรือพระที่จะเทศนาบรรยายธรรมที่ออกหน้ากล้องให้เยอะมากขึ้น และพระที่เป็นหลักให้เราเป็นหลักในที่นี้หมายความว่า มีการสนับสนุนส่งเสริมพระที่ทำด้านนี้ครับ และทำต่อเนื่อง เช่นในบางรายการบางกลุ่มก็อาจจะทำไปช่วงหนึ่งแล้วหายไปเพราะทีมงานแยกย้ายกันทำกิจโน้นกิจนี้ก็กลับมาบางช่วงบางเทศกาลแบบนี้ครับ บางช่วงก็ทำให้ทีมแยกย้ายกันไปไม่มีใครทำต่อแบบนี้ครับ 1.ความต่อเนื่อง 2. ต้องการที่จะพัฒนาพระที่จะสามารถเทศน์สอนผ่านสื่อออนไลน์สามารถพูดหน้ากล้องได้นำเสนอธรรมะที่เป็นรูปแบบใหม่ พุดน่าสนใจ พุดดึงดูดผู้คน ตลกเฮฮา สนุกสนาน ได้ทั้งความรู้

และความสนุกสนานไปพร้อม ๆ กัน เราก็ต้องการมากขึ้น ก็ต้องการเพราะที่เป็นหลักให้กับงาน กิจกรรมแบบนี้ครับที่ท่านคอยที่จะมีกิจกรรมก็ให้เพราะในกลุ่มเหล่านี้ไปทำประมาณนี้ครับ ”

ตลอดจนพบว่า กลไกการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระนักเผยแผ่ พระพุทธศาสนาแม่ข่ายนั้น ควรมีการพัฒนาศักยภาพ และคิดค้น หาประเด็นการสื่อสารเผยแพร่ รูปแบบใหม่ๆ ดังเช่นการให้สัมภาษณ์จากพระสงฆ์นักเผยแผ่แม่ข่ายไว้ว่า “การมีกิจกรรมเวิร์คชอป ที่เราตั้งเป็นกลไกหนึ่งที่เราสามารถดึงให้คนเหล่านี้ให้ดึงมาทำงานร่วมกันได้มากยิ่งขึ้นเพราะถ้าเรา ขาดเวิร์คชอปที่เป็นตัวกลางที่จะดึงพระนิสิตจากลาว พระนิสิตจากรัฐน่าน พระนิสิตจากไทยจากกลุ่ม ชาติพันธุ์ต่าง ๆ ร่วมกันถ้าไม่ร่วมกันเขาก็จะทำของใครของมันก็คงไม่มีโอกาสมาร่วมกันเพื่อคิดพัฒนา ด้วยกันต่อไปครับเพราะนี่คือเป็นกลไกหนึ่งถ้าขาดเราก็ขาดเครือข่ายขาดการสื่อสารสืบทอดกันหรือ การส่งต่อให้กับรุ่นต่อ ๆ ด้วย คือเวิร์คชอปกับงานสัมมนาต่าง ๆ ที่เป็นเรื่องของการทำงานร่วมกันกลุ่ม เหล่านี้มาอยู่ร่วมกันครับ” และ “ ในส่วนของภาษาลาวกลุ่มคนก็จะกลุ่มคนลาวเท่าที่เคยไลฟ์ก็จะ อยู่ประมาณ 50-100 คน แต่ปกติก็จะอยู่ที่ 50 คน อันนี้ก็เทคนิควิธีการของแต่ละรายการบาง รายการบางช่วงเราอาจจะเน้นคอนเท้น คนก็อาจจะน้อยหน่อยเพราะเราอาจจะพูดคอนเท้นเนื้อหา สารที่มากขึ้นแต่ถ้าครั้งไหนที่เราอยู่กับผู้คนที่อ่านคอมเม้นถามความคิดเห็นอยู่กับผู้คนที่มีการโต้ตอบคนก็จะเพิ่มมากขึ้นในช่วงนั้น เช่นเราอ่านคอมเม้นคนนั้นเขาคิดเห็นอย่างไร ก็และเปลี่ยน กันมันก็เกิดการรีแอคชั่นคนก็เริ่มเข้ามามากขึ้น แต่ไลฟ์ไหนที่เราคุยกัน เราพูดเนื้อหาสาระมากไปอยู่ กับผู้ฟังคนก็จะน้อยหน่อยแบบนี้เป็นต้นครับ”

ดังนั้นกลไกการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาแม่ข่ายนั้นสามารถสรุปได้ว่า 1. กลไกการสื่อสารรูปแบบออนไลน์ที่ทันสมัย 2. กลไกการประชุม แลกเปลี่ยนและทำกิจกรรมร่วมกันของเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง 3. กลไกการพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์ นักเผยแผ่แม่ข่าย และ 4. กลไกนวัตกรรมทางความคิดประเด็นการสื่อสารเผยแพร่รูปแบบใหม่

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา กลุ่มแม่น้ำโขง เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา กลุ่มแม่น้ำโขง เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา กลุ่มแม่น้ำโขง และ เพื่อสร้างกลไกการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา กลุ่มแม่น้ำโขง สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

การศึกษากิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา กลุ่มแม่น้ำโขง พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อายุ 31-40 ปี จำนวน 135 รูป คิดเป็นร้อยละ 43.0 มีพรรษาอยู่ที่ 21-25 พรรษามากที่สุด จำนวน 62 รูป คิดเป็นร้อยละ 19.7 ศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีมากที่สุด จำนวน 132 รูป คิดเป็นร้อยละ 42.2 ศึกษาพระปริยัติธรรม นักธรรมชั้นเอกมากที่สุด จำนวน 223 รูป คิดเป็นร้อยละ 71.1 ศึกษาพระปริยัติธรรมบาลีเปรียญธรรม 4-5 ประโยคมากที่สุดจำนวน 115 รูป คิดเป็นร้อยละ 36.7 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งการปกครอง จำนวน 110 รูป คิดเป็นร้อยละ 35.0 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลกิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา กลุ่มแม่น้ำโขง พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.67 อยู่ในระดับดี และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.61 ต่อกิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายอาทิเครือข่ายมีความเชื่อมโยงร่วมมือกัน มีการสนับสนุนและเปลี่ยนองค์ความรู้และมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน การศึกษาแนวทางการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา กลุ่มแม่น้ำโขง พบว่า มีการบริหารงานด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่ 1. หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการบริหารการพัฒนาเครือข่าย อาทิเช่น หลักอปริหานิยธรรม 7 2. แนวทางการจัดการเครือข่าย 3. องค์ประกอบการพัฒนาเครือข่าย ได้แก่ 1. มีการรับรู้ที่เหมือนกัน 2. การมีมุมมองที่เหมือนกัน 3. การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน 4. มีความสนใจหรือผลประโยชน์ร่วมกัน 5. การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่าย 6. มีการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน 7. การเกื้อหนุนพึ่งพากัน 8. มีปฏิสัมพันธ์ในเชิงแลกเปลี่ยน และการสร้างกลไกการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา กลุ่มแม่น้ำโขง พบว่ามีกลไกดังนี้คือ 1. กลไกการสื่อสารรูปแบบออนไลน์ที่ทันสมัย

2. กลไกการประชุมแลกเปลี่ยนและทำกิจกรรมร่วมกันของเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง 3. กลไกการพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์นักเผยแผ่ลุ่มน้ำโขง และ 4. กลไกนวัตกรรมทางความคิดประเด็นการสื่อสารเผยแผ่รูปแบบใหม่ ๆ

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษากิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ลุ่มแม่น้ำโขง พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อายุ 31-40 ปี จำนวน 135 รูป คิดเป็นร้อยละ 43.0 มีพรรษาอยู่ที่ 21-25 พรรษามากที่สุด จำนวน 62 รูป คิดเป็นร้อยละ 19.7 ศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีมากที่สุด จำนวน 132 รูป คิดเป็นร้อยละ 42.2 ศึกษาพระปริยัติธรรม นักธรรมชั้นเอกมากที่สุด จำนวน 223 รูป คิดเป็นร้อยละ 71.1 ศึกษาพระปริยัติธรรมบาลีเปรียญธรรม 4-5 ประโยคมากที่สุดจำนวน 115 รูป คิดเป็นร้อยละ 36.7 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งการปกครอง จำนวน 110 รูป คิดเป็นร้อยละ 35.0 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลกิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ลุ่มแม่น้ำโขง พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.67 อยู่ในระดับดี และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.61 ต่อกิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายฯ อาทิเครือข่ายมีความเชื่อมโยงร่วมมือกัน มีการสนับสนุนและเปลี่ยนองค์ความรู้และมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุรกรณ์ บริบูรณ์ ที่สรุปว่า เครือข่ายของพระสงฆ์ดำรงอยู่กว่า 30 ปี โดยมีพระสงฆ์ 4 รูปเป็นแกนเครือข่ายในพื้นที่สองตำบลมีความเชื่อมโยงของเครือข่ายผลของความเชื่อมโยงตามลำดับ ดังนี้ 1. ความสัมพันธ์ของแกนนำเครือข่ายกิจกรรม 4 รูป บนพื้นฐานความเป็นศิษย์ร่วมสำนักและความเป็นอาจารย์-ลูกศิษย์มากกว่าความสัมพันธ์ในเชิงการปกครอง 2. การดำรงอยู่ของกิจกรรมลงอุโบสถเป็นกิจกรรมพุทธประเพณีรองรับ แกนนำเป็นตัวเชื่อมเครือข่ายของพระสงฆ์กับชุมชนคือบุญกุศลและประเพณี 3. สมาชิกต่างชุมชนในสองตำบลได้พบปะกันนำมาสู่ความร่วมมือกันในการสร้างกิจกรรมวัฒนธรรม ประเพณี รื้อฟื้นภูมิปัญญาท้องถิ่น (บุรกรณ์ บริบูรณ์, 2558)

2. การศึกษาแนวทางการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ลุ่มแม่น้ำโขง พบว่า แนวทางการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ลุ่มแม่น้ำโขง ถือว่ามีความสำคัญต่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขง ไทย ลาว เมียนมา กัมพูชา เวียดนาม และจีน นับถือศาสนาพุทธ อีกทั้งยังมีพรมแดนประเทศเชื่อมติดกันจึงมีวิถีชีวิตด้านภาษาล้วนกันบทบาทพระพุทธศาสนากับการเสริมสร้างสันติภาพนั้น ต้องนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันถึงจะส่งผลให้เกิดสันติภาพในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนได้ เนื่องจากศาสนาถูกจัดอยู่ในเสาหลักเรื่องประชาคมทางสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนด้วย นอกจากนี้ประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขง ไทย ลาว เมียนมา กัมพูชา เวียดนาม และจีน นับถือ

ศาสนาพุทธ อีกทั้งยังมีพรมแดนประเทศเชื่อมติดกันจึงมีวิถีชีวิตด้านภาษาล้ายกัน สร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเขตลุ่มน้ำโขง พระสงฆ์ในประเทศเขตลุ่มน้ำโขง จะต้องสร้างองค์ความรู้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาาร่วมกัน โดยใช้หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นแกนหลักในการสร้างมิติทางการเผยแผ่รูปแบบใหม่ร่วมกัน เพื่อให้หลักธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาแพร่หลายออกไปในทุกสารทิศมีผู้ศรัทธาเลื่อมใส เคารพ ยำเกรง ในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ โดยยึดหลักประโยชน์และความสุขของประชาชนเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วันชัย พลเมืองดี ที่สรุปว่า กระบวนการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของกลุ่มอารยธรรม 5 เชียงได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้จากปัจจัยที่สำคัญ 3 ส่วน ได้แก่ 1) ผ่านกระบวนการทางการเมืองพบว่ากลุ่มอารยธรรม 5 เชียงได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย เชียงตุง เชียงรุ่ง และเชียงทอง 2) ผ่านกระบวนการทางศาสนาโดยเฉพาะพระพุทธศาสนาฝ่ายนิกายเถรวาท ซึ่งได้หล่อหลอมวิถีชีวิตของกลุ่มอารยธรรม 5 เชียงเกิดการเรียนรู้และสร้างคุณภาพชีวิตในการเป็นพลเมืองที่ดี และ 3) ผ่านกระบวนการทางชาติพันธุ์เผ่าไท ปัจจุบันชุมชนกลุ่มอารยธรรมลุ่มน้ำโขง ซึ่งแนวทางการพัฒนาเครือข่ายการบริหารงานของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาแม่ข่ายมีกระบวนการพัฒนาเครือข่ายการบริหารงานด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่ 1) หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการบริหารการพัฒนาเครือข่าย อาทิเช่น หลักอปริหานิยธรรม 7 ธรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม แต่เป็นธรรมเพื่อความเจริญ กล่าวคือ ถ้าบุคคลปฏิบัติตามอปริหานิยธรรม บุคคลนั้น จะมีแต่ความเจริญความก้าวหน้าในชีวิต ไม่มีความเสื่อม ความเสียหายอันเป็นอุปการะมากสำหรับผู้ปฏิบัติ ผู้บริหาร หมู่ชน และคนในสังคมหลัก อปริหานิยธรรม ประกอบด้วย 1. หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ 2. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่สงฆ์จะต้องทำ ข้อนี้แปลอีกอย่างว่า พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันลุกขึ้นจัดการแก้ไข สิ่งเสียหาย เหตุไม่งาม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่สงฆ์จะต้องทำ 3. ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มล้างสิ่งที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลายตามที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ 4. ภิกษุเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปริณายก เคารพนับถือภิกษุเหล่านั้นเห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง 5. ไม่ลู่อ่านาจตันหา คือความอยากที่เกิดขึ้น 6. ยินดีในเสนาสนะป่า 7. ตั้งสติระลึกรู้ 2) แนวทางการจัดการเครือข่าย นำไปสู่การทำงานร่วมกันเพื่อประโยชน์ของทุกฝ่าย ประกอบด้วย 1. การแสวงหาจุดหมายร่วมกัน 2. การกำหนดความเชื่อพื้นฐานร่วมกัน 3. การกำหนดความสามารถที่ต้องมีร่วมกัน 4. การกำหนดบทบาทของแต่ละฝ่าย และความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน ความรับผิดชอบต่อกัน 5. การกำหนดกฎระเบียบที่ยึดโยงความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน และ 6. การกำหนดโครงการกิจกรรมที่ควรทำร่วมกัน 3) องค์ประกอบการพัฒนาเครือข่าย ได้แก่ 1. มีการรับรู้ที่เหมือนกัน 2. การมีมุมมองที่เหมือนกัน 3. การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน 4. มีความสนใจหรือผลประโยชน์ร่วมกัน 5. การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่าย 6. มีการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน 7. การเกื้อหนุนพึ่งพากัน และ 8. มีปฏิสัมพันธ์ในเชิงแลกเปลี่ยน

3. การสร้างกลไกการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาแม่ข่าย พบว่า ควรมีการพัฒนาศักยภาพ และคิดค้น หาประเด็นการสื่อสารเผยแผ่รูปแบบใหม่ ๆ การมีกิจกรรมเวิร์คชอปที่ตั้งเป็นกลไกที่สามารถดึงให้พระนักเผยแผ่หรือผู้มีความรู้ความสามารถหรือผู้ที่มีความชื่นชอบมาทำงานร่วมกันได้ง่ายยิ่งขึ้น การเวิร์คชอปถือเป็นตัวกลางที่จะดึงพระนิสิตจากลาว พระนิสิตจากรัฐฉาน พระนิสิตจากไทยจากกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ร่วมกันถ้าไม่ร่วมกันก็จะทำของใครของมันก็คงไม่มีโอกาสมาร่วมกันเพื่อคิดพัฒนาด้วยกันต่อไป เพราะนี่คือเป็นกลไกหนึ่งถ้าขาดก็จะขาดเครือข่ายขาดการสื่อสารสืบทอดกันหรือการส่งต่อให้กับรุ่นต่อ ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สายชล ปัญญชิต และคณะ ที่สรุปว่าประการหนึ่ง การใช้ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและพระพุทธศาสนา ระบบความสัมพันธ์ภายใต้การอุปถัมภ์ของรุ่นพี่สู่รุ่นน้อง การมีระบบกิจการนิสิตนักศึกษาและการพัฒนาความสัมพันธ์ต่างประเทศของมหาวิทยาลัยสงฆ์และความต้องการฟื้นฟูและสนับสนุนการรักษาพระพุทธศาสนาในสังคมไทย ประการที่สอง คือ การผลักดันจากชมรมพระนิสิต นักศึกษาลาวของมหาวิทยาลัยสงฆ์ได้รับการยอมรับจากหน่วยงานภาครัฐของสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว และการสนับสนุนจากพระสังฆาธิการของสังคมไทย และประการที่สามการสามารถส่งต่อทุนทางสังคมของเครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย (สายชล ปัญญชิต และคณะ, 2564) ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าการสร้างกลไกการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาแม่ข่าย ด้วยกลไก 1) กลไกการสื่อสารรูปแบบออนไลน์ที่ทันสมัย อาทิ การสร้างเพจเพจมัลติมีเดีย การโปรโมทและออกแบบกราฟิกดีไซด์การทำโปสเตอร์ที่น่าสนใจและดึงดูดผู้คน เป็นต้น 2) กลไกการประชุมแลกเปลี่ยนและทำกิจกรรมร่วมกันของเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง 3) กลไกการพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์นักเผยแผ่กลุ่มน้ำโขงจากกิจกรรมเวิร์คชอปและการสัมมนาต่าง ๆ และ 4) กลไกนวัตกรรมทางความคิดประเด็นการสื่อสารเผยแผ่รูปแบบใหม่ ๆ

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) สถาบันการศึกษาคณะสงฆ์ไทยควรมีส่งเสริมฝึกอบรมพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มากขึ้น
- 2) มหาเถรสมาคมควรมีการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้มากขึ้น

5.3.2 ข้อเสนอแนะการวิจัย

- 1) การศึกษาครั้งต่อไปควรรศึกษากลุ่มเป้าหมายให้มีหลากหลายมากขึ้นและครอบคลุมกับประเด็นการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- 2) การศึกษาครั้งต่อไปควรมีการร่วมกิจกรรมและอบรมเพื่อการขับเคลื่อนประเด็นการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

1. หนังสือ :

- กาญจนา แก้วเทพ. (2538). *เครื่องมือการทำงานแนววัฒนธรรมชุมชน*. สภาคทอลิกแห่งประเทศไทย
เพื่อการพัฒนา.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). *การจัดการเครือข่าย: กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูป
การศึกษา*. สถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา.
- ตินาร์ บุญธรรม. (2555). *พระมหากษัตริย์ไทยกับพระพุทธศาสนา*. อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- นฤมล นิราทร. (2543). *การสร้างเครือข่ายการทำงาน: ข้อควรพิจารณาบางประการ*.
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นันทนา ขุนภักดี. (2530). *การวิเคราะห์ความเชื่อของชาวยุโรปในสวัสดิการสังคม* (พิมพ์ครั้งที่ 2).
มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2544). *การพัฒนาการสอน*. สุวีริยาสาส์น.
- ประเวศ วะสี. (2540). *การพัฒนาพลังสร้างสรรค์องค์กร*. หมอชาวบ้าน.
- พระครูวิจิตรธรรมโกศล. (2537). *นิทานสนุกปลูกใจ*. โรงพิมพ์เลื่องเชียง .
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2525). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*. โรงพิมพ์สหธรรมิก.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2541). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. สหธรรมิก.
- พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนทร). (2547). *คม ชัด ลึก เล่ม 2*. สำนักพิมพ์เลื่องเชียง.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2548). *พระพุทธศาสนาในเอเชีย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). ธรรมสภา.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอุน). (2547). *เครือข่าย: ธรรมชาติความรู้และการจัดการ*.
โครงการสร้างเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.
- พระมหาสมจินต์ สมมาปัญญา. (2547). *วิพากษ์แนวคิดพระพุทธศาสนาสำหรับโลกหลังยุคใหม่*.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ). (2549). *พุทธศาสตร์ปริทรรศน์*. สุขภาพใจ.
- พิสิฐ เจริญสุข. (2539). *คู่มือการเผยแผ่พระพุทธศาสนา*. กรมการศาสนา.
- มิ่งสรรพ ขาวสะอาด และจอห์น ดอร์. (2551). *การพัฒนาเชิงบูรณาการของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนใน
อนุภูมิภาคแม่น้ำโขง ปี 2549: การเปรียบเทียบเชิงระบบโลจิสติกส์*. สถาบันวิจัยสังคม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่..
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. อักษรเจริญทัศน์.

- ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล. (2554). *อยู่อย่างไพร่: ระบบพื้นฐานในสังคมไทยสมัยจารีต* (พิมพ์ครั้งที่ 4). นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.
- สนิท ศรีสำแดง. (2544). *พระพุทธศาสนา: กระบวนทัศน์ใหม่*. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เสรี พงศ์พิศ. (2548). *วัฒนธรรมองค์การของโลกยุคใหม่เครือข่ายยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มข้น ชุมชนเข้มแข็ง*. สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน.
- เสรี พงศ์พิศ. (2548). *เครือข่าย: ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มข้นชุมชนเข้มแข็ง*. เจริญวิทย์การพิมพ์.
- สนธยา พลศรี. (2550). *เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน*. โอเอสพริ้นติ้งเฮาส์.
- สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์. (2540). *คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา*. โรงพิมพ์การศาสนา.

2. บทความ/วารสาร

- กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์ และพระมหาอรุณ ปญญารุโณ. (2564). การส่งเสริมเครือข่ายจิตอาสาของพระสงฆ์เขตภาคกลางตอนล่างในประเทศไทย. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 6(7), 350-364.
- ทองคำ ดวงจันทร์เพชร และพระเดชขจร ขนติธโร (ภุทิพย์). (2564). การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำโขง. *วารสารการพัฒนาศาสตร์การเรียนรู้สมัยใหม่*, 6(2), 49-51.
- ธนา ประมุข. (2544). เครือข่าย. *วารสารการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม*, 24(3), 23-28.
- ปัญญา คล้ายเดช, ปชาบดี แยมสุนทร, นิรัช เรืองแสน, อำพล บุคตาสาร, และศุภกาญจน์ วิชานาดี. (2564). การพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาคณะสงฆ์ เพื่อรองรับการพัฒนาสังคมไทยในศตวรรษที่ 21. *วารสารสถาบันวิจัยพหุวัฒนธรรม*, 8(2), 141-153.
- พระครูพิฑูรณคราภิรักษ์ (อนุชาติ นรินโท) และพระมหาสุเมฆ สมานิตโต. (2564). ทักษะการบริหารกิจการคณะสงฆ์. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 4(2), 235-249.
- พระณปวร โทวาท และสัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2561). ต้นแบบการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 14(1), 162-175.
- พระมหาวิวัฒน์ ฌาเนสโก (ศิริรัตน์), พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฒโน, สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, และพระมหาเผด็จ จิรกุโล (จงสกุลศิริ). (2564). การพัฒนาเครือข่ายการบริหารงานของคณะสงฆ์ไทยในทวีปยุโรป. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 8(1), 336-351.

วันชัย พลเมืองดี. (2562). การพัฒนาและเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง กับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง. *วารสาร มจร. ตรีภูมยสัมพันธ์*, 3(2), 1-13.

สายชล ปัญญาธิ, พงษ์ ศุภเศรษฐศิริ, และชลวิทย์ เจริญจิตต์. (2564). เครือข่ายพระสงฆ์ลาว: กระบวนการสร้างชุมชนและทุนทางสังคมในสังคมไทย. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 9(5), 1871-1883.

3. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

กอสิตี กองโหม. (2564, 10 กันยายน). เครือข่ายพระสงฆ์ลุ่มน้ำโขง เผยแพร่พุทธศาสนา. *เดลินิวส์*.
<https://www.dailynews.co.th/article/597162/>.

ณัฐ สวาสรัตน์. (2561). *ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม: เส้นทางอารยธรรมและการเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง*. DSpace at Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
<http://mcuir.mcu.ac.th:8080/jspui/handle/123456789/872>

บุรกรณ บริบูรณ์. (2558). *กระบวนการสืบสานเครือข่ายทางสังคมของพระสงฆ์ในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง*. DSpace at Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
<http://mcuir.mcu.ac.th:8080/jspui/handle/123456789/187>

พระดาวเหนือ บุตรสีทา. (2557). *การสร้างเครือข่ายและการจัดการเครือข่ายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของชุมชนบ้านพชรธรรมนำสุข อำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์]*. คลังปัญญา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. <http://repository.nida.ac.th/handle/662723737/3223>

พระศกดิษฐ์ สัมโร, พระครูโสภณพัฒนานุยุต, พระอนุสรณ์ กิตติวณโณ, และสมจิต ขอนวงศ์. (2560). *บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของครูบาบุญชุ่ม*. DSpace at Mahachulalongkornrajavidyalaya University. <http://mcuir.mcu.ac.th:8080/jspui/handle/123456789/208>

สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ. (2563). *สภาพทั่วไปของกลุ่มแม่น้ำโขง*. โครงการศึกษาผลกระทบและติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อมข้ามพรมแดน.
http://tnmcstudy.onwr.go.th/?page_id=60

2. ภาษาอังกฤษ

(I) Books :

Mitchell, J. C. S. (1968). *Networks in Urban Situation*. Manchester University Press.

Starkey, P. (1997). *Networking for Development*. The International Forum for Rural Transport and Development.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

		อายุ		Valid Percent	Cumulative Percent
		Frequency	Percent		
Valid	20-30 ปี	67	21.3	21.4	21.4
	31-40 ปี	135	43.0	43.1	64.5
	41-50 ปี	51	16.2	16.3	80.8
	4) 51-60 ปี	44	14.0	14.1	94.9
	60 ปีขึ้นไป	16	5.1	5.1	100.0
	Total	313	99.7	100.0	
Missing	System	1	.3		
Total		314	100.0		

		พรรษา		Valid Percent	Cumulative Percent
		Frequency	Percent		
Valid	3-5 พรรษา	12	3.8	3.8	3.8
	6-10 พรรษา	24	7.6	7.7	11.5
	11-15 พรรษา	60	19.1	19.2	30.7
	16-20 พรรษา	48	15.3	15.3	46.0
	21-25 พรรษา	62	19.7	19.8	65.8
	26-30 พรรษา	43	13.7	13.7	79.6
	31-35 พรรษา	41	13.1	13.1	92.7
	36 พรรษาขึ้นไป	23	7.3	7.3	100.0
	Total	313	99.7	100.0	
Missing	System	1	.3		
Total		314	100.0		

การศึกษา

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ประถมศึกษา	46	14.6	14.7	14.7
	มัธยมศึกษา	82	26.1	26.2	40.9
	อาชีวศึกษา/อนุปริญญา	20	6.4	6.4	47.3
	ปริญญาตรี	132	42.0	42.2	89.5
	ปริญญาโท	28	8.9	8.9	98.4
	ปริญญาเอก	5	1.6	1.6	100.0
	Total	313	99.7	100.0	
Missing	System	1	.3		
	Total	314	100.0		

พระปรียัติธรรม

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	นักธรรมชั้นตรี	39	12.4	12.5	12.5
	นักธรรมชั้นโท	51	16.2	16.3	28.8
	นักธรรมชั้นเอก	223	71.0	71.2	100.0
	Total	313	99.7	100.0	
Missing	System	1	.3		
	Total	314	100.0		

พระปริยัติธรรมบาลี

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	เปรียญธรรม 1-2 ประโยค	36	11.5	11.5	11.5
	เปรียญธรรม 3 ประโยค	81	25.8	25.9	37.4
	เปรียญธรรม 4-5 ประโยค	115	36.6	36.7	74.1
	เปรียญธรรม 6-7 ประโยค	18	5.7	5.8	79.9
	เปรียญธรรม 8-9 ประโยค	9	2.9	2.9	82.7
	ไม่ได้ศึกษาเปรียญธรรม	54	17.2	17.3	100.0
	Total	313	99.7	100.0	
Missing	System	1	.3		
	Total	314	100.0		

ตำแหน่งการปกครอง

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ไม่มีตำแหน่ง	110	35.0	35.1	35.1
	เลขานุการฯ	32	10.2	10.2	45.4
	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	32	10.2	10.2	55.6
	รองเจ้าอาวาส	16	5.1	5.1	60.7
	เจ้าอาวาส	46	14.6	14.7	75.4
	รองเจ้าคณะตำบล	31	9.9	9.9	85.3
	เจ้าคณะตำบล	16	5.1	5.1	90.4
	รองเจ้าคณะอำเภอ	15	4.8	4.8	95.2
	เจ้าคณะอำเภอ	15	4.8	4.8	100.0
	Total	313	99.7	100.0	
Missing	System	1	.3		
	Total	314	100.0		

Statistics										
	องค์กรมีการ เชื่อมโยงเพื่อสร ้างเครือข่ายแ ละเกิดความร่ว มมือระหว่างเค รือข่าย	เครือข่ายมีโค รสร้างเครือข ่ายที่ชัดเจน	เครือข่ายมีการ ตกลงเรื่องการ จัดการเครือข ่ายกำหนดกิจกร รม ขอบเขต และเรียนรู้รวม กัน	เครือข่ายมีการ ทำการจัดแผน ที่หรือแผนผังข องเครือข่ายร่ว มกัน	เครือข่ายมีการ ดำเนินงานตาม วัตถุประสงค์ ขอความช่วยเหลือ และแผนการงาน ร่วมกัน	เครือข่ายมีการ ดำเนินงานตาม วัตถุประสงค์ ขอความช่วยเหลือ และแผนการงาน ร่วมกัน	เครือข่ายมีการ สนับสนุนกั อผู้เกี่ยวข้อง	เครือข่ายเป็น ที่สร้างสรรค และพัฒนาความ รู้ใหม่ ๆ	เครือข่ายเป็น ที่กลางในการ ประสานงาน ร่วมกัน	เครือข่ายมีการ แลกเปลี่ยน ข้อมูลและ ช่วยเหลือ กันเพื่อ ให้เกิดการ พัฒนา
N	Valid	313	313	313	312	312	312	312	312	312
	Missing	1	1	1	2	2	2	2	2	2
Mean		3.6741	3.8658	3.5208	3.6859	3.6955	3.6763	3.6763	3.7083	3.6795
Median		4.0000	4.0000	3.0000	4.0000	4.0000	4.0000	4.0000	4.0000	4.0000
Std. Deviation		.69050	.62111	.64578	.68802	.68534	.69055	.69055	.70016	.68972
Minimum		3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00
Maximum		5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00

องค์กรมีการเชื่อมโยงเพื่อสร้างเครือข่ายและเกิดความร่วมมือระหว่างเครือข่าย

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ปานกลาง	142	45.2	45.4	45.4
	มาก	131	41.7	41.9	87.2
	มากที่สุด	40	12.7	12.8	100.0
	Total	313	99.7	100.0	
Missing	System	1	.3		
Total		314	100.0		

เครือข่ายมีโครงสร้างเครือข่ายที่ชัดเจน

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ปานกลาง	84	26.8	26.8	26.8
	มาก	187	59.6	59.7	86.6
	มากที่สุด	42	13.4	13.4	100.0
	Total	313	99.7	100.0	
Missing	System	1	.3		
Total		314	100.0		

**เครือข่ายมีการตกลงเรื่องการจัดการเครือข่ายกำหนดกิจกรรม บทบาท และ
เรียนรู้ร่วมกัน**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ปานกลาง	176	56.1	56.2	56.2
	มาก	111	35.4	35.5	91.7
	มากที่สุด	26	8.3	8.3	100.0
	Total	313	99.7	100.0	
Missing	System	1	.3		
Total		314	100.0		

เครือข่ายมีการทำการจัดแผนที่หรือแผนผังของเครือข่ายร่วมกัน

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ปานกลาง	138	43.9	44.2	44.2
	มาก	134	42.7	42.9	87.2
	มากที่สุด	40	12.7	12.8	100.0
	Total	312	99.4	100.0	
Missing	System	2	.6		
Total		314	100.0		

เครือข่ายมีการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ ขอบข่ายและแผนการทำงานร่วมกัน

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ปานกลาง	135	43.0	43.3	43.3
	มาก	137	43.6	43.9	87.2
	มากที่สุด	40	12.7	12.8	100.0
	Total	312	99.4	100.0	
Missing	System	2	.6		
Total		314	100.0		

เครือข่ายมีการสนับสนุนเกื้อกูลกันและกัน

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ปานกลาง	141	44.9	45.2	45.2
	มาก	131	41.7	42.0	87.2
	มากที่สุด	40	12.7	12.8	100.0
	Total	312	99.4	100.0	
Missing	System	2	.6		
Total		314	100.0		

เครือข่ายเป็นเวทีสร้างสรรค์และพัฒนาความรู้ใหม่ ๆ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ปานกลาง	141	44.9	45.2	45.2
	มาก	131	41.7	42.0	87.2
	มากที่สุด	40	12.7	12.8	100.0
	Total	312	99.4	100.0	
Missing	System	2	.6		
Total		314	100.0		

เครือข่ายเป็นเวทีกลางในการประสานงานร่วมกัน

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ปานกลาง	135	43.0	43.3	43.3
	มาก	133	42.4	42.6	85.9
	มากที่สุด	44	14.0	14.1	100.0
	Total	312	99.4	100.0	
Missing	System	2	.6		
Total		314	100.0		

เครือข่ายมีการจัดกิจกรรมเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกัน

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ปานกลาง	134	42.7	42.9	42.9
	มาก	138	43.9	44.2	87.2
	มากที่สุด	40	12.7	12.8	100.0
	Total	312	99.4	100.0	
Missing	System	2	.6		
Total		314	100.0		

เครือข่ายมีผลงานในร่วมกัน

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ปานกลาง	135	43.0	43.3	43.3
	มาก	134	42.7	42.9	86.2
	มากที่สุด	43	13.7	13.8	100.0
	Total	312	99.4	100.0	
Missing	System	2	.6		
Total		314	100.0		

มีการประชุมแนวทางการแลกเปลี่ยนกัน

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ปานกลาง	136	43.3	43.6	43.6
	มาก	136	43.3	43.6	87.2
	มากที่สุด	40	12.7	12.8	100.0
	Total	312	99.4	100.0	
Missing	System	2	.6		
Total		314	100.0		

เครือข่ายมีการจัดเสวนาร่วมกัน

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ปานกลาง	128	40.8	41.0	41.0
	มาก	142	45.2	45.5	86.5
	มากที่สุด	42	13.4	13.5	100.0
	Total	312	99.4	100.0	
Missing	System	2	.6		
Total		314	100.0		

เครือข่ายมีการสัมมนากลุ่มย่อยและการนำเสนอบทความทางวิชาการ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	น้อย	4	1.3	1.3	1.3
	ปานกลาง	137	43.6	43.9	45.2
	มาก	131	41.7	42.0	87.2
	มากที่สุด	40	12.7	12.8	100.0
	Total	312	99.4	100.0	
Missing	System	2	.6		
Total		314	100.0		

เครือข่ายมีการนำเสนอผลงานบริการวิชาการ งานวิจัย

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ปานกลาง	132	42.0	42.3	42.3
	มาก	140	44.6	44.9	87.2
	มากที่สุด	40	12.7	12.8	100.0
	Total	312	99.4	100.0	
Missing	System	2	.6		
Total		314	100.0		

เครือข่ายมีการจัดนิทรรศการผลงานร่วมกัน

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	น้อย	3	1.0	1.0	1.0
	ปานกลาง	138	43.9	44.2	45.2
	มาก	131	41.7	42.0	87.2
	มากที่สุด	40	12.7	12.8	100.0
	Total	312	99.4	100.0	
Missing	System	2	.6		
Total		314	100.0		

เครือข่ายมีการจัดนิทรรศการผลงานร่วมกัน

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	น้อย	3	1.0	1.0	1.0
	ปานกลาง	138	43.9	44.2	45.2
	มาก	131	41.7	42.0	87.2
	มากที่สุด	40	12.7	12.8	100.0
	Total	312	99.4	100.0	
Missing	System	2	.6		
Total		314	100.0		

เครือข่ายมีการสร้างแนวร่วมของสมาชิก เครือข่ายให้กว้างขวางและ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ปานกลาง	137	43.6	43.9	43.9
	มาก	135	43.0	43.3	87.2
	มากที่สุด	40	12.7	12.8	100.0
	Total	312	99.4	100.0	
Missing	System	2	.6		
Total		314	100.0		

เครือข่ายมีการจัดหาทรัพยากรสนับสนุนอย่างเพียงพอ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	น้อย	12	3.8	3.8	3.8
	ปานกลาง	166	52.9	53.2	57.1
	มาก	114	36.3	36.5	93.6
	มากที่สุด	20	6.4	6.4	100.0
	Total	312	99.4	100.0	
Missing	System	2	.6		
Total		314	100.0		

Statistics

กิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการ
พัฒนาเครือข่ายและสร้างความ
เข้มแข็งของพระสงฆ์

N	Valid	313
	Missing	1
Mean		3.6701
Median		3.8500
Std. Deviation		.61343
Minimum		.50
Maximum		4.90

ภาคผนวก ข แบบสอบถาม
แบบสอบถามเรื่อง การพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระนักเผยแผ่
พระพุทธศาสนาเล่มแม่น้ำโขง

คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้จัดทำขึ้น เพื่อศึกษากิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาเล่มแม่น้ำโขง เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาเล่มแม่น้ำโขง ซึ่งแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ 2 ศึกษากิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาเล่มแม่น้ำโขง และแนวทางการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาเล่มแม่น้ำโขง

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

คำชี้แจง โปรดกรอกรายละเอียดและทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ ที่ตรงกับความเป็นจริงที่สุด

1. อายุ ☐ 1) 20-30 ปี ☐ 2) 31-40 ปี ☐ 3) 41-50 ปี
☐ 4) 50-60 ปี ☐ 5) 60 ปีขึ้นไป
2. พรรษา ☐ 1) 3-5 พรรษา ☐ 2) 6-10 พรรษา ☐ 3) 11-15 พรรษา
☐ 4) 16-20 พรรษา ☐ 5) 21-25 พรรษา ☐ 6) 26-30 พรรษา
☐ 7) 31-35 พรรษา ☐ 8) 36 พรรษาขึ้นไป
3. ท่านสำเร็จการศึกษาสามัญระดับสูงสุด
☐ 1) ประถมศึกษา ☐ 2) มัธยมศึกษา ☐ 3) อาชีวศึกษา/อนุปริญญา
☐ 4) ปริญญาตรี ☐ 5) ปริญญาโท ☐ 6) ปริญญาเอก
4. ท่านสำเร็จการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ระดับ
☐ 1) นักธรรมชั้นตรี ☐ 2) นักธรรมชั้นโท ☐ 3) นักธรรมชั้นเอก

5. ท่านสำเร็จการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ระดับ

☐ 1) เปรียญธรรม 1- 2 ประโยค	☐ 2) เปรียญธรรม 3 ประโยค
☐ 3) เปรียญธรรม 4-5 ประโยค	☐ 4) เปรียญธรรม 6-7 ประโยค
☐ 5) เปรียญธรรม 8-9 ประโยค	☐ 6) ไม่ได้ศึกษาเปรียญธรรม

6. ปัจจุบันท่านดำรงตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ระดับ

☐ 1) ไม่มีตำแหน่ง	☐ 2) เลขานุการฯ	☐ 3) ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
☐ 4) รองเจ้าอาวาส	☐ 5) เจ้าอาวาส	☐ 6) รองเจ้าคณะตำบล
☐ 7) เจ้าคณะตำบล	☐ 8) รองเจ้าคณะอำเภอ	☐ 9) เจ้าคณะอำเภอ
☐ 10) ตำแหน่งอื่นๆระบุ.....		

ตอนที่ 2 การศึกษากิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของ
พระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาแม่ข่าย

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด โดยแบ่ง
ระดับความคิดเห็นออกเป็น 5 ระดับ ดังต่อไปนี้

5 หมายถึง	มากที่สุด
4 หมายถึง	มาก
3 หมายถึง	ปานกลาง
2 หมายถึง	น้อย
1 หมายถึง	น้อยที่สุด

ข้อที่ / คำถาม การศึกษากิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนา เครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่ พระพุทธศาสนาแม่ข่าย และแนวทางการพัฒนาเครือข่ายและ สร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาแม่ ข่าย	5	4	3	2	1
กิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความ เข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาแม่ข่าย					
1.องค์กรมีการเชื่อมโยงเพื่อสร้างเครือข่ายและเกิดความร่วมมือระหว่าง เครือข่าย					
2.เครือข่ายมีโครงสร้างเครือข่ายที่ชัดเจน					
3.เครือข่ายมีการตกลงเรื่องการจัดการเครือข่ายกำหนดกิจกรรม บทบาท และเรียนรู้ร่วมกัน					
4.เครือข่ายมีการทำการจัดแผนที่หรือแผนผังของเครือข่ายร่วมกัน					
5.เครือข่ายมีการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ ขอบข่ายและแผนการ ทำงานร่วมกัน					
6.เครือข่ายมีการสนับสนุนเกื้อกูลกันและกัน					
7.เครือข่ายเป็นเวทีสร้างสรรค์และพัฒนาความรู้ใหม่ ๆ					
8.เครือข่ายเป็นเวทีกลางในการประสานงานร่วมกัน					
9. เครือข่ายมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลและแชร์ข้อมูลเพื่อก่อให้เกิดการ พัฒนา					
10.เครือข่ายมีการแบ่งปันการใช้ทรัพยากรร่วมกัน					

ข้อที่ / คำถาม การศึกษากิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนา เครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่ พระพุทธศาสนาแม่ข่าย และแนวทางการพัฒนาเครือข่ายและ สร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาแม่ข่าย	5	4	3	2	1
11. เครือข่ายมีการจัดกิจกรรมเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกัน					
12. เครือข่ายมีผลงานร่วมกัน					
13. มีการประชุมแนวทางการแลกเปลี่ยนกัน					
14. เครือข่ายมีการจัดเสวนาร่วมกัน					
15. เครือข่ายมีการสัมมนากลุ่มย่อยและการนำเสนอบทความทาง วิชาการและผลงานวิจัยเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา การศึกษา ศิลปะและ วัฒนธรรม					
16. เครือข่ายมีการนำเสนองานบริการวิชาการ งานวิจัยทาง พระพุทธศาสนา การศึกษา ศิลปะและวัฒนธรรมร่วมกัน					
17. เครือข่ายมีการจัดนิทรรศการผลงานร่วมกัน					
18. เครือข่ายมีการขยายผลเมื่อผลงานรูปธรรมของเครือข่ายปรากฏ ชัดเจน					
19. เครือข่ายมีการสร้างแนวร่วมของสมาชิก เครือข่ายให้กว้างขวาง และการดึงปัจเจกบุคคลกลุ่ม องค์กรที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเข้าเป็น สมาชิก					
20. เครือข่ายมีการจัดหาทรัพยากรสนับสนุนอย่างเพียงพอ					

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

1) ท่านมีข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาแม่ข่ายอย่างไร

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณที่ท่านให้ความกรุณาตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์
แบบสัมภาษณ์เรื่อง การพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระนักเผยแผ่
พระพุทธศาสนาลุ่มแม่น้ำโขง

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อเพื่อศึกษากิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาลุ่มแม่น้ำโขง เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาลุ่มแม่น้ำโขง และ เพื่อสร้างกลไกการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาลุ่มแม่น้ำโขง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....
 ที่อยู่.....
 ตำแหน่ง.....
 วัน/เดือน/ปีที่สัมภาษณ์.....

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับกิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาลุ่มแม่น้ำโขง

1) เครือข่ายของท่านมีกิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาลุ่มแม่น้ำโขงอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2) เครือข่ายของท่านมีการและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา
กลุ่มแม่น้ำโขงอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ข้อคำถามเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของ
พระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา
กลุ่มแม่น้ำโขง

2) เครือข่ายของท่านมีแนวทางการพัฒนาเครือข่ายอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.1 กิจกรรมดำเนินการเป็นพัฒนาเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

2.2 มีการรูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งในเครือข่ายอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

2.3 มีภาคีเครือข่ายจากที่ไหนบ้าง

[illegible]

2.4 เครือข่ายมีบทบาทอย่างไรต่อกิจกรรม

[illegible]

3) องค์การของท่านมีสร้างกลไกการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนากลุ่มแม่น้ำโขงอย่างไร

[illegible]

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา

1) ท่านมีข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาหมู่บ้านอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณที่ท่านให้ความกรุณาตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก ง ภาพการดำเนินงานวิจัย

1 รวมพิณอวตาร

• समस्याओं में से चुनिए/चिह्नित
 एक था कि G में g का समानांतर
 दो h के साथ P का संबंध था

Result

[illegible]

๐๒ โยนเกวี่ มาบักเบรอนา ฉกษณอภินาโศกโชน

0 சீதாமணி சீதாபதி

0 14 9

மதுரை

தாமிர

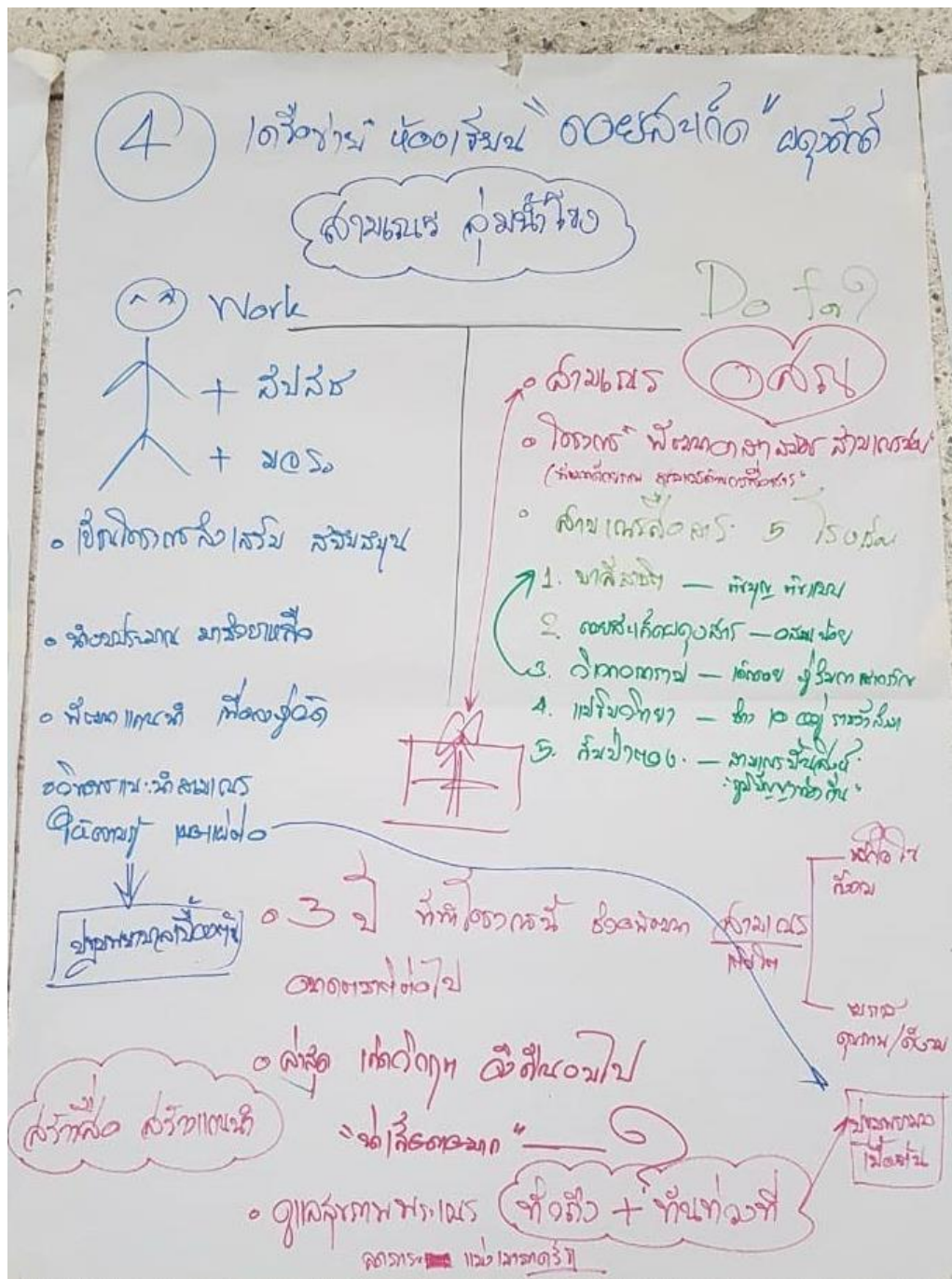
லாபம்

சூரியன்

Thani (சீதாமணி சீதாபதி)

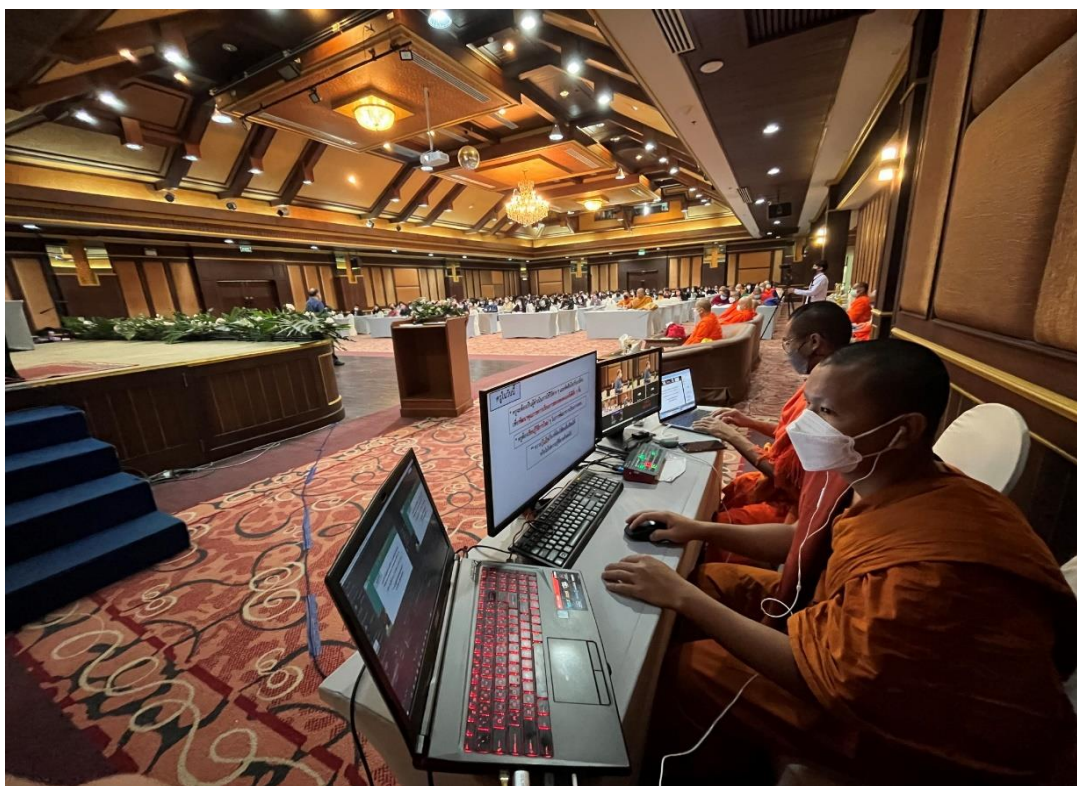
சூரியன் (சீதாமணி சீதாபதி)

- VDO clip

Please Join Us

Monkchat **LIVE**

f Monk Chat MCU. Thailand

By Monkchat Program

敬请各位收听中文佛学交流
ขอเชิญรับฟังเสวนาธรรมภาคภาษาจีน

Monkchat **LIVE**

日期是 30/07/2020 时间 10:30 分钟
วันที่ 30/07/2020 เวลา 10:30 น.

The True Doctrine For Mankind

f LIVE

https://www.facebook.com/unamaiaos/videos/1218996333496/

ຟັງທັມຈຳພັນສາ 2022

ຮ່ວມຟັງສົມທະນາທັມເລື່ອງ

“ ຢຸດແຮງກົດດັນ
ຢຸດຄິດສັ້ນ ຢຸດປັນຫາ
ອັດຕະວິນິບາດ ”

ພະອາຈານ ແຮສະທວັນ ສິລາຈັນ

ພະສອນທະວີ ທຸມປະເສີດ ພະໂຕ່ງພະໂທ ແກ້ວບົວພາ

ວັນພຸດ ວັນທີ 21 ກັນຍາ 2022
ເວລາ 7.30 ແລງ

ພຣະທັມ ຄຳສອນ

LIVE The Teachings of the Buddha
Follow us | ພະທັມຄຳສອນ

27°C
ແຈມໂສ້

Search

Invite
all meditators
to join us
Online
Meditation
Teaching

zoom

Time: 03:00 p.m (Thai Time)
01/06/2020

Meeting ID: 816 6974 8889
Password: 584678

EVENTPASS
อีเว้นท์พาส
เชียงใหม่

อีเว้นท์พาส
จวนดู

THE MONK
(พระเมืงเฟสทีวีส 2023)
FILM FESTIVAL 2023
วันมาฆบูชา ชวนชมหนังสารคดี 5 เรื่อง
6 มิ.ค 2023 12.00 - 16.00 น.
คณะกรรมการมณฑล เชียงใหม่ ห้อง CIC CMU ชียง

ตอน พระมหาสารวงสุข
พระทำคือ
เบญจศีล เบญจธรรม และชุมชนชาติพันธุ์

ซึ่งในสพระธรรม

The Monk Film Festival 2023

เทศกาลหนังพระทำ พระถ่าย พระทำกับ

6 มิ.ค. 66 คณะการสื่อสารมวลชน ม.ช.

**ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย
เอกสารข้อมูลคำอธิบายสำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัยและยินยอม**

หมายเลขข้อเสนอการวิจัย ว.๒๕๒/๒๕๖๖

ข้อเสนอการวิจัยนี้และเอกสารประกอบของข้อเสนอการวิจัยตามรายงานการศึกษาด้านล่าง ได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแล้ว คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่าข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนดภายในประเทศ จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

ชื่อข้อเสนอการวิจัย: การพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา
กลุ่มแม่น้ำโขง
(Network Development and Strengthening of Mekong Buddhist Monks)

รหัสข้อเสนอการวิจัย: -

สถาบันที่สังกัด: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ผู้วิจัยหลัก: ผศ.ดร.อุเทน ลาพิงค์

เอกสารที่พิจารณาทบทวน

๑. แบบเสนอโครงการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๖
๒. เอกสารชี้แจงข้อมูลผู้เข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๖
๓. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๖
๔. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	ฉบับที่ วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๖

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๖

หมายเลขใบรับรอง: ว.๒๕๒/๒๕๖๖

วันที่ให้การรับรอง: ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๖

วันหมดอายุใบรับรอง: ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๗

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

ที่ อว ๘๐๐๗/ว.๒๘๒

๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๖

เรื่อง รับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย

เจริญพร ผศ.ดร.อุเทน ลาพิงค์ / นักวิจัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ตามที่ท่านได้มีหนังสือขอใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย เพื่อทำ
 การวิจัยในเรื่อง “การพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา
 กลุ่มแม่น้ำโขง” มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย ได้พิจารณาเครื่องมือการวิจัยของท่าน โดยให้มี
 การแก้ไขปรับปรุง/เพิ่มเติมเอกสาร ตามเอกสารแนบ

จึงเจริญพรมาทราบและดำเนินการต่อไป.

ขอเจริญพร

(พระมหาสมบรูณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบประเมินผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชื่อนักวิจัย..... ผศ.ดร.อุเทน ลาพิงค์..... สังกัด/ หน่วยงาน..... มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ชื่อโครงการวิจัย การพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่แม่ข่าย
รหัส MCU RS.....

๑.ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

๑. โครงร่าง	-ครบถ้วน บทที่ 2 ควรเพิ่ม บทบาทหรือพันธกิจของคณะสงฆ์ ตาม พรบ.คณะสงฆ์
๒. เอกสารชี้แจงข้อมูล แก่ผู้ร่วมโครงการ	-ครบถ้วน
๓. หนังสือแสดงเจตนา ยินยอมเข้าร่วมวิจัย	-ครบถ้วน
๔. เครื่องมือการวิจัย	-ครบถ้วน -
อื่น ๆ	-

๒.ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ความเห็นเพิ่มเติม.....

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

...../...../.....

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ-สกุล : ผศ.ดร. อุเทน ลาพิงค์
ตำแหน่ง : อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาพุทธศาสนาและปรัชญา
ผลงานทางวิชาการ :

1. อุเทน ลาพิงค์, ปัญหาการเรียนการสอนในรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อ
วิชาการทางพระพุทธศาสนา ของนักศึกษาในระดับปริญญาโท คณะศาสนาและปรัชญา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา วารสารธรรมทรรศน์ ฉบับที่ 1
ประจำเดือน มกราคม- เมษายน 2560 หน้า 125
2. อุเทน ลาพิงค์, (ผู้ร่วมวิจัย) โลกทัศน์ของผู้นำองค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่นที่เอื้อต่อการรองรับกับเศรษฐกิจประชาคมอาเซียน เพื่อพัฒนาชุมชน ในเขตจังหวัด
เชียงใหม่ วารสารธรรมทรรศน์ ฉบับที่ 1 ประจำเดือน กันยายน – ธันวาคม 2560 หน้า 14
3. อุเทน ลาพิงค์, การประเมินผลโครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบปลอดบุหรี่
ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย The Study Evaluation of Non-Smoking
Area Development in Mahachulalongkornrajavidyalaya University วารสารธรรม
ทรรศน์ September-December 2018 Vol 18 No 3 (2018)
4. อุเทน ลาพิงค์, การพัฒนาสุขภาพทางสังคมของผู้สูงอายุ โดยใช้
หลักสังคหวัตถุ 4 ในภาคเหนือ A Study of How to Apply Objects of Sympathy to
Develop the Elderly's Social Health in Northern Thailand วารสารธรรมทรรศน์
September-December 2018 Vol 18 No 2 (2018)
5. อุเทน ลาพิงค์, แนวทางพัฒนาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของ
นักศึกษาสาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราช
วิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา Developmental Approach to Professional Teacher
Experience of Students in English Teaching, Faculty of Education, Mahamakut
Buddhist University, Lanna Campus วารสารธรรมทรรศน์ Vol 19 No 2 (2019): April-
June 2019 หน้า 61
6. อุเทน ลาพิงค์, การรักษาศีล 5 เพื่อการลด ละ เลิก การเลิกดื่มสุราของ
ชุมชน วัดเจดีย์แม่ครัว ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่, ตีพิมพ์ใน
วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม 2562)
7. อุเทน ลาพิงค์, การต่อต้านทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษา
ในจังหวัดแพร่ (ANTI-CORRUPTION ACCORDING TO BUDDHISM : A CASE STUDY IN
PHRAE PROVINCE) Vol 5, No 1 (2019): วารสารศาสตรบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 2562 หน้า 124
8. อุเทน ลาพิงค์ (ผู้ร่วมวิจัย) (2565) การพัฒนาทักษะการเรียนการสอน
ในระบบออนไลน์ ของนักศึกษา สาขาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ปีที่ 22 (ฉบับที่ 1 มกราคม - มีนาคม 2565) หน้า 80 -91

9. อุเทน ลาพิงค์ (2565) นวัตกรรมและกลไกการพัฒนาศักยภาพสุขภาวะผู้สูงอายุโดยใช้ชุมชน ศาสนา เป็นฐาน ในจังหวัดเชียงใหม่ วารสารวิชาการธรรมทรรศน์ ปีที่ 22 (ฉบับที่ 1 มกราคม - มีนาคม 2565)

10. อุเทน ลาพิงค์ (2565) รูปแบบการจัดการป่าชุมชนแหล่งต้นน้ำ ชุมชนฐานรากบนพื้นที่สูงตามศาสตร์พระราชากับบ้านแอเออะ หมู่ที่ 1 ตำบลแจ่มหลวง อำเภอภูกามยาว จังหวัดเชียงใหม่ วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ ปีที่ 7 ฉบับที่ 10 หน้า 27-37

11. อุเทน ลาพิงค์ (2565) การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานบนเส้นทางแสวงบุญโดยบูรณาการกับหลักพุทธธรรมบำบัดเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะและลดความซึมเศร้าของผู้สูงอายุที่อยู่เพียงลำพังในเขตท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ ปีที่ 5 ฉบับที่ 4 หน้า 91-105

12. อุเทน ลาพิงค์, (2565) (ผู้ร่วมวิจัย) การพัฒนาศูนย์สาธิตและการเรียนรู้การปลูกไม้เศรษฐกิจ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ชุมชนฐานรากบนพื้นที่สูงตามศาสตร์พระราชากับบ้านขุนแม่รวม จังหวัดเชียงใหม่ วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ ปีที่ 7 เล่ม 10 หน้า 88-100

13. อุเทน ลาพิงค์, (2565) (ผู้ร่วมวิจัย) การพัฒนาศักยภาพและยกระดับวิสาหกิจชุมชนผู้ปลูกกาแฟอินทรีย์บนพื้นที่สูงชุมชนบ้านขุนแม่หยอด จังหวัดเชียงใหม่ ตามศาสตร์พระราชากับจังหวัดเชียงใหม่ วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ ปีที่ 7 ฉบับที่ 10 หน้า 59-71

14. อุเทน ลาพิงค์, (2565) (ผู้ร่วมวิจัย) การพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพจากผลิตภัณฑ์สมุนไพรภูมิปัญญาล้านนาของผู้สูงอายุในชมรมสมุนไพรจาวยอง วัดป่าตาล ตำบลบวักคำอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ ปีที่ 7 ฉบับที่ 9 (กันยายน 2565) หน้า 360-372

15. อุเทน ลาพิงค์, (2564) (ผู้ร่วมวิจัย) พฤติกรรมและการรับรู้ของพระสงฆ์เกี่ยวกับเขตปลอดบุหรี่ภายในวัดและศาสนสถานเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ, ปีที่ 6 ฉบับที่ 10 หน้า 55-66

ผลงานการวิจัย :

2560 การพัฒนาสุขภาวะทางสังคมของผู้สูงอายุ โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในภาคเหนือ

2563 การรักษาศีล 5 เพื่อการลด ละ เลิก การเลิกดื่มสุราของชุมชน วัดเจดีย์แม่ครัว ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

2564 การประเมินผลโครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบปลอดบุหรี่ ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ได้รับทุนงบประมาณสนับสนุนการวิจัย จาก สสส.)

2564 รูปแบบการจัดการป่าชุมชนแหล่งต้นน้ำ ชุมชนฐานรากบนพื้นที่สูงตามศาสตร์พระราชากับบ้านแอเออะ จังหวัดเชียงใหม่

2564 การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานบนเส้นทางแสวงบุญโดยบูรณาการกับหลักพุทธธรรมบำบัดเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะและลดความ ซึมเศร้าของผู้สูงอายุที่อยู่เพียงลำพัง ในเขตท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน

2565 โครงการวิจัยประเมินผลภายใต้โครงการวัดปลอดบุหรี่ สร้างชีวิตด้วยหลักธรรม นำสู่สุขภาวะชุมชนภายใต้ โครงการวัดปลอดบุหรี่ สร้างชีวิตด้วยหลักธรรม นำสู่สุขภาวะชุมชน (ได้รับทุนงบประมาณสนับสนุนการวิจัย จาก สสส.)

2565 รูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาไฟป่าและวิกฤตหมอกควันบนฐานหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนาแบบพหุภาคี จังหวัดเชียงใหม่

2566 การพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาแม่ข่าย

สถานที่ทำงานปัจจุบัน : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ประวัตินักวิจัยร่วม

- ชื่อ สกุล :** พระศรีวิชิตวาที (ฉัตรชัย สุธตตชโย) (มุลสาร)
- ตำแหน่ง :** รองอธิการบดี ด้านวิชาการและพัฒนาคุณภาพ
- ผลงานทางวิชาการ :**
1. เอกสารประกอบการสอนวิชา ภาษาบาลีเพื่อการค้นคว้าพระพุทธศาสนา
 2. เอกสารประกอบการสอนวิชา ภาษาบาลีสันสกฤตในภาษาไทย
 3. เอกสารประกอบการสอนวิชา ลักษณะภาษาไทย
 4. เอกสารประกอบการสอนวิชา สาระตถะพุทธปรัชญาในพระไตรปิฎก
 5. เอกสารตำราเรียนวิชา การประพันธ์ไทย
 6. งานเรียบเรียง แนวปฏิบัติในการเขียนการวิจัยในชั้นเรียน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
 7. งานเรียบเรียง แนวปฏิบัติในการเขียนวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ผลงานการวิจัย :

2559 Oonla-Or , C., Phrarajratanamongkol , **Moonsarn, C.**, Subhakicco, S., Sabphaso, N., Thacha, W. (2559). Transformational Leadership Behavior of Private University Administrators in Thailand. วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. 4(17) : 6-10.

2561 พระมหาฉัตรชัย สุธตตชโย. (2561). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อการเรียนวิชาภาษาบาลีและสันสกฤตในภาษาไทยของนักศึกษาชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. วารสารศึกษาศาสตร์ มมร, ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2561). (TCI 2)

2561 พระมหาฉัตรชัย สุธตตชโย, พระบุญฤทธิ์ อภิภูณโณ, พระจักรพัชร จกภทโท, ชัยวิษณุ สีดาบุตร, พระพัทยา ปนนโท. (2561). ความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนการสอนของอาจารย์คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. วารสารศึกษาศาสตร์ มมร, ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2561). ISSN 2408-1999. (TCI 2)

2562 Moonsarn, C., Sanrattana, W., & Suwannoi, S. (2019). Indicators of authentic leadership for teachers in the general education session of Buddhist scripture schools. International Education Studies. Vol. 12 No. 12, December 2019, and Online published in October 2019.

2564 พระมหาฉัตรชัย สุธตตชโย, อุเทน ลาพิงค์. (2564). พฤติกรรมและการรับรู้ของพระสงฆ์ เกี่ยวกับเขตปลอดบุหรี่ภายในวัดและศาสนสถานเขตเทศบาลนคร

เชียงใหม่. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ. ปีที่ 6 ฉบับที่ 10 (มิถุนายน 2564) หน้า 55-66. (TCI 1)

2565 พระมหาฉัตรชัย มูลสาร, พระมหาวิเศษ เสาพบดี, พระมหาบุญนา ประทุมชาติ, พระครูสิริบรมธาตุพิทักษ์, อุเทน ลาพิงค์. (2565). นวัตกรรมและกลไกการพัฒนาศักยภาพสุขภาวะผู้สูงอายุโดยใช้ชุมชน ศาสนา และภูมิปัญญาล้านนาเป็นฐานในจังหวัดเชียงใหม่. วารสารวิชาการธรรมทรรศน์. ปีที่ 22 (ฉบับที่ 1 มกราคม - มีนาคม 2565) หน้า 291-301. (TCI 1)

2565 พระมหาฉัตรชัย สุนตตชโย, สุธามาศ นพเทศน์, พระมหาพิเชษฐ์ อุตตานุรักษ์, อุทัย ขุมเล็ก, พระมหาสันติชัย อภิสนธิ. (2565). กลไกการพัฒนาศักยภาพสุขภาวะผู้สูงอายุโดยใช้ชุมชน ศาสนา และภูมิปัญญาล้านนาเป็นฐานในจังหวัดเชียงใหม่. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ. ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม 2565) หน้า 282-294. (TCI 1)

สถานที่ทำงานปัจจุบัน : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ประวัตินักวิจัยร่วม

ชื่อ สกุล : พระอธิวัฒน์ รตนวณโณ (ธรรมวัฒน์ศิริ)

ตำแหน่ง : อาจารย์

ผลงานทางวิชาการ : -

ผลงานการวิจัย :

2562 การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อสืบสานศิลปะพื้นถิ่น สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี พ.ศ. 2562

2566 พุทธศิลปกรรมบำบัด : จิตรกรรมภาพพระบฏจากเวสสันดรชาดกในชุมชนบ้านห้วย ชมพู อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี พ.ศ. 2566

สถานที่ทำงานปัจจุบัน : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย